తులసీదేవి

గ్రంథకర్త:
ముత్తనేని వేంకట చెన్నకేశవులు,
జగ్గయ్యా

పబ్లిష
కందుల గోవిందం,
జనరల్ బుక్కుడిపో,
బెజవాడ (కృష్ణాజిల్లా.)

కాకినాడ:
కోటమర్తి చినరఘుపతిరావుగారిచే
కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడియె.
1925.

 వెల రు 1·

తులసీదేవి

సతీతులసి — బృందావనము

అను

బయస్కోపు ప్లాటు ననుసరించియుఁ

పురాణముల ననుసరించియు వ్రాయఁబడిన

ఐదంకముల నాటకము.

గ్రంథకర్త:

ముత్తనేని వేంకట చెన్నకేశవులు,

జగ్గయ్యపేట.

ప్రకటనకర్త:

కందుల గోవిందయ్య,

జనరల్ బుక్కుడిపో,

బెజవాడ, కృష్ణాజిల్లా.

రెండవకూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ.

కోటమర్తి చినరఘుపతిరావు గారిచే

కాకినాడ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపఁబడియె.

1925.

 [వెల ర

ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు

పురుషులు.

సుదాముఁడు—విష్ణు పార్షదుఁడు, పిమ్మట జలంధరుఁడైనవాఁడు.

ఇంద్రుఁడు—స్వర్గాధిపతి.

యముఁడు—దిక్పతి.

నారదుఁడు—దేవముని.

దంభుఁడు—రాక్షసరాజు, జలంధరుని తండ్రి.

శుక్రుఁడు—రాక్షసుల గురువు.

[illegible]ుఁడు—ఒక రాక్షసుడు.

జలంధరుఁడు—కథానాయకుఁడు.

కాలనేమి—తులసీదేవితండ్రి.

పరమేశ్వరుఁడు—ఈశ్వరుఁడు.

బ్రహ్మ—సృష్టికర్త.

విష్ణువు—దేవుఁడు.

జయంతుఁడు—ఇంద్రుని కొడుకు.

మంత్రి, సేవకులు, దివ్యులు, రక్కసులు.

స్త్రీలు.

తులసీదేవి—కథానాయిక.

పార్వతి—ఈశ్వరుని భార్య.

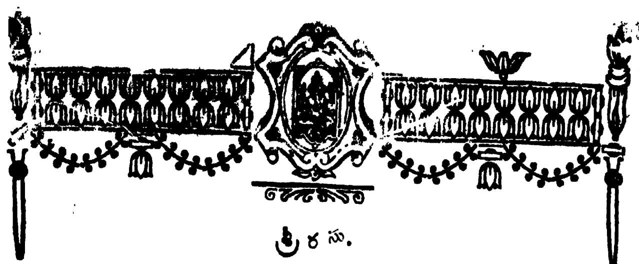
లక్ష్మి—విష్ణుభార్య.

చండి—పలాశుని భార్య.

దాసి—తులసీదేవియొక్క చెలికత్తె.

శచి—ఇంద్రుని భార్య.

మాయాపార్వతి—

శ్రీరస్తు.

తులసీదేవి.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

అరణ్యము.

[శము—రోజుచు సుదాముఁడు పరుగెత్తికొని వచ్చుచున్నాఁడు].

—అయ్యలారా! రక్షింపుఁడు. రక్షింపుఁడు.

...ద్రుఁడు—(వజ్రపాణియై ప్రవేశించి) ఏమిరా? సకలలోకనాయకుఁడు శచీనాయకుఁడు నిన్ను శిక్షింపఁ బోవుచుండనిన్నోరుఁడు రక్షించుననియె యాశపడుచుంటివా? ఎంతమూఢుఁడవు?

మ. అతిమత్తప్రతివీరనిర్మథన వి । ద్యాపారగుండౌ శచీ
పతి నీప్రాణములన్ హరింపఁగ దలం । పన్ లాతి యేనీచుఁడో
గతియై ప్రోచునొ నిన్ను చూచెదముగా । గన్నార హర్యక్షము
ద్ధతి వెంటాడుమృగంబు గావఁగలదో । దానక్క నిక్కంబుగన్.

(వజ్రాయుధము ఝళిపించుచున్నాఁడు).

సుదా—(గడగడవడఁకుచు) హా! కృపాళూ! సకలసురసార్వభౌమా ఎందుంటివి? రక్షింపవేమి?

[తెరలో]—ఇదిగో వచ్చుచుంటిని

సుదా—అమ్మయ్యా! బ్రతికితిని. పార్వతిమనోహరుఁడు వాల చున్నాఁడు.

ఇంద్రు—(తత్తరముతో) ఇదేమి? పరమేశ్వరుఁ డీమ్లుని రక్షిం చున్నాఁడా? ఇంక నే నుపేక్షింపరాదు. పిమ్మట నేమయి నిమ్ము. ఆ హరియేయున్నాఁడు.

(సుదాముని వజ్రాయుధమున ఖండింతురు.)

[ప్రవేశము—నారదుఁడు.]

నార—అయ్యో దేవేంద్రా, ఎంతపనిఁ జేసితివి.

ఆ. వె. [illegible] స్త్య నగమ • టంచు భావించి
టడచన్నాఁడ [illegible] • [illegible]
[illegible]యికనులు గల్గు[illegible] • [illegible]
దృష్టి మాంద్య మేటి • [illegible]

ఇంద్రు—మునిచంద్రమా! యతివరేణ్యుఁ డెవ్వఁడు? వీని మాఁద ముంజూచి మునియని భ్రమించుచుంటిరా! ఇంతమాత్ర గుమతి యతియగునా!

సీ. అడవిఁ జేరిన మాత్ర • నధముఁడు మునియగు
నేనియుఁ బెబ్బులి • యేలకాదు?
జడలు దాల్చిన మాత్ర • జడుఁడు తాపసియగు
నేనియుఁ గేసరి • యేలకాదు?
గాలిఁ బీల్చినమాత్రఁ • గఠినుండు జటియగు
నేని దర్వీకరం • బేలకాదు?
తలక్రిందుగఁ దపంబు • సలిపినంతఁ జెనంటి
ఋషియైన గబ్బిలం • బేలకాదు?

గీ. మాయ వేసము ల్వేసిన • మాత్రమునను
మాయ నటనల వర్తించు • మాత్రమునను

దానివాధముండు మహర్షి • యైనయడల
నటకుఁ డేటికిఁ గాకుండు • జటిలవరుఁడు?

రద—దేవేంద్రా! నీవు పొరఁబడి ... రము భాగవతోత్తముఁడగు నీ సుదాముని నీపగతుఁ డగు ... వని భావించి ఖండించితివి. ఆదంభుఁ డీయుదయముననే శుకా...ర్యు... యా...జ్ఞచే నిజనగరమునకుఁ జనినాఁడు. వాఁడు తపమొనర్చునది ... నీసమీపస్థలముననే. ఇది యంతయు నిట్లు గావలసియున్నది.

ఇంద్ర—మహర్షి చంద్రమా! పరమేశ్వరుఁడు ...
వె
—చంపెదనని ... బ్రహ్మ...
... యుపదేశము.

ఇంద్ర ... చదు ననున్ • బద్మాసనా! మాని...
నజాతానన! గౌరి! యూరకొనుమా • వారింపఁగాఁబోకుమా!
బ్రహ్మ
ముని మద్భక్తునిఁ జక్కడంచిన దురాత్మున్ దుర్మదున్ జంభమర్దను, మత్ఫాలవిలోచనానల మహాగ్రజ్వాలలన్ గాల్చెదన్.

నారద—సంక్రందనా! లెమ్ము. చంద్రశేఖరుని విరించియు, నంబికయు నిన్ను క్షమన్నింపఁ వేఁడుచున్నారు. నీవుంబోయి యా ధూర్జటి పాదమ్ములఁబడి ప్రార్థింపుము.

ఇంద్ర—(లేచి) ఆహా! బ్రదికితిని. (పరుగిడఁబోయి సందేహించి నిలుచుచున్నాఁడు).

నారద—ఓహో! బలశాసనుఁడు పురశాసనుని కంటిమంటంజూచికోటి వింగని బెదరు నెలుగుబంటికగిది భయపడుచున్నాఁడు. (పద్య)

ఆ. వె. విబుధరాజ! యేల! • వెడఁగట్లు బెదరెదు
మదనవైరి కంటి • మంటఁ జూచి

శిరముపైని వెలుఁగు ♦ శశిరాంశు జూటాగ్రి
మందుఁగలుగు గంగ ♦ నరయవేటు?

సందేహింపక సత్వరమున నరిగి యిందుధరుని చరణారవిందములపైఁ బడుము.

ఇంద్రి—(చేతులమోడ్చి) తండ్రీ! గౌరీమనోనాయకా!

శా. సర్వజ్ఞుండవు నీ వెఱుంగనిది లే ♦ శంబేనియుఁ లేదు దై
త్యోర్వీనాథుఁడు దంభుఁ డీతఁడని లో ♦ నూహించి మందుండనై
దుర్వారాగ్రహ మొప్ప నీదుప్రియ భ ♦ క్తున్ మాని మాయించితి
శర్వా! కానక యే నొనర్చు దోసఁగుఁ ♦ సైరించి రక్షింపవే

(పరుగిడుచు నిష్క్రమించును.)

నార—(ప్రక్కకుఁ జూచి) ఓహో! ఉగ్రుఁ డిందు . నను చినాఁడు.

ఆ. వె. బంతిఁ జేతఁ బట్టి ♦ పాఱవైచెడు భంగి
ఫాలనయనజనిత ♦ కీలఁ గేలఁ
బూని విసరివైచె ♦ భూరికరుణ భక్త
పోషణుండు భుజగ ♦ భూషణుండు.

దివ్యులు దేవదేవుని సంస్తుతించుచున్నారు. నేను నటకుఁ బోయెదఁ.

(నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము—పార్వతీపరమేశ్వరులు, బ్రహ్మ, ఇంద్రుఁడు, నారదుఁడు.

పర—దేవేంద్రా! ఆ సుదాముని కళేబరమెందున్నదో చూపుము.

బ్రహ్మ—పరమేశ్వరా! దానితో నేమవసరము?

పర—నాభక్తునిఁ దిరిగి జీవింపఁ జేసెదను.

బ్రహ్మ—అది యనావశ్యకము. వాఁడు దానవుఁడై పుట్టుటకు శపింపఁబడియున్నాఁడు. కాన వాఁడు దైత్యుఁడై నీకు భక్తుఁడు గాఁగలఁడు.

పర—వారిజాసనా! జగత్త్రియనాశము దగునారాయణునకుఁ భార్య యుండును నాకు భక్తుండు నగు నాతఁడు దానవయోనిం బుట్ట వలసినదా?

బ్రహ్మ—అయోనిసంభవుండై దైత్యుఁడు గాఁగలఁడు.

పర—దేవేంద్రా! నిన్ను క్షమించితి నని నీవు సంతోషింపవలదు.

ఆ. వె. అతఁ డింద్రపదము ♦ హరియించు నని గదా
యింత సేసి తీవ్ర ♦ వృత్త్రవైరి!.
తప్ప కతఁడు ముందు ♦ దనుజేశుఁడై సుర
రాజపదముఁ గాంచి ♦ గ్రోలుఁ జూవె!

ఇంద్ర—(స్వగ) ఆహా! విమకంఠుఁడు న న్నీవిధమున శిక్షించినాఁడు.

బ్రహ్మ—(వారించి) దివిజనాయకా! చింతింపకుము. పిమ్మట నీకు శుభము గలుగును.

నార—(తెరవంకకుఁ జూచి) ఆహా! పరమేశ్వరా! నీవు విసరివైచిన యగ్నిజ్వాల యింకను జల్లాఱలేదు.

ఇంద్ర—(స్వ) కోపమువూత్రము చల్లాఱినదా?

నార—

ఉ. నాకము నేర్చునో? సురల ♦ నాశ మొనర్చునొ? కానలన్ మృగా
నీక మడంచునో? పురుల ♦ నీ ఱొనరించును? నొంచునో ప్రజన్?
గాఁకలఁ గ్రిక్కుచున్ బొగలఁ ♦ గప్పుచు దిక్కుల నంటెరిత్తమున్
దాఁకుచుఁ గీలమేగెడిని ♦ దాని మరల్పవె? దీనరక్షకా!

పర—నారదా! దానిచే నిప్పు డేయుపాయమును సంభవింపదు. అది పోయి జలరాశిలోఁ బడును.

నార—(బ్రహ్మతో అపవారించి) ఇప్పు డేయుపాయము సంభవింప దన్న నేమి? ముందెప్పుఁడైనఁ గలుగుననియా? అదిగాక యీ

జ్వాల సాంద్రముననే పడవలయుననియేమి ? సర్వేశ్వరుఁడు దలంచినచో నది యూరక చల్లాఱిపోవునే?

బ్రహ్మ—(అపవారించి) నారదా! నీ సందేహముఁ బిమ్మటఁదీర్చెదను.

పర—ఇఁకఁ బోదము (అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు).

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము—అరణ్యము.

[ప్రవేశము:—దంభాసురుఁడు, శుక్రాచార్యుఁడు.]

దంభు—ఆచార్యా! భార్గవా! దైత్యమాతంగమృగేంద్రుఁడగు నింద్రుని బారింబడక నీయనుగ్రహమున జీవించితిని. కాని—అక్కటా! పెక్కుదినంబులనుండి ముక్కంటిం గూర్చి నాసలిపిన తపమెల్ల వృథాయయ్యెఁ గదా? అయ్యయ్యో! దక్షవైరిని మెప్పించి తమ ప్రభుఁడు దివిజబృందముల బవరంబున నిర్జింప వరంబులఁ గొని వచ్చునని గంపెడాసతో నెదురుసూచు నిశాచరులకడకు నే నేమొగంబు వెట్టికొని వత్తు?

శుక్రా—దంభాసురా! చింతింపకుము. నీతపంబు వృథాపోదు. దనుజుల యాసలు నెఱవేఱినట్లే.

దంభు—మహాత్మా! ఏది? నాచేసిన తపంబునకు మెచ్చి చిచ్చఱకంటి వేల్పు సాక్షాత్కరింపలేదే? నేఁ గోరువరంబు లనుగ్రహింపలేదే? లబ్ధవరుండనై దానవుల నిట్లు గానలఁ బట్టించిన గర్వాంధుని గీర్వాణ వల్లభుని నాలమ్మున నెదిర్చి పాఱఁ దోలలేదే? స్వర్గ రాజ్యలక్ష్మిని దక్కసుం గైవసముగావింపలేదే? ముప్పది మూఁడుకోట్ల వేల్పుల కుప్పతిప్పలు వెట్టి మూఁడు చెఱువుల నీరు ద్రావింపలేదే? వాసవుని యాలుబిడ్డల చెఱవట్టి వల వల నేడ్పింపలేదే? మాయాస లేమి నెఱవేఱినవి!

శుకా—ఇఁక నెఱవేఱఁగలవు.

శంభు—ఎట్లు ?

శుకా—నీకుమారునివలన.

శంభు—గురువర్యా! నన్నుఁ బరిహాసించుచుంటిరా ? నా కింతవఱకు సంతానమే లేదే; ఇఁకముం దట్టికొమకు జన్మించునా ?

శుకా—పరమేశ్వరానుగ్రహమున నయోనిసంభవుండును మహాతేజస్సంపన్నుఁడును నగునట్టి శిశురత్నము నీకు లభించును.

శంభు—గురూత్తమా! నా కట్టి భాగ్యము గలుగునా? మీ శిష్యులగు దైతేయుల కట్టి యదృష్ట మున్నదా ?

శుకా—ఉన్నది. పురంబునకుఁ బోదము నడువుము.

శంభు—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నారు.)

తృతీయరంగము.

ప్రదేశము—సముద్రతీరము.

[ప్రవేశము:— నారదుఁడు, ఇంద్రుఁడు, యముఁడు.]

ఇంద్రు—నారదమునిచంద్రా! యేదో వింతఁ జూపించెదనని మమ్ము నీకడలి దరికిఁ దీసికొనివచ్చితి వేమి ?

నార—మీకుఁ జూపవలసినవింత యిందే యున్నది.

ఇంద్రు—ఏది ?

నార—అటు చూడుఁడు! (ప్రక్కకుఁజూప సిద్ధలు చూచుచున్నారు.

యము—వీఁ డెవ్వఁడు ?

గీ. అంబరమున నర్కుఁడువోలె ♦ నర్ణవమునఁ
దేజరిల్లెడు, వనిమృగ ♦ రాజుపగిదిఁ
గడలిఁ దిరిగెడు, నీచిన్ని ♦ బుడుతఁ డెవఁడొ ?
వంక లేదు వీనికి మది ♦ శంక లేదు.

యమ—బృందారకసార్వభౌమా ! ఇదియేమి విచిత్రము ?

ఉ. వారిధి నీఁదు మీనుగతి, వ్రయ్యఁగమోఁదుఁ దిమివ్రజంబుఁ, గుంభీరములం దెరల్చెదుఁ, దిమింగల వారములన్ నొగిల్చెదున్ ఘోరసహస్రదంష్ట్రములఁగూల్చెదుఁ, దూల్చెదు గ్రాహకోటి, నయ్యారె! యొకింత లేదు త్రిదశాధిప! నీఁ, డిదియేమిమాయయో?

నార—నాకు నీనింజూడఁ 'బిట్టకొంచెము కూఁతఘన' మను సామెత జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది.

[నేపథ్యమున]

నారదమునీంద్రా ! నీకు నమస్కారము. దేవేంద్రా! జాగ్రత్త! నిన్ను బూదెఁజేసెదను. దండధరా ! జాగ్రత్త ! నీపండ్లు విఱుగఁదన్నెదను.

ఇంద్ర—దండధరా ! నీఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి ?

యమ—బ్రహ్మమానసపుత్రా ! వీఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి ?

నార—ఏమో? సుపర్వాధీశ్వరా! నీఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి? వీఁడు మన చెంతకు రా నుద్దేశించుచున్నాఁడు గాఁబోలు ? దరికివచ్చి చేతులు చాఁచుచున్నాఁడు. నిర్జరేంద్రా ! చేయిఁ జాఁపుము. వచ్చునేమో చూతము.

ఇంద్ర—(అట్లుచేయుచున్నాఁడు.)

[నేపథ్యమున]

ఊఁ హు.

నార—సమవర్తీ ! నీవు చాఁపుము.

యమ—(అట్లుచేయును.)

(నేపథ్యమున)

ఊఁ హు.

ఇం—మునీంద్రా ! నీవు చాఁచిచూడుము.

నార—(అట్లుచేయును. బాలుఁడు రా నీవలకుఁగొనివచ్చుచున్నాఁడు.)

నార—ఆహా! ఈపిన్నపాపఁ డెంతవన్నెకాఁడు! చూడుఁడు. చిఱునగవు చిన్నిబుగ్గలఁజిగురింప మీవంక కెట్లుచూచుచున్నాఁడో?

యము—(శిసువునెత్తికొని పరిశీలించుచు) వీని కటియు, నురంబును, నిటలంబును మిగుల విస్తృతంబులు. పాణి పాదంబులు పద్మశంఖాది చిహ్నాంతంబులు. వీఁడు తప్పక ఱేఁడు గాఁగలఁడు.

నార—(స్వ) ముల్లోకములకు.

యము—(ముద్దాడఁబోయి శిశువును విడిచిపెట్టుచున్నాఁడు.)

నార—కటకటా! ధర్మరాజా! ఇదియేమి? కుసుమసన్నిభశరీరుండగు నీ కుమారుఁ గ్రిందఁ బడవైచితివి. పాప మీపాప కెంత నొప్పి గలిగెనో గదా? (ఎత్తుకొని యింద్రున కిచ్చును.)

యము—దివ్యర్షిచంద్రా! ఈశిసువు సామాన్యుఁడు గాఁడు; నే ముద్దిడఁబోవ నాకుత్తుకఁబట్టికొని గ్రుద్దు వెళ్ళునట్లు నొక్కినాఁడు.

నార—(నవ్వుచు) ఆహా! కృతాంతుని బాధింపఁజాలిన పోటుబంటు నేఁటికిఁ గలిగినాఁడు!

ఇంద్రు—వీనింజూడ వింత వాడముచున్నది. ఆఁ! ఆఁ! ఇదియేమి? (బాలుని క్రిందఁ బడవైచుచున్నాఁడు.)

నార—నిర్జరేశ్వరా! ఏమి! ఆబుడుత నీకుత్తుకఁగూడ నొక్కెనా యేమి?

ఇంద్రు—యతిచంద్రమా! వీఁడు నాకిప్పట్టున ఘోరాకారుఁడగు నొక దానవునిటువలెఁ గన్పించినాఁడు. ఔరా! వీఁడు నిక్కముగ రక్కసుఁడే. వానిం బరిశీలింపుఁడు. అంతపైనుండి క్రిందఁ బడియు నింతయు నొవ్వక నన్నుఁబరిహసించుటకోయనఁ గిలకిల నవ్వుచున్నాఁడు.

యము—ఇందనుకఁగూడ నీచిఱుత యిటులే నవ్వినాఁడు.

నార — మహార్ణవమధ్యంబున జంకుగొంకు లేక సంచరించుచుండ నీ కూనందిలకించినప్పుడే నేను వీఁడెవ్వఁడో సామాన్యుఁడుగాఁడని యనుకొంటిని.

యము — నిశ్చయముగ వీఁడు దివిజవైరియే.

ఉ ఏటికి సంశయింప దివి ♦ జేశ్వర! వీఁడొక రక్కసుండె, ము
మ్మాటికి వీని నీక్షణము ♦ మ్రింద(గఁ జేయుము నేఁడు మానినన్
బాటగు గీటడంచుటకుఁ ♦ బైని, యుపేక్ష యొనర్పఁబోలు నే
గోటను బోవుదానికిని ♦ గొడ్డలితోఁ బనివచ్చు నంతకున్.

నీ వెందులకో సందియపడుచున్నాఁడవు? నేనే వీని మ్రింది౦చెద జూడుము. (దండమునెత్తి కొట్టఁబోవుచున్నాఁడు.)

నార — తొందరపడకుము.

[నేపథ్యమున]

తొందరపడకుము. దండధరా! తొందరపడకుము.

ఇం — ఓహో! వారిజాసనుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

నా — (స్వ) ఈమహనీయుని రాకవలన నావినోదమునకు భంగము కలిగినది.

బ్రహ్మ — (ప్రవేశించి) దండధరా! ఏమిచేయఁబోవుచుంటివి? ఆ బాలుఁడు కాలకంధర నేత్రాగ్నిజ్వాలవలనఁ బుట్టినవాఁడు!

ఇంద్రు — (స్వ) ఆహా! పరమేశ్వరుఁ డిందులకా కీలఁగడలి బడవైచుట.

బ్రహ్మ — (అపవారించి) నారదా! నీవిదియంతయు నావలన నెఱింగియు నూరక చూచుచుంటివా?

నార — (అపవారించి) మహాత్మా! వారించుచుంటినిగాదా? ఏదోవినోదముకొఱకు వీరి కీనిసువుంగూర్చి యింతవఱకుఁ జెప్పనైతి. చెప్పనుద్దేశించుచుండఁగనే మీరు విచ్చేసితిరి.

ఇంద్రు—వాణీనాథా! ఈదైత్యార్భకుఁ డిప్పుడే మాపై ద్వేషము గనఁబఱచుచున్నాఁడు. ముందు వీనివలన వేల్పులకెట్టి యిక్కట్టులు గలుగనున్నవో కదా ?

బ్రహ్మ—ఈశ్వరసంకల్ప మట్లున్నది. మన మేమిచేయఁగలము ? ఈ నిసువు జలముచే ధరింపఁబడినవాఁడు గాన జలంధరుఁ డనుపేరం బరఁగుఁగాక ! సమవర్తీ ! తిరస్కరిణీప్రభావమున నెవుల కంటఁబడక యీకుమారునిఁ గొంపోయి బలిపురంబున దంభుని యింట విడిచి రమ్ము.

ఇంద్రు—అయ్యో! ఆ దంభుఁడు సురకోటికి గర్భశత్రువు. ఈ బాలుని వానికే యొసఁగనేల ?

బ్రహ్మ—ఇది పరమేశ్వరాజ్ఞ—సందేహించుచుంటి వేమి ?

నా—పాప మింతకు మున్ను నంతకుఁ డీనిసువు నెత్తికొన, వీఁడు గుత్తుకఁ బట్టికొని నొక్కినాఁడు. తిరుగ నట్టి యిబ్బంది గలుగునని కాలుఁడు భయపడుచున్నాఁడు గాఁబోలు? ఏమి దండధరా! అందులకే గాదా సందేహము?

బ్రహ్మ—భయము లేదు. దంభునియింట నీవు వీని విడిచివచ్చువఱకు వీఁడు నిద్రాపరవశుఁడై యుండును.

యము—చిత్తము. (బాలు నెత్తుకొని పోవుచున్నాఁడు.)

నార—(స్వ) పాప మీయంతకుఁ డింతవఱకుఁ బాశములఁ బ్రాణములఁ గొనిపోవుటయే కాని దేహముల మోసికొనిపోవు టెఱుంగఁడు. నేఁ డాభాగ్యమును లభించినది.

బ్రహ్మ—ఇఁక మనము పోవుదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

శ్రీరస్తు.

తులసీదేవి.

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

ప్రదేశము—అరణ్యము.

[ప్రవేశము—పలాశుఁడు.]

పలా—చండీ! చండీ! ఎచ్చట నుంటివి?

చండి—(నేపథ్యార్ధప్రవిష్టయై) ఇదిగో! వచ్చుచుంటిని. (తొందరగా నెదుటికివచ్చి) మిగులనార్భాటముగ వచ్చితివి? ఏమి తెచ్చితివి?

పలా—పీనుల పండువ శుభవార్త.

చండి—పీనులకు మాత్రమేనా పండువ? కడుపు మండవలసినదేనా? ఇంకను నే నెండవలసినదేనా? అయ్యో! అయ్యో! నిన్నటియుదయమునుండి యొకజల్లెడు మాంసమైనఁ గడకొనక కడవెడు రక్తమైనఁ దేనేరవైతివే? ఇట్టి చేతగానిపెద్దమ్మలు పెండ్లాము లెందులకు? పెండ్లాల నేడ్పించు టెందులకు? (ఏడ్చుచున్నది.)

పలా—ఓసీ! ఏడువకు. ఇంక నీకుఁ గావలసినంత పలలంబును గావలసినంత నల్లయు లభింపఁగలదు.

చండి—ఎట్లు? పలాశుఁడుచచ్చిననా?

పలా—జలంధరుఁడు స్వర్గముపై దాడి వెడలుచున్నాఁడు.

చండి—జలంధరుఁ డెవ్వఁడు?

పలా—దానవేశ్వరుఁడగు దంభుని పుత్త్రుఁడు.

చండి—దొరికినవాఁడా? నేఁ జూచినప్పుడు నా మోఁకాలంత లేఁడు. ఇంతలో నింతవాఁడయ్యెనా ?

పలా—తపమొనర్చి త్రిమూర్తుల మెప్పించి ముల్లోకముల గెలువ వరములు గొనివచ్చెనఁట. ఆతని దర్శించుటకుఁ బెక్కుమంది రక్కసులు జాలంధరమున కరుగుచున్నారు. మనము—

చండి—జాలంధర మేమి?

పలా—విశ్వకర్మ జలంధరునకు నిర్మించి యిచ్చిన నగరము. రెండు మూఁడు దినములలోనే దాడివెడలునని తెలియుచున్నది. మనము నటకుఁ బోదము. రమ్ము—

చండి—ఆలస్యమేల? నడువుము. దారిలో నే జడదాఁటియైన దొరకినఁ గడుపు చల్లఁజేసికొని పోదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము:—మందిరము.

[ప్రవేశము—జలంధరుఁడు, దంభాసురుఁడు.]

జలం—తండ్రీ! సంకోచించుచుంటివేమి? దండయాత్ర కనుజ్ఞ దయ చేయుము. (అనుబంధము 1)

శా. పౌలోమీవిభుఁ బాఱఁదోలి, వరుణున్ ♦ బాధించి, వైవస్వతున్
జాలింబొందఁగఁజేసి, జక్కులదొరన్ ♦ జక్కాడి, దైత్యాలికిన్
మేలున్ గూర్చెద, మేలనన్ భువనముల్ ♦ మీవైరమున్ దీర్చెదన్
జాలుం గాలవిలంబమేటి కిదు మా ♦ జ్ఞన్ దానవగ్రామణీ!

దంభా—నాయనా! జలంధరా! నావైరముఁ బిమ్మటఁ దీర్పవచ్చును. మొదట నాముద్దు దీర్పుము. కాలనేమిపుత్రిక తులసి మిక్కిలి చక్కనిది. మఱియుఁ జిన్ననాఁటఁగోలె నీయెడ నపరిమితాను రాగము గలది. ఆకుసుమకోమలం బెండ్లియాడి—

జలం—జనకా! నన్ను మన్నింపుము.

గీ. ఇంద్రునకు మృత్యువు ననుగ్ర ♦ హింపువఱకు
నెట్టికన్నె నేనిఁ బరిగ్ర ♦ హింప నేను
దివిజవల్లభుసతితాను ♦ ద్రెంచువఱకు
సుదతిమెడఁగట్ట మంగళ ♦ సూత్ర మేను.

అనుబంధము. 2

దంభా—కుమారా! నీవింతమూర్ఖపుఁ బట్టుఁ బట్టిన నెట్లు? నినుఁబోటి బుద్ధిమంతునకు గుర్వాజ్ఞ తిరస్కరింపఁదగినదా?

[ప్రవేశము—శుక్రాచార్యుఁడు.]

వారుగో! గురుపాదులవారు విచ్చేయుచున్నారు. వారి యభిమతము గూడ వినఁగలవు.

జలం—దంభు—గురూత్తమా! నమస్కారము.

శుక్ర—కల్యాణమస్తు.

దంభా—దేవా! పీఠ మలంకరింపుఁడు.

శుక్ర—(కూర్చుండును.)

జలం—ఆచార్యా! శిష్యవత్సలా!

కం. బృందారక సందోహము
మ్రిందింపఁగ దాడి విడల ♦ మది నెంచితి నా
జ్ఞం దయ సేయవె విద్వ
ద్వందిత! కరుణాసముద్ర! ♦ దనుజాచార్యా!

శుక్రు—వత్సా! జలంధరా! దండయాత్రకు నేఁడే సిద్ధపడుచుంటివా? ఇంత తొందర యేల?

జలం—మహానుభావా! తొందర యేటికని ప్రశ్నించుచుంటిరా?

సీ. గీర్వాణనివహంబు ♦ గీటడంపకయున్న
నీశిష్యులకుఁ గీర్తి ♦ నెగడునయ్యా?
గంధర్వబృందమ్ము ♦ గారింపకయయున్న
నమరారులకు భాగ్య ♦ మబ్బునయ్యా?
కిన్నరవ్రాతంబు ♦ మన్నిగొనకయున్న
నసురలకుఁ శుభం ♦ బమరునయ్యా?
విద్యాధరగణంబు ♦ విదలింపకయయున్న
దైత్యులకు ముదంబు ♦ దనరునయ్యా?

గీ. సిద్ధుల నడంచి గుహ్యక ♦ శ్రేణి నొంచి
ఖచరులఁ గలంచి భోగుల ♦ గండణంచి
మించి ముల్లోకముల నాక్ర ♦ మింపకున్న
నెల్లసుకములు దనుజుల ♦ కెనఁగునయ్యా?

శుక్రు—జలంధరా! దివిజులఁదీటడంచుట మాకును బ్రియమే. కాని మొన్నటివఱకుఁ దపోవనంబులఁ గడపితివి. దైత్యసార్వభౌముని పుత్త్రుఁడవయ్యు నింత కేసుఖమ్ము నెఱుఁగవైతివి. నీతండ్రి ముద్దుమురిపెములనైనఁ దీర్పవైతివి. అతఁడు నీకొఱకు మొగము వాఁచియున్నాఁడు. నీకుఁ బెండ్లిగావించి రాజ్యమప్పగించి తన భారము దగ్గించుకొనఁదలఁచుచున్నాఁడు. ఆతని యిచ్చచొప్పున ననురూపవతిని వివాహమాడి పట్టముఁగట్టుకొని కొన్నిదినం బులు రాజ్యభోగంబు లనుభవించి పిమ్మట దండయాత్రకు సిద్ధ పడుము. ఇంతలో మించిపోవునది లేదు. మఱియు—

జలం—మహాత్మా! వివాహామాడి, పట్టముగట్టుకొని రాజ్యభోగంబు లనుభవింపుమని మీరు సెలవిచ్చుచున్నారు. మీకీశిష్యపరమాణువుపైఁ గల కనికరము దక్కిన శిష్యులపై నేల లేదయ్యెనో నాకుఁ జిత్రముగనున్నది. వారు పడు నిక్కట్టులకు లెక్కయున్నదా? అశనమబ్బక పడవులలో నల్లాడుచున్నారు! కడుపుఁ జేతఁబట్టికొని విదేశములఁ దిరుగుచున్నారు! నిలువ నీడలేక పర్వతగుహాలలోఁ గాలముఁ గడపుచున్నారు! ప్రజ లిట్లు పడరాని యగచాట్లు పడుచుండ సిగ్గులేక నేను సింహాసన మెక్కి తైతక్కలాడవలసినదా? అభాగ్యదేవతపాలఁబడి వా రల్లాడుచుండఁ బెండ్లమును బ్రక్కబరుండఁబెట్టుకొని నేను సుఖపడవలసినదా? వా రాలుబిడ్డలఁ బోషింపలేక వలవల నేడ్చుచుండ నేను బొజ్జఁబుచ్చుకొనలేక ముద్దియతో గిలకిల నవ్వవలసినదా?

సీ. అశనమబ్బక లోకు ♦ లల్లాడ భూపుండు
పలలమ్ము దిని తెగ ♦ బలియవలెను?
గంజిలేక జనమ్ము ♦ గడగఁడ్లువడుచుండఁ
గల్లానివిభుఁడు మత్తిల్లవలెను?
గోఁచిగిల్లక జనుల్ ♦ గుందుచుండఁగ రాజు
జిలుఁగు వల్వాలు దాల్చి ♦ కులుకవలెనా?
నిలువనీడయు లేక ♦ విలపింపఁ బ్రజ, తాఁడు
పసిఁడిమేడలఁ బండి ♦ మొసఁగవలెనా?
గీ. భూరిదారిద్ర్యమునఁ బ్రజల్ ♦ వాఁగిలిపాగిలి
ధరణి వేఁడికన్నీళులఁ ♦ దడుపుచుండ
రాజ్యరమను మదించి ధరావరుండు
గాంచ కానందబాష్పముల్ ♦ గురియవలెను?.

గురుసత్తమా! మీశిష్యుని జన్మశ్రీలోలుని గావింప నుద్దేశింపుఁడు గాని తుచ్ఛసుఖలోలు నొనర్పఁ దలంపకుఁడు.

శుక్రు—వత్సా! జలంధరా! నిన్నుఁ గొన్నిదినములు నిలువుమనుటకుఁ గారణము నిన్నుఁ దుచ్ఛసుఖలోలుని గావించి చిరకాలము నుండి పలుబాములువడు దైత్యుల నుద్ధరింపకుండ నుద్దేశించి కాదు. కాలనేమి నీవలె బ్రహ్మకులవలన వరములు వడిసిన వాఁడు. అతనిసాయము నీ కత్యావశ్యకము. తన కుమారియగు తులసి నతఁడు నీకొసంగఁదలఁచియున్నాఁడు నీతండ్రియు నత నికి మాటనిచ్చియున్నాఁడు. నీవాకన్నం బెండ్లియాడనిచో నాతఁ డలుకవహించును. మఱియుఁ బెక్కుమంది రక్కసులు వివిదే శములలో నుండిరని యింతకుమున్న నీవ చెప్పితివిగదా? వారం దఱు నిటకువచ్చువఱకొక సంవత్సరమైన నగును. అంతవఱకు నాఁగవలసినదే కదా? ఇంతలో నీతండ్రికోర్కె నేలదీర్ప రాదు?

దంభా—మహాత్మా! మీరు చెప్పవలసిన ముఖ్యమగు సంగతి మరచితిరి. అది నేను జెప్పెదను కుమారా! గురుస్వాములవారు నీకుఁ గొన్ని శస్త్రాస్త్రములు సమంత్రకంబులుగ నుపదేశింపఁ దలఁచి యున్నారు. కావున నెట్లును నీవు కొన్నిదినము లాఁగవలసినదే యున్నది.

జలం—తండ్రీ! ఏవో కారణములు చెప్పి మీరు నన్ను నింటఁగట్టివేయఁ జూచుచున్నారు. నన్ను క్షమింపుఁడు

గీ. అమరకోటుల రక్తము ♦ నరయువఱకు
నిదురవట్టదు చూనె నా ♦ నేత్రములకు
వేల్పుటిల్లాండ్ర యేడ్పులు ♦ వినెడువఱకు
నవరిపలుకులు నాచెవి ♦ కెక్కవయ్య!

వేయేల? ఇది వినుఁడు.

గీ. అరిజనమ్ముల నోర్చి జయమ్ము వడసి
వేల్పురాలచ్చిని గ్రహించు ♦ వేళవఱకుఁ
దనుజ రాజ్యలక్ష్మిని నొల్లఁ ♦ దరుణి నొల్ల
నీరు నొల్ల నన్నము నొల్ల ♦ నిద్ర నొల్ల.

శుక్రా—జలంధరా! అనవసరములగు నేవో కారణములఁజూపి మేము నిన్ను నింటఁ గట్టిపడవేయఁ జూచుచుంటి మనుచుంటివి. కాల నేమి సాహాయ్య మనవసరమా? రక్కసులెల్ల వచ్చుటయు ననావశ్యకమా? నీతండ్రిమాట నెఱవేర్చుటయు నవసరము గాదా? నావలన నస్త్రమ్ములఁగొనుటయు నావశ్యకముగాదా? అయిన నీకు మాయాజ్ఞమాత్ర మెందులకు? మా యాశీర్వాదము మాత్ర మెందులకు? నీయిచ్చవచ్చినట్లు నడచుకొనుము. మేము పోయెదము.

జలం—మహాత్మా! తండ్రిగారిమాట నెఱవేర్చుటయు, మీావలన నస్త్రములఁ గొనుటయు ననవసరమని నేనంటినా? మీాయాజ్ఞ లేనిది జలంధరుఁ డడుగైనఁ బెట్టునా?

శుక్రా—కాని మాయాజ్ఞమాత్రము తిరస్కరింపఁగలఁడు. అంతే కాదా?

జలం—మహానుభావా! అట్టు లెన్నఁడైన జరిగియుండెనా?

శుక్రా—నేఁడు దక్క.

జలం—నేఁడుమాత్రము మీాయాజ్ఞఁ దిరస్కరించితినా?

శుక్రా—అయిన నేఁడే నీవు వివాహమాడవలయు. మాటాడవేమి?

జలం—దేవా! సిద్ధముగ నుంటిని.

శుక్రా—(అపవారించి) దంభాసురేంద్రా! ఇప్పటికి జలంధరునిమనసు తిరిగినది. పిమ్మట నెట్లుండునో—

కం—(అపవారించి) మహాత్మా! కన్నె సిద్ధముగనున్నది. ఉత్సవాదులు పిమ్మటఁ జూచుకొందము—నేఁడే ముడిపెట్టవలయు.

శుక్రు—(అపవారించి) కాలనేమిని దులసిని బంధుమిత్త్రులను దొంద రగఁ దోడ్కొనిరమ్ము—

దం—చిత్తము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

జలం—మహాత్మా! మాతండ్రిగారి నెక్కడకుఁ బంపితిరి?

శుక్రు—వధువుం గొనివచ్చుటకు.

జలం—నేఁడే వివాహమా?

శుక్రు—అవును. నేఁడే వివాహము! రేపే పట్టాభిషేకము!

జలం—దండయాత్రి కనుజ్ఞ యొసంగు టెప్పుడు?

శుక్రు—ఒకసంవత్సరము గడచినపిమ్మట.

జలం—సంవత్సరమువఱకు నాఁగవలసినదే?

శుక్రు—తిరిగి మొనటికి వచ్చితివి. రక్కసు లందఱు రావలదా? నీ వొక్కఁడవే ముల్లోకములు గెలువఁగలవా? మఱియు నావలన నీ వెఱుఁగవలసిన విషయములు పెక్కు లున్నవి.

జల—(స్వగతము) ఆహా! దైవమా! జలంధరమత్తేభమును గుర్వాజ్ఞా శృంఖలచేఁ గట్టివైచితివి. (ప్ర) గురూత్తమా! సంగ్రామదొరకిన దని యీలోకానిందార్థము మమ్ము బాధించినను మిన్నకుండ వలసినదేనా?

శుక్రు—అట్టి దేదియైన జరిగిన మాయాజ్ఞతో నవసరము లేకుండఁగనే నీవు దేవతలపై దాడి వెడలవచ్చును.

జలం—ఇది యొకవరమే! కాని, ఆ పిఱికిపంద పాకశాసనుఁ "డింతయే చాలు దైవమా!" యని సంతసించునుగాని కొఱవి చేఁగొని తలఁగోకికొన్నట్లు కయ్యముఁ దెచ్చిపెట్టుకొనునా? ఓరీ! మదో న్మత్తా! బలారీ! తుళ్ళిపడకుము.

చ. గురుఁడు శపించునంచు మదిఁ ♦ గొంకితి నింతియకాని నీయెడన్
గరుణఁ దలంచి కామ త్వరి ♦ ఖండపరాక్రమ మెంచి కాదురా!
దురత మొనరింపరాని విధి ♦ దూరుచు నింటనయుంట, యొక్కవ
త్సరమగుపిమ్మటం దులువ! ♦ తప్పదు మృత్యువు నీకు నమ్ముమా!

గీ. ఎపుడు వత్సరమది నిండు ♦ నపుడె సుమ్ము
నిర్జరేంద్ర! నీయాయువు ♦ నిండుటయును
మలిగి పోనున్న దీపమ్ము ♦ మాడ్కి దోఁప
మిడిసిపడు మోహ! యీయేను ♦ గడచువఱకు.

శుక్రు—(ప్రక్కకుఁజూచి) నీతండ్రి వధువుతోడను బంధుమిత్రుల
తోడను వచ్చుచున్నాఁడు.

జలం—వధువుగాదు. మాపాలిటి యదృష్టదేవత.

[ప్రవేశము:—దంభుఁడు, కాలనేమి, తులసి, మఱికొందఱు
పురుషులు, స్త్రీలు.]

జలం—(విస్మయముతో)

గీ. మగువ చేరినమాత్ర నీ ♦ మందిరమ్ము
రాణమీఱెఁ జంద్రికతోఁడ ♦ రాత్రివోలె
మెఱుపునరసిన తటినట్లు ♦ తెలవమిన్న
జూచినంత వాకన్నులు ♦ సొంపుదూలె.

నిజమున కేమిగాని యీకామిని జగన్మోహినియే.

శుక్రు—కాలనేమి! పుష్పదామము నీ పుత్త్రిచేతి కిమ్ము.

కాల—చిత్తము. (అట్లు చేయుచున్నాఁడు.)

శుక్రు—కుమారీ! తులసీ! ఆ పూదండ జలంధరునికంఠమున నలంక
రింపుము.

తుల—(సిగ్గుపడుచుఁ బూదండ వేయఁబోయి క్రింద విడుచుచున్నది.)
(స్వ) అయ్యో! ఏమిది? ఇట్లు జరిగెనేమి?

జలం—(కోపముతో) మహాత్మా! చూచుచుంటిరిగదా? ఈకన్నకు నాపై నిష్టములేనట్లున్నది! ఇట్టిదానిని మీరు నామెడగట్ట నుద్దేశించుట న్యాయమా?

తుల—(స్వ)అయ్యో! ఆర్యపుత్రునకాగ్రహము వచ్చినది.

కాల—జలంధరా! ఇష్టము లేకపోవుటయేమి?

జలం—కానిచో నిదియేమి?

కాల—సిగ్గువలన నిట్లు జరిగినది.

శుక్రు—జలంధరా! నిశ్చయము. వేఱుగా భావింపకుము.

దంభా—నాయనా! నీకీసందేహమేమి? ఆబాలిక చిన్నప్పటినుండియు నిన్ను వలచియున్నది. నీపై నిచ్ఛలేక యట్లు చేయలేదు. లజ్జ వలన—

జలం—ఎందువలననైననేగానిండు. ఇట్లుజరుగుట నాకవమంగళముగాదా? నా కీకాంత వలదు. వలదు. ముమ్మాటికి వలదు.

తుల—(స్వ) దైవమా! యేమిగతి?

శుక్రు—జలంధరా!

జలం—మహానుభావా! నన్ను క్షమింపుఁడు. మీరు ఘోరశాపమొసంగినను బరిగ్రహించెదఁ గాని యీకామినినిమాత్రము పరిగ్రహింపను— (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

తుల—(స్వ) హా! ఎంతనిర్భాగ్యురాలను!

శుక్రు—జలంధరా! ఆఁగుము. ఆఁగుము.

దంభు—ఆఁగుము. జలంధరా! ఆఁగుము. (నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

[నేపథ్యమున, ఆఁగుము. జలంధరా! ఆఁగుము.]

శుక్రు—(స్వ) నారదుఁడు వచ్చుచున్నట్లున్నాఁడు. (ప్ర) కాలనేమీ! చింతింపకుము. అమ్మా! తులసీ! విచారింపకుము. నారదమహా

ర్షియు నీమామగారును జలంధరుని సమాధానపెట్టి వెంటఁ గొనివచ్చుచున్నారు.

[ప్రవేశము:—నారదుఁడు, దంభుఁడు, జలంధరుఁడు.]

నార—జలంధరా! నీ కిది తగునా?

సీ. కన్నపుత్త్రునికన్న ♦ నిన్ను మిన్నఁగ నెన్ను
గురునియాన నొకించు ♦ కరయవలదె?
చేతులఁబెట్టి పో ♦ షించినతండ్రికిఁ
దలవంపులగునంచు ♦ దలఁకవలదె?
దనుజకోటికి నెల్లఁ ♦ దలమానికం బైన
గాలనేమి మొగమ్ముఁ ♦ గాంచవలదె?
చిన్ననాఁటంగోలెఁ ♦ జిత్తము నీపైని
నిలిపిన సతినైనఁ ♦ దలఁపవలదె?

గీ. చూడవచ్చిన మిత్త్రులుఁ ♦ జుట్టములును
జింతపడుటయు నైన యో ♦ జింపవలదె?
బ్రహ్మకుం బట్టినైన నా ♦ పలుకులైన
వినఁగవలదె? మాధ్యమ్మును ♦ విడువవలదె?

మఱియుఁ దులసిం జేపట్టుటవలన నీకు మేలేగాని కీడుగలుగదు.

ఆ. వె. కలికివలన నీకు ♦ సిలుఁగు లేదవునంచు
బెదరవలదు మేలె ♦ యొదవుఁజుమ్ము
చంద్రరేఖవలన ♦ జగతికి వెన్నెల
గలుగుఁగాక యిరులు ♦గలుగునయ్య?

ఆలసింపకుము. ఇప్పటికే భార్గవుఁడు నీపై మిక్కిలి కినిసియున్నాఁడు. అతఁడు శపించిన నీ కధోగతి సంభవించును. నడువుము.

(పరిక్రమింతురు.)

శుక్రా—కాలనేమి!

కాల—దేవా! ఏమియాజ్ఞ?

శుక్రా—తులసిచేతికి మఱియొక పూసర మిమ్ము.

కాల—చిత్తము. (అట్లుచేసి అపవారించి) అమ్మా! జాగ్రత్త!

తులసి—(అపవారించి) తండ్రీ! ఇప్పుడు చెప్పవలయునా? (స్వ)ఆహా! నారదమునీంద్రా! నీమేలు నెన్నఁటికి మఱవను.

శుక్రా—కుమారీ! పూదండ జలంధరుని యఱుత నలంకరింపుము. (అట్లు చేయుచున్నది.)

(నేపథ్యమున మంగళధ్వనులు.)

(యవనిక పడును.)

తృ తీ య రం గ ము.

ప్రదేశము—ఒకయిల్లు.

[ప్రవేశము—పలాశుఁడు.]

పలా—అయ్యో! దౌర్భాగ్యమా? జలంధరుఁడు స్వర్గముపై దండెత్తు ననియు వేల్పుమూఁకలఁజంచి చెండాడుననియు మాకుఁ దినినంత మాంసముఁ ద్రావినంత రక్తమును లభించుననియు గంపెడాస తోఁ గాలు గాలుఁ గొట్టుకొనుచు నెంత దూరమునుండియో వచ్చితిమే! తుట్టతుద కిట్లయ్యె నేమి?

చండి—(ప్రవేశించి) ఏమైనది?

పలా—మన మనోరథము భగ్నమైనది! జలంధరుఁ డింకొక వత్సరము నకుఁగాని దండు వెడలఁడఁట.

చండి—ఎందుచేత?

పలా—మననోటిలో శనియుండుటచేత! అతని ప్రక్కలోనికిఁ బెండ్లము వచ్చుటచేత.

చండి—ఆ సౌభాగ్యమునకైన నోఁచినట్లు లేదే?

పలా—ఏమి?

చండి—ఎఱుఁగవుగాఁబోలు! బడుకటింటిలో నతఁడు గనఁబఱచుచున్న పరిరోజకత్వము?

పలా—అదేమి?

చండి—ఏమున్నది? పసిఁడిబొమ్మవంటి భార్య ప్రక్కఁజేరుటకు నోరు దెఱచికొని, ఎట్టయెదుట నిలిచియుండఁ బట్టెమంచముఁ గఱచుకొని పండ్లిగిలించినాఁడఁట. ఆఁ లేదఁట; ఊఁ లేదఁట—రమ్మనుట లేదఁట; పొమ్మనుట లేదఁట—సరసములు లేవఁట; సంబరములు లేవఁట—ముద్దులు లేవఁట; సుద్దులు లేవఁట—ఇగిలించుటలు లేవఁట; కౌఁగిలించుటలు లేవఁట. తెల్లవాఱినదాఁక నొకచే గట్టెఁట! ఒకచేగట్టెఁట. దిక్కుమాలిన శవమువలె నిటుప్రక్క నటుగదల్చిన పాపమునఁ బోలేదఁట. దుప్పటిగప్పుకొని యయ్యగారు సెజ్జమీఁదనఁట; గుడ్లు వెళ్ళఁబెట్టుకొని యమ్మగారు నేలమీఁదనఁట.

పలా—ఎందుచేతనో!

చండి—పండిత సభలోఁ బామరునకును బడుకటింటిలో షండునకును మౌనమునకన్న మంచిమార్గ మింకొకటి లేదుగదా?

పలా—ఓసీ! అదిగాదు. తులసిపై నసలతనికి నిష్టము లేనట్లు తోఁచుచున్నది.

చండి—ఇష్టము లేకగాదు. పుంస్త్వము లేక—చేతగాక—అనుభవించుటకును దాఁటిగీఁత చాలక—హీహీహీ—(వికటముగ నవ్వుచు) ఇష్టము లేకపోవుట కైదైనఁ గారణ ముండవలెను గాదా? ఏది? ముదిమి మొద్దు గాదే? పదునెన్మిదేఁడులు గడువని పరువంపుఁ బడంతియే! వికృతరూపిణి గాదే? ముజ్జగమ్ముల మోహసాగర

మ్మన ముంపఁదగిన ముద్దులగుమ్మయే! అఁదురూపున్న గడ్డి బొమ్మ నెంటిపాటునఁ జూచినఁ దుదకు మగపుట్టువుఁ బుట్టిన కొండముచ్చనకైన నొడలు జలదరించునే? పండ్లు బయటఁ బడునే? పట్టరాని యావేశము ప్రభవించునే? అట్టిచో నిట్టి వన్నెలాఁడిపై—నింద్రునైన నుపేంద్రునైన వలపింపఁదగినయిట్టి చిన్నలాఁడిపై—నీ రసికాగ్రేసరునకు— నీ పురుషసింహము నకు—నిష్టము లేకపోయినదా? అహ్హాహ్హాహ్హాహ్హా. ఈసంగతి నీ కెవ్వరు వక్కాణించిరి? తన్ను నపుంసకగ్రామణియని—చేఁత వాఁత గాని చెండిపోతని—నలువురు నవ్వుదురని—వెక్కిరింతురని—యీ మహానుభావుఁడే తనరసికత్వముఁ జాటుకొన్నాఁడు గాఁబోలు నేమి? హీహీహీ.

పలా—ఆశని కామెపై నిష్టము లేకుండుట వివాహవేళనే వెల్లడించినాఁడు! నీవుమాత్రము చూడలేదా?

చండి—చూచితిని. తన బండారము బయటఁబడునని భయముననే కాఁబోలుఁ బాప మానాఁడు పరుగులాఁకి నాఁడు! రసికశిరోమణి! పురుషశార్దూలుఁడు!

పలా—సరికాని, నవ్వళింపుబిడాయులోని పరమరహస్యము బయటి కెట్లువచ్చినది?

చండి—అటకపై నెలుక చచ్చిన నిల్లంతయుఁ గంపు ప్రాకదా?

పలా—ఊరంతట నప్పుడే యివ్వార్త ప్రాఁకినదా?

చండి—నేఁడుగాకున్న ఱేపైన మానునా?

పలా—నేఁడే నీకెట్లు తెలిసినది?

చండి—తులసిచెలికత్తె మాలతి మామేనత్తకూఁతురే గదా? అది చెప్పఁగ వింటిని.

పలా—దానికిఁ దులసీదేవి చెప్పినది కాఁబోలు?

చండి—ఆ యెడ్డపిల్ల కంత తెలివియా? ఆమాత్రపుఁ దెలివి తేటలున్నఁ గడచిన రెండురాత్రులు బాడవలె భర్తపండుకొనియుండ మట్టి దిమ్మవలెఁ దానూరక చూచుచుండవలసిన యగత్యమేమి? పక్కపైనుండి యట్టె క్రిందకు లాగి యసలుబండార మేమో తెలిసికొని వాని పైబటారము లోనిలొటారము వీథివీథుల "దండోరా" వేయింపక పోయినదా? గుఱకలేగాని గుసగుసలు విన రాకపోవుటచే నిన్నటిరేయి గడుసుమండ మాలతి మెల్లఁగఁ బడుకటింటితలుపున కొకరంధ్రము నేర్పఱచి యందుండి యీ వింత గనిపెట్టినదఁట! ఇట్టివిషయములలో స్త్రీలకు శ్రద్ధ యెక్కువ—చెప్పమఱచితిని. నేఁటియుదయమునఁ గాలనేమి యెక్కడకోపోవుచు "అమ్మా! నీనాథుఁడు నిన్ను దయతోఁ జూచుచుండెఁగదా" యని యడుగ గంగిరెద్దువలెఁ దలయాడించినదఁట!

పలా—సిగ్గువలనఁ జెప్పలేదేమో?

చండి—పోనీ! సిగ్గువలన దాఁజెప్పఁజాలకున్నఁ బో మానమాలతి తెలుప నుద్దేశించుచుండ వలదని ప్రార్థించినదఁట. ఎంత వెఱ్ఱితనమో చూడుము!

పలా—పాపము! తండ్రికిఁ దెలిసినఁ దనవల్లభునిపై నతఁడలుగునని చెప్పవలదనెఁగాఁబోలు? అహా! ఎంత పతిభక్తి!

చండి—దాని పతిభక్తికి నీపొగడ్తకు సరిపోయినది. మగని నేరములు గోరంతలు కొండంతలుచేసి తండ్రితోఁ జెప్పి, రెండవతూరిఁ దన్ను దిరస్కరింపకుండ బుద్ధివచ్చునట్లు చెప్పుదెబ్బలు గొట్టించి తనకుఁ బరమవిధేయునిగఁ జేసికొనవలయుఁగాని—ఉన్నతప్పు గప్పిపెట్టి మిడుకుట యిదేమిపాతివ్రత్యము? ఊఁ పోనీ. దాని పాతివ్రత్యము—అది—మంటఁగలయనీ మన కొందుల కా గొడవ! మనతిండిగొడవఁ జూచుకొందము.

ఫలా—మొన్న నుద్వాహమును నిన్న బట్టాభిషేకము నగుటచేఁ దేర తిండి దింటిమి. నేఁడు—

చండి—ఇందున్న నుపవాసమే! తిరిగి మన యరణ్యమునకే పోదము పద—అక్కడనున్న నేవేళకైన నొకనక్కపిల్ల దొరకకపోదు.

ఫలా—ఓసీ! తిరిగి యక్కడకుఁ బోవుటకంటె—

చండి—నీయిష్టము. తెచ్చిపెట్టువాఁడవు నీవు—తినుదానను నేను—బ్రతుకుఁ దెరువున కిందే యుపాయమున్న నాలోచింపుము.

ఫలా—ఓసీ! జలంధరుఁడు పెఱచోటులనున్న రక్కసులఁ బిలిచికొని వచ్చుటకుఁ గొందఱ సేవకులకు వేతనములిచ్చి నియమించుచున్నాఁడట. అట్టి యుద్యోగము నాకేదైనలభించిన నీసంవత్సరమువఱకుఁ బొట్టఁ గడుపుకొనవచ్చును—పిమ్మట జలంధరుఁడు దండు వెడలిన—

చండి—నీ కాపిచ్చియాహా యింకను వదలలేదు—పనుకటింటిలో భార్యకుఁబ్రత్యుత్తరముఁ జెప్పఁజాలని పరమనిర్భాగ్యుఁడు భండనమునఁ బగఱగండడగుచునా? అతఁడు నరకిన పీనుంగులు గుట్టలుపడినవి! తినలేక నీపొట్ట పగిలిపోయినది! నరిపోయినది! ఆ యగాళి పెట్టుకొనకుము.

ఫలా—ఉద్యోగమునకైనఁ బ్రయత్నింతునా?

చండి—మంచిది. కాని మొదట నాతిండికిఁ బ్రయత్నింపుము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

తృతీయరంగము
ప్రదేశము—మందిరము.
[ప్రవేశము—జలంధరుఁడు.]

జలం—

సీ. పాకశాసను నొంచి ♦ పరిభవింపఁగనైతి
గజరాజును గాల ♦ రాయనైతిఁ
బలలాశిమై తిత్తి ♦ నులిమింపఁగానైతిఁ
బన్నగాభరణునిఁ ♦ దన్ననైతిఁ
గాలుసిపాలికిఁ ♦ గాలుఁడగానైతిఁ
బవనుని నాసికఁ ♦ బఱకనైతిఁ
భాశిమీసంబులఁ ♦ బట్టి యీడ్వఁగనైతిఁ
ననలుని కావరం ♦ బడఁపనైతి
గీ. మీఱి యష్టదిక్కుల నాక్రమింపనైతిఁ
వేల్పుఁగన్నులఁ గాఱియ ♦ వెట్టనైతి
విబుధమానుల గడ్డాలు ♦ వెఱుకనైతి
నసురగణముల దారిద్ర్య ♦ మణఁపనైతి.

ఆచార్యా! ఆచార్యా! ఎంతపనిఁ జేసితివి? ఘోరాహవభూముల వీరవైరి వారంబులఁ జేతుల కసిదీఱఁ జించి చెండాడ నువ్విళులూరు నన్ను గృహమునఁ బడవైచి గోళ్ళుగిల్లుకొనుటకన్నఁ బనిలేని పరమనిర్భాగ్యునిఁ గావించితివే? త్రివిష్టపరాజ్యలక్ష్మినిఁ జేపట్టఁ దలంచు నాకొక పెద్దమ్మను దొంగ ముద్దునకు గుదెవలె నంటఁగట్టి యింట గూలవైచితివే!

ఆహా! ఆపెద్దమ్మను దలంచుకొనినప్పుడెల్ల నాయుల్లంబునఁ జెప్పరానిభయ ముప్పతిల్లుచున్నది. ఆ పూదండ క్రిందబడుటకుఁ గారణమేమైయుండును? ఆ కన్నెం జెట్టపట్టుటవలన నీయదృష్ట మిట్లుజారినున్నదని దైవ మీవిధముగ నెఱింగించెఁ గాఁబోలు? కటకటా! నాకా

దయ్యము వలదని యెంత వేఁడినను దండ్రి వినఁడయ్యె. గురుఁ డాగ్రహించె. ఆగ్రహించి యతఁడు శపించినను సరియే, నాకా కన్నె వలదని నిశ్చయించుకొని నిర్భీతిగ వెడలిపోవుచుండ నా నారదుం డెక్కడనుండియో వచ్చి "అతఁడు శాపము వెట్టిన నీ కధోగతి సంభవించు"నని పిఱికిమందుఁ బోసి నన్నంగీకరింపఁ జేసె. భయ మొందకుమని వారేమో యుపదేశించిరి గాని నాకుఁ గలిగిన సందియము మాత్రము మాన్ప నేరరైరి. ఏమైన నేమి? వీరందఱేకమై నాయభీష్టము నడుగంటించి తమయీప్సితము నెఱవేర్చుకొనిరి. ఆఁ! యేమి? వీరియీప్సితమప్పుడే నెఱవేఱెనా? దీనితో నేను గోపుర మెద్దవలయుననియు నీపిశాచిని సుఖపెట్టవలయుననియుఁ గదా వీరి యభీప్సితము. నాప్రయత్నమున కడ్డువచ్చి, నామనోరథమును నాశనమొనర్చి, నాకింతవంతఁ గూర్చి, నాయాగ్రహమునకు భాజనమైన ఆ దుర్మార్గురాలిని — ఆ కామినీ భూతమును — ఆ స్త్రీరూప బ్రహ్మరాక్షసిని సుఖపెట్టుదునా — మట్టువెట్టెదఁ గాక — పాపము! దీని నే నాదరించుచుంటిననియే వీరి యుద్దేశము! కావున నే భార్గవుఁడు దన ప్రియశిష్యునిఁ గాలనేమిని వెంటనిడుకొని నిర్విచారముగఁ దన యాశ్రమమున కరిగినాఁడు — ఇప్పు డీ కాంతను జంపినమాత్ర నా కడ్డువచ్చువా రెవ్వరు? నా తండ్రియా! ఊఁ — అతఁడేమి చేయఁగలఁడు? ఈవార్త దెలిసిన కాలనేమివలన నాకుఁ గలుగఁబోవు మహోపద్రవమును లేదు. కాని శాపాయుధుఁడగు నా దైత్యగురుఁ డూరకుండునా? ఔరా! విధిమహిమ.

క. త్ర్యక్షునకుం గాని సహ
స్రాక్షునకుం గాని యెదుర ♦ నడలఁ డెవండా
యక్షీణధైర్యుఁ డీయే
కాక్షునకుం గొంకవలసెఁ ♦ గా? యకటకటా!

అయిన నింక నీ పీడ వదలించుకొనుట కుపాయమేమి? ఎక్కడకైనఁ

బంపుదునా ? అట్లొనర్చుటమాత్రము కావ్యునకుఁ గోపకారణము గాదా ? ఇసీ ! అన్నింటికిని జంకవలయునా ? ఇంత నుంచుకొని దీని నిట్లొల్లకున్నమాత్ర మాతఁడాగ్రహింపఁగూడదా ? ఆగ్రహించునని యదరి దీనితోఁ గాఁపురము వెలుఁగఁబెట్టనా ? ఏమైనఁ గానిమ్ము. దీనిఁ ద్యజించినందుల కతఁడు కినిసిన మన్నింపుమని ప్రార్థించెద. అప్పటికిని గోపము మానక శపించినఁ దలవ్రాఁతయని యనుభవించెద. అంతియే గాని యీమారి పాడుమొగముఁ జూడఁజాల. నేఁడే దీని బలిపురంబునకుఁ బంపెద. (ప్రవేశము—తులసీదేవి—తులసింజూచి మొగముఁ జిట్లించి మరియొక ప్రక్కకుఁ దిరుగుచున్నాఁడు)

తుల—(స్వ) ఆహా! దైవమా! నేఁడైన నాప్రాణవల్లభునకు నాయెడ ననుగ్రహము పొడమునని తోఁపదు. ఇమ్మహాత్మునకు నాపై నింతకోప మెందులకో ?

మ. బొమ లల్కార్చ ముడివెట్టి నన్నుఁ గనఁడే ♦ భూపాలరత్నంబు గా
రము రవ్వంతయుఁ జూపఁడే! కృపమెయిన్ ♦ రమ్మంచు భాషింపఁడే!
యమలోదారుఁడు నాదెసం గరుణ వో♦వాడం గతంబేదొ ? యే
దొ మదీయంబగు దోసమే నెఱుఁగఁ జే♦తోవీధి నో దైవమా !

చ. లలనలు సారెసారెకు జ♦లంధరదానవ చక్రవర్తికిన్
దులసియె దార కాఁదగిన ♦ తోయజలోచనయంచుఁ బల్కు ప
ల్కులవిని యెంతయున్ మదిని ♦ గోరిక లీరికలెత్త నుబ్బుచున్
గల నయినన్ విభుండు ననుఁ ♦ గైకొనఁడంచుఁ దలంప నీగతిన్.

గీ. చెలువ సుందరి గాదంచుఁ ♦ దలఁచెనేమొ ?
చేసియుంటినో యేదైనఁ ♦ జెనఁటిచెయిది
కాక పూర్వకర్మఫలంబొ ♦ లేకయున్న
నీకృపానిధి నన్నేల ♦ చేకొనండు.

కడచిన రెండుదినము లిటులే గడచెఁగదా ? ఎంతకుఁ బలుకరింపక

పోవుటచే నింత కండకావరమేమని యాగ్రహించెనేమో ? ఏమైనఁ గానిమ్ము ! కారణమడిగి తెలిసికొని మనోహరుని పాదములంబడి మన్నింపవేడికొనెదఁగాక ! (చేనున్న బంగరుపళ్ళెరమొకచో నిడి పూదండఁ గైకొని జలంధరుని గళమునవైచి) ఆర్యపుత్రా ! నమస్కారము.

జలం.—(పూసరముఁ దెంపి నేలఁగొట్టి) ఏమిది ! పూలదండయా ? కాలసర్పమా ?

(అనుబంధము. 3)

తుల—(స్వ) హా ! హా !

గీ. ప్రినవమాల్యమ్మునే గాదు • ప్రాణవిభుఁడు
మన్మనోరథమునుగూడ • మహిని గొట్టెఁ
బుష్పదామము దునుకలై • పోయెఁగాని
కటకటా ! వ్రీలిపోదె ? యిక్కటికి మనము.

జలం—(స్వ) ఔరా ! కడచిన రెండు రాత్రులు దలయెత్తక పెదవిఁ గదల్పక నంగనాచివలె మిన్నక నిలచియుండుటంజేసి యిది యెంత ముద్దరాలో యనుకొంటి. నేఁడు పుష్పహారములు వేయుచున్నది—నమస్కారములు సేయుచున్నది—ఇంకెట్టి మమకారములు చూపనున్నదో ? ఎంతకుఁ దెగింపనున్నదో ?

తుల—(స్వ) నేను పొరఁబడుచుంటినేమో ? ఉన్నటులుండి యాకస్మికముగఁ బూసరము గళమున వేయుటంజేసి ప్రాణేశ్వరుఁడు భ్రమించెనేమో ? పలుకరించిచూచెద. (ప్ర) ప్రాణనాథా ! మీపాదదాసి మీయాజ్ఞకు వేచియున్నది.

జలం—(స్వ) నీ చావునకు నేను వేచియుంటిని.

తుల—ఆర్యపుత్రా ! పలుకరేమి ? ఆజ్ఞయొసంగుఁడు.

ఉ. గంధ మలందనో యటులఁ; గప్రిపుఁబల్కుల కమ్మదావులన్
జిందెడు మీడియం బిడనో; చేలచెఱంగున స్వేదబిందువుల్
డిందఁగ. వీవనో ? లలిత లీల మదంకమునందుఁ జేర్చి నీ
సుందరపాదపద్మములఁ జొక్కపుభక్తిని బట్టుదాననో.

జలం—మాకేమియు నక్కఱలేదు.

తుల—(స్వ) ఇంకేదిదారి ? (ప్ర) హృదయేశ్వరా! మిగుల నలసియు న్నటు లున్నారు. శ్రమమడంచుటకు సంగీతము దివ్యౌషధము. వీణఁగొని యొకింత పాడుదునా ?

జలం—అవసరములేదు. (స్వ) మాకుఁ గావలసినది సంగీతముగాదు. సంగరము! నీవు పాడుటగాదు. పాడైపై నెక్కుట !

తుల—ఆర్యపుత్రా! దేవరకు నాపై ననుగ్రహము దప్పినట్లు తోఁచు చున్నది.

జలం—మొదటనున్నఁగదా తప్పుటకు ?

తుల—మహాప్రభూ ! మీ సేవకురాలిపై మీ కీ కోపమెందులకు ?

జలం—ఇష్టములేక—

తుల—ఏమి ? మహాప్రభూ ! నేను వికృతాకారనా !

జలం—ఆమాట నేనంటినా ? నీవు రంభ వేయగుదువు—కాని నీపై నాకిచ్ఛలేదు—పలుమాటలేల? ఇటువినుము నాయుద్దేశమును.

ఆ. వె. ఘోరకిల్బిషములఁ గూర్చు చవితిచంద
మామఁజూతు నీదు మోముఁజూడ
భయదలీల నేర్చు ప్రళయపావకకీలఁ
గౌఁగిలింతు నంటఁ గలికి ! నిన్ను.

గీ. పృథులహాలాహలంబు దాని వెదను నీదు
మోవి తేనియఁ గలనైన ముట్ట, మృతిని

నాదరించెద బాల! ని ♦ న్నాదరింప
నింత నిజము వాగ్వివాద ♦ మింక నేల.

తుల—(వడఁకుచు) మహాప్రభూ! ఎంకుల కీ పంతము? నే నేమి యప రాధ మొనర్చితిని?

జలం—మహాపరాధము—

తుల—హా! మహాపరాధమా! నాథా! అది యేమి?

జలం—న న్నడిగెద వేమి?

చ. పరిణయ వేళ లోకులును ♦ బాంధుచయంబులు మిత్రబృందముల్
గురుజనులుం గనుంగొనఁగ ♦ గొంకక కొంత్రివ్వరిదంపఁ గండకా
వరమున నామకంఠమున ♦ వైవక భూమిని గొట్టినట్టి నీ
దురితపుఁ జెయ్దియున్ మఱచితో? నను బ్రశ్న మొనర్తు దుర్మతీ!

తులసి—హా! హా! నాథా! ఇదియా నా మహాపరాధము?

జలం—ఆఁ! ఇదియుఁగాదా మహాపరాధము? పూసరమును నేలఁ గొట్టితిఁగాని నీశిరమును నేలఁగొట్టలేనుగదాయని యనుచుంటివా? అంతపనిఁ గావింపలేను. కొంతవఱకు మేలే యని నన్ను సంతసింపు మనుచుంటివా? ఈ తిరస్కృతి చాలదా? ఈ యవ మానము చాలదా?

తులసి—(స్వ) హరిహరీ! యెట్టిమాటలు వినుచుంటిని—(ప్ర) నాథా! నాథా! పాపపుఁజ్జ్వలనఁ బ్రసూనదామము మీకంఠమున విడబోయి నేల విడచితిఁ గాని—

జలం—ఎంతలజ్జావతివి? నాఁడు కుసుమమాలిక నాయురమున నలంక రింప సిగ్గుపడిన ముగ్ధవు నేఁడు చేతులెత్తికొని నన్నుఁ గౌఁగిలిం చుకొనుటకు సిద్ధపడుచుంటివే? నాఁటిలజ్జ నేఁడు తెక్కలుగట్టు కొని యెవ్వన నెగిరిపోయినదికాఁబోలు? (స్వ) ఏమో యడుగు

చుంటినిగాని యిందు దీని నడుగవలసినదిగాని నే నెఱుఁగవలసి నదిగాని లేదు.

ఆ. వె. పరులు చూచువేళఁ ♦ దరుణి హరిణివోలె
మిగులభీతితోడ ♦ మెలఁగుచుండు
ఒంటిపాటఁ గలువ ♦ కంటి బెబ్బులివోలెఁ
బ్రాణనాథు మీఁదఁ ♦ బడును గాదె ?

తుల—ప్రాణేశ్వరా ! స్త్రీలకు సిగ్గు నైజముగాదా ? అందు నందఱి ముందఱ లజ్జించుట—

జలం—అంత లజ్జింపవలసిన యావశ్యకమేమి? దానవసార్వభౌముఁడగు దంభునకుఁ గోడల వనిపించుకొనుట నీ కవమానకరముగఁ దోఁచెనా? తపఃప్రభావమున నజాచ్యుతేశ్వరుల మెప్పించి భూర్భువస్స్వస్త్రయంబున కాధిపత్యమువహింప వరమ్ములఁగొన్న జలంధరున కిల్లాలవగుట నీకుఁ దలవంపులుగఁ దోఁచెనా ?

తులసి—ఆర్యపుత్రా ! నాకంత యహంభావమా ? మీ పాదసేవ సేయుటకన్న మహాభాగ్యము మఱియొకటి లేదని పిన్ననాఁటి నుండియు నమ్మికొనియున్న నే నిప్పు డిట్లు దలంతునా ? వివాహకాలమున వరుని స్పృశించుటకు వధువు సిగ్గుపడుట తనకు గౌరవహానియని యా ? ఓ దయామయా ! మీ కెఱుంగని దే మున్నది? అట్టి లజ్జవలనఁ బుష్పమాల నేల విడిచితిగాని నాదైవమును, నాసర్వస్వమును, మిమ్ముఁ దిరస్కరింపవలెనని కాదు! అహంకృతివలనఁగాదు! కాదు! నాథా! ముమ్మాటికినిగాదు ! మీ చరణములాన—(పాదము లంటఁబోవును.)

జలం—ఛీ! ఛీ! యవిధేయురాలా ! దూరముగ నుండుము.

తుల—ప్రాణేశ్వరా! ప్రాణేశ్వరా! నిరపరాధనగు నాపై నింత నిర్దాక్షిణ్యమా! ఇంత కాఠిన్యమా ?

(అనుబంధము 4)

జలం—(స్వ) దీనితో నాకుఁగలిగిన సందేహముఁగూర్చి ప్రసంగింప నేల? దీనివలన నది తీఱఁగలదా ? ఒకవేళఁ దీఱుఁగాక. ఈపిశాచి కతమునఁగదా నొక సంవత్సరమువఱకు నే నింటఁబసియుండ వలసినయవస్థ సంభవించెను! దాని నెట్లు మఱతు? దీని నెట్లు కరి గ్రహింతు? వృథా కాలయాపన మెందులకు? దీనితో నీమా త్రము మాటాడుటకే నాకెంతయు నేహ్యముగనున్నది. త్వరలో నీసత్తిని సాఁగఁదోలవలయును.

తుల— ఓకరుణామయా ! మాటాడ రేమి ? నన్ను మన్నింపరా ?

జలం—నీ వపరాధమే యొనర్ప లేదని వాదించుచుంటివి. ఇంక నిన్ను మన్నింపవలసిన యావశ్యకమేమి ?

తుల—(స్వ) ఆహా ! ఆర్యపుత్త్రుఁడు నా యొనర్చిన దపరాధమేయని తలంచుచున్నాఁడు. నిశ్చయమే ! ఏకారణమున జరిగిన దైన నిది యపరాధమే కాదా? నాయపరాధము నొప్పుకొనినఁ బ్రా ణేశ్వరుఁడు మన్నింపనెంచి యిట్లనుచున్నాఁడుగాఁబోలు ! (ప్ర కాశముగ) ప్రాణనాథా ! అపరాధమే యొనర్చితిని. క్షమిం పుఁడు.

జలం—అపరాధమునకుఁ దగిన శిక్ష విధింపుమనక క్షమింపుమనెద వేమి ?

తుల—(స్వ) కటకటా ! యేమి నాయడియాస ! నాదైవమున కిప్పటి కిని నాపై జాలివొడముట లేదు.

జలం—ఏమి మాటాడవు ?

తులసి—నాథా! నేనుమాటాడవలసిన దేమున్నది? మీరు దయ యెట్లున్న నట్లు గావింపుఁడు.

జలం—అయిన నిదిగో వినుము. నీవు నన్నుఁ దిరస్కరించితివి—

తుల—ఓ కరుణానిధీ! తిరిగి యిదియేమి? తిరస్కరించితి ననుచుంటిరి? కాదని విన్నవించుకొంటినే. మీచరణములంటి దాసనైనదా నంటినే? ఇంకను నమ్మకము గలుగదయ్యెనా?

జలం—చెప్పఁదలఁచినది తుదవఱకుఁ జెప్పనీయవా? మొదట నామాట జెప్పుము.

తులసి—ప్రాణేశ్వరా! సెలవిమ్ము.

జలం—(స్వ) సెలవిచ్చుటకే గాదా మా యాలోచన? (ప్ర) ఆకర్ణింపుము.

ఉ. నన్నుఁ దిరస్కరించితివి ♦ నల్వురుఁ జూచి హసింప, నాయొకర్
మన్ననయుఁ భయంబు నొక ♦ మాత్రము లేక వివాహపుందఱిన్
గన్నియవౌట శిశుఁబడి ♦ గాఱియ వెట్టఁగరాను గాన నే
నిన్నుఁ ద్యజించితిన్ నెలఁత! ♦ నీకిదె దండనగా విధించితిన్.

తుల—హాహా! (మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

జలం—(స్వ) ఇంక నాలస్యమేమిటికు? (ప్ర) ఓరీ! సేవకా!

[నేపథ్యమున]

దేవా! యేమియాజ్ఞ?

జలం—బలిపురమునకుఁ దులసి పోవఁగోరియున్నది. రథము నాయుత్తమొసఁగ్న మాయాజ్ఞయని సారధి కెఱిఁగింపుము.

[నేపథ్యమున]

చిత్తము.

తులసి—(లేచి) హృదయేశ్వరా! హృదయేశ్వరా! ఇదేమి యన్యాయము? ఇదియేమి శిక్ష? ఇదియేమి కార్యము?

ఉ. అక్కట! యింతశిక్షనిడ ♦ నంతటితప్పు సొనర్చియుంటినే?
యక్కటికమ్ముఁ జూపవె కృ ♦ పాకర! మీపదసేవ లేనినా

నక్కరణీ దనంబులు గ్రి ♦ మింతు ? మిముం జౌడఁబాసి దిక్కులే
కక్కటినాదు సేపగిది ♦ నీనెయెడలన్ భరియింతుఁ బ్రాణముల్ ?

జలం—తరుణీ! తప్పునెఱుంగ ననుచుంటివి ? పతియాజ్ఞ కెదురాడు
టయుఁ దప్పుగాదా ?

తుల—ప్రాణేశ్వరా! నిశ్చయమే! మీమాన కెదురాడరాదు. నా
ప్రారబ్ధమని యనుభవింపవలసినదే. అనుభవింతును అనుభవిం
తును ముమ్మాటికి నింతకన్నఁగఠిన—అయ్యో! ఇంతకన్నఁగఠిన
శిక్ష యింకేమున్నది ? ఎట్టిశిక్షవిధించినను నోరుమూసికొని
నాసలు గొట్టుకొని యనుభవింతును. కాని—ఓకృపాళూ! ఇట్టి
శిక్షయేవిధింప వలయుననియేమి? ఇంకేకట్టిఁడిదండన నెట్టరాదు?

సీ. ప్రాణేశ ! యీపాటి ♦ ప్రామాదికమునకు
న్యాయంబె యిట్టి దం ♦ డన విధింప ?
ఏవేళ నీపాద ♦ సేవకు దూరమై
పుడమిఁ గాలంబెట్లు ♦ గడపుదాన ?
దిక్కెట్టు ! నేనంత ♦ వెక్క సమైన న
న్నేయబ్ధినైనఁ ద్రో ♦ యింపరాదె ?
గిరిశృంగముననుండి ♦ క్రిందికిఁ దొరలింప
రాదె ? యగ్గినినెట్ట ♦ రాదె ? నాదు
గీ. గొంతుఁ గొఱకొఱఁ గత్తిలోఁ ♦ గోయరాదె ?
యురక విసమొసంగఁగరాదె ? ♦ యురినినైన
బెట్టఁగారాదె ? యీపాదు ♦ కట్టె నెట్లొ
తెరలఁజేసి భూభరమును ♦ దీర్పరాదె ?

జలం—(స్వ) నిన్నింతపని గావింపవలసినదే—కాని నీపాలిటిభగవం
తుఁడు—నాపాలిటి శనిగాఁడు—గురుబ్రిప్పుఁ డద్దమువచ్చి
నాఁడు. (ప్ర) కామినీ! నీ వంగన వగుటచేఁ గరుణించి యీరీతి

శిక్ష విధింపనైతినని తొలుతనే చెప్పితినిగాదా ? తిరిగి—

తుల—నాథా ! నాథా ! కరుణించి యీశిక్ష విధించితి ననుచుంటిరి. మహాత్మా! ఇది కరుణించుట గాదు. వధించుట—వధించినను గొంత మేలే— దహించుట— ఒక్కసారిగాదు— బ్రదికి యున్నంతకాలము వియోగానలమున దహించుట. ఓకృపానిధీ! నే నీశిక్ష భరింపఁజాలను. మిమ్ము విడిచి మనఁజాలను. నన్ను క్షమింపుఁడు. అనుగ్రహింపుఁడు. రక్షింపుఁడు. (పాదములఁ బడఁబోయి జలంధరుఁడు తొలఁగినిలువఁ గ్రిందఁబడుచున్నది.)

జలం—

మ. పడఁతీ! యేటికి మాటి కిట్టివిధమునన్ బ్రార్థింతు?-నీమీఁదఁ బ్రే
ముడి యేమాత్రము లేదు నాహృదయాంభోజంబునన్-జాలు నీ
యడియాసన్ ద్యజియింపు, దారగనె గా దంగీకరింపన్ నినున్
గడకున్ బాదము లొత్తుబానిసెగనైనన్, నమ్ము మిమ్మాటలన్.

తుల—హా! హా! హృదయేశ్వరా ! ఏమంటిరి? భార్యఁగా నంగీకరింపక పోవుట యటుండ బానిసెగానైన నంగీకరింపననియా ? ఎందులకునాథా! దీనురాలనగు నాపైనింతకోపము? ఇంతదయాశూన్యత! ఇంతక్రౌర్యము! నాయొనర్చిన యపరాధమెంత! అదియైన నెఱిఁగిచేసినది కాదే? దాసిగానైన నంగీకరింపరా? మహాప్రభూ! మీకుఁగల దాసదాసీజనంబులకు లెక్కలేదే! వారిలో నేనొక్కతెనై పడియుండి మీసేవ సేయుచుఁ గృతార్థురాలను గాఁగూడదా ? ఇందులకైనఁదగనా ? ఈమాత్రమైన మీకు నాపైననుగ్రహము గలుగఁగూడదా ? నాథా ! పలుకరేమి? ఊరకుంటిరేమి?

జలం— తెఱవ! తిరిగి చెప్పుచుంటిని. నీ కా యాసవలదు.

తుల—(దుఃఖముతో) హా! హా! ప్రాణేశ్వరా! ఈ దీనురాలిపై నింత

వైరమొదులకు? మీ దాసిగానైన నన్నుఁ గైకొనఁ దలంపరా?
ఆమాత్రమైన నోఁచక పోయితినా? నాథా! నాథా!

సీ॥ ప్రియమార మీతోడ ♦ శయనింపఁ దగకున్న
బానుపు నెత్తుట ♦ కైనఁ దగనె?
ఇంపార మిమ్ముఁ గౌఁగి ♦ లింపంగఁ దగకున్న
మేనిచెమ్మట లొత్త ♦ నైనఁ దగనె?
ముదమార మీమోము ♦ ముద్దాడఁ దగకున్న
నద్దంబుఁ జూపుట ♦ కైనఁ దగనె?
అనుపార మీమోవి ♦ వానంగఁ దగకున్న
నడుగులు గడుగుట ♦ కైనఁ దగనె?

గీ. ప్రాణనాథ ! మిమ్ముంగూడి ♦ ప్రమదమార
నవారవాంబు సుఖించెదు ♦ నంతభాగ్య
మునకుఁ దగకున్న—మీచెప్పు ♦ పనుల మెలఁగి
యకట ! దినములు పుచ్చుట ♦ కైనఁ దగనె ?

జలం—కాంతా ! యెన్నిసారులు వేఁడెదవు ? లాభము లేదు.

తుల—హా! హృదయేశ్వరా ! లాభములేదా ? అయిన నీశరీరమునఁ
బ్రాణము లుండినమాత్ర మేమిలాభము ? ఎందులకుఁ బనికి
రాని యీకట్టె యుండినమాత్ర మేమిలాభము ?

జలం—(స్వ) అగ్గిలో వేయుటకు. (ప్ర) మఱియొకమాట. నీ పెనిమిటి
బలిపురంబునకుఁ బోవలయును.

తుల—ప్రాణనాథ! అదియేమి? బలిపురంబునకుఁబోవుట యెందులకు?

జలం—నీ విఁక నుండవలసిన దక్కడనే!

తుల—హా! హా!

గీ. ప్రాణనాథ ! నీకౌఁగిట ♦ బ్రతుకుటాంబు
నొప్పు భాగ్యంబునకుఁ బోల ♦ కున్నఁ, దాప

కీనచరణసన్నిధి నుంట ♦ నైన నకట !
వనికిరాదో్కొ నాను పా ♦ వంపుఁ దనువు?

మహాప్రభూ! మీ యంతఃపురమున నుండనిచ్చుటకు మీ మన సొప్ప కున్న న స్నీపురంబుననే యొందైన నుంచుఁడు. మీపాదధూళిచే ననవ రతముఁ బవిత్రమగు నీనగరమునఁ గాలముఁగడపుకొనుచుఁ గృతార్థ నయ్యెద. ఈవరమైన ననుగ్రహింపుఁడు.

జలం—(స్వ) సత్తిని బొలిమేరదాఁటువఱకు సాఁగఁదోలవలయును గాదా? (ప్ర) ఏలు లేదు నేఁడే నీవు ప్రయాణము.

తుల—హా! దైవమా! ఎంతహతభాగ్యురాలను. (మూర్ఛిల్లుచున్నది)

జలం—ఇఁక నీపీడ వదలినట్లే! కాని నే నింటఁబడియుండవలసిన దౌర్భాగ్యముమాత్ర మింతలో వదలునట్లు లేదు. ఆ శుక్రాచార్యుఁడు దీనిం ద్యజించినందులకైన నొకవేళ క్షమించిన క్షమించు నేమో గాని సంవత్సరముపఱ కిల్లువిడువవలదను తనయాజ్ఞఁ దిరస్కరించినమాత్ర మింతయు సైరింపఁడు. కాన నొసలుగొట్టుకొనుచు నేడ్చుచుండవలసినదేగాని మఱియొకయుపాయము గానరాదు. ఆహా! వీరాభిమానవిజృంభితుండగు నీజలంధరుం డొకసంవత్సరము గడచువరకు నిట్లు చేతులునలిపికొంచు గృహమునఁ గుళ్లుచుండ వలసినదే? ఆ నీచాత్ముఁ డింద్రుఁ డంతవఱకుఁ జింతామణీసింహాసనమున నిట్లు గులుకుచుండవలసినదే ? దీనులగు దివిజవైరు లందాఁకఁ దినఁ గూడును గట్ట బుట్టమును లేక యిట్లు తపింపవలసినదే - ఐశ్వర్యమదాంధులగు బృందారకు లంతదనుక నిట్లు మిడిసిమిడిసి పడవలసినదే? హా! యెట్టిప్రారబ్ధము తటస్థించినది ?

సీ. నింగి క్రియ్యలు సేయ ♦ నిస్సాణనినద మా
కర్ణించు దిన మెప్డు ♦ గలుగునో్కొ?

యొడలు గగురుపాటఁ । గడిమి సంగరభూమి
నిలిచెడు దిన మెప్డు । గలుగునొకో?
వేల్పులగుంపియల్ । ప్రీల సింహరవంబు
గావించు దిన మెప్డు । గలుగునొకో?
కసిదీఱ నసిధార । నసురవైరుల శిర
మ్ములఁ జెండు దిన మెప్డు । గలుగునొకో?
గీ. సురచయంబు నస్పృక్స్వరం । పరలయందు
ములిఁగితేలెడు దిన మెప్డు । గలుగునొకో?
వృత్రవైరిపదమ్ముఁ బ । రిగ్రహించి
ఘనతఁ గాంచు దినం బెప్డు । గలుగునొకో?.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

(అనుబంధము 5.)

తులసి—(లేచి) ప్రాణనాథా! ప్రాణనాథా! (అటు నిటుఁ జూచి) అయ్యో! నాజీవితేశ్వరుఁ డేఁడీ? నాప్రభుఁ డేఁడీ? నాభగవంతుఁ డేఁడీ? హా! హా! మనోహరా! మీసేవకురాలి నప్పుడే విడచి యెందేగితివి? నాగతి తుద కేమిచెప్పితివి? త్యజించుటయే? హా! ఇంతైన నంతనీయక వెడల నడుపుటయే?—

హా! దైవమా! నే నెంత నిర్భాగ్యనైతి? ఇంతనాఁటికిఁ గోలె నావలచిన మనోవల్లభుఁడు నాపూర్వపుణ్యంబునం జేసి లభించెఁగదా యని యెంతయు సంతసించుచుంటినే! నన్నుఁబోలి యదృష్టవంతురా లీభూమండలమున మఱియొకతె యుండఁబోదని యుప్పొంగుచుంటినే! ఎంతలో నాయాస యడియాసయయ్యె—ఇప్పట్టున నాకన్న నీయంతఃపురముననుండు కడపటి దాసియు మిగుల నదృష్టవంతురాలయ్యెనే? కడకు నిష్ఫలంబున

నివసించు పశు పక్షి క్రిమి కీటాదుల పాటిదైయైన నోంచకపోయి తినే? నాథా! నాథా! నాయెడ నెంతనిర్దయ వహించితివి? ఎంతటి పగం బూనితివి?

[నేపథ్యమున.]

అమ్మా! మిమ్ము బలిపురంబునకుం గొనిపోవుటకు రథముతో సారథి వచ్చి కాంచియున్నాఁడు.

తుల—హా! హా! ఇంతకన్న యమసదనమునకుం గొంపోవుటకు యమభటుఁడు వచ్చెనన్న నెంతయు సంతసించియుందునే?— ఓమృత్యుదేవతా! ఎందుంటివి? ఈ దీనురాలిపై నీకైన ననుగ్రహము గలుగుటలేదా?

ఆ. వె. ఎటులో యేదో దోస ♦ మే నొనర్పుటం జేసి
ప్రాణవిభుఁడు ననుం ది ♦ రస్కరించె
ఎట్టిదోసంగు నల్ప ♦ నే నీకు మృత్యువా!
యీావమైన నను గ్రి ♦ హింపరాదె?

అయ్యో! మరణము మాత్రము నావంటి నిర్భాగ్యురాలికిని దనంతటం దా వచ్చునా? నేనై యేల చావరాదు? నాప్రభున కింతయుం బనికిరాని యీాయపవిత్రపుదేహము వీతిహోత్రునకేల యర్పింపరాదు? అయ్యో! ఇం దగ్ని యెట్లువచ్చు? ఇంత విసమైన లేదే?—కరవాలమైనం గనిపింపదే?—త్రాడైన లభింపదే? ఆ! లేదా నాకేశపాశము? దీనితో నురిబెట్టుకొనెదను—నా హృదయేశ్వరుని విడిచి దినదినముం గృశించి బలిపురంబునం జచ్చుటకంటె నేం డిందే ప్రాణముల విడచుట మేలుగాదా? అక్కటా! దీన నిష్కళంకచరిత్రుం డగు నా మనోనాథునకు నపయశము రాదా? నా ప్రాణేశ్వరునిపైం దండ్రిగారికిని గురుపాదులవారికిని గోపము రాదా? ఇది యెట్లు

భరింతు ? అదిగాక ప్రభుని యానతిలేక ప్రాణములఁ బరిత్య
జించుటకు మాత్రము దాసినగు నాకు స్వాతంత్ర్య మెక్కడిది ?
కటకటా! అయిన నింక నా గతియేమి ?—ఓ మాలదైవమా!
ఏమంటివి ?

గీ. ఎందులకు నక్కఱకురాని ♦ యాశనీర
మిచ్చి, యొంతకుఁ బగులని ♦ యిట్టి కటికి
మానసం బిచ్చి, యొంతకు ♦ మానరాని
యిట్టి యసువులిచ్చి సృజించి ♦ తేమిఁ నన్ను ?

[ప్రవేశము - దాసి]

దాసి—అమ్మా! మహారాజుగారు మీరు తొందరగఁ బ్రయాణము
కావలయునని యాజ్ఞాపించుచున్నారు.

తుల—హా !—ఓసీ ! దాసీ ! (స్వ) హా ! దీని నోసీ యనుచుంటిని.
ఇప్పట్టున నీదాసికన్న నాయాధిక్య మేమి?

దాసి—అమ్మా ! మాటాడరేమి ?

తుల—మహారాజుగా రెందున్నారు ?

దాసి—తల్లీ ! వారు ముందుగ మిమ్ము రథ మెక్కింపవలయు నని
యానతిచ్చుచున్నారు.

తుల—అమ్మా ! నిన్ను వేడికొనెదను. నా నాథుని నొకసారి దర్శిం
తును. నా హృదయేశ్వరునిసన్నిధానమునకు నన్నుఁగొనిపొమ్ము.

దాసి—అమ్మా! మీరు వత్తుమనినను దమచెంగటకుఁ దీసికొని రావల
దని మహారాజుగారు సెలవిచ్చిరి.

తుల—హా ! హా ! హృదయేశ్వరా ! ఇంత దయాశూన్యతయా ?

దాసి—అమ్మా ! లెమ్ము. ఇప్పటికే యాలస్యమైనది.

తుల—నాథా ! నాథా !

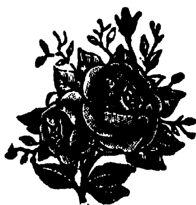
ఆ. వె. ప్రాణనాథ! యక్షి ♦ పర్వంబుగా, నిన్నుఁ
జూచు భాగ్యమునకు ♦ నోఁచనింక
ఇపుడె తనివిదీఱ ♦ నీక్షింతు దర్శనం
బీవె తుదియభీష్ట ♦ మిదియ చూవె ?

(మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

దాసి—అయ్యో! ఈమె మూర్ఛిల్లినది. (విసరుచున్నది.)

(యవనిక వ్రాలును.)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీరస్తు.

తులసీదేవి.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

ప్రదేశము - అమరావతి.

[ప్రవేశము - నారదుఁడు గానమొనర్చుచు.]

నార—(స్వ) దనుజాచార్యుని యాజ్ఞవలన జలంధరునికే గాక కలహప్రియుండనగు నాకును నాశాభంగము సంభవించినది. అక్కటా! ఇఁక బదునొకండు నెలలకా పోరోగిదముఁ బొట్టనిండ భుజింపఁగలుగుట?

క. అనిమిషులకు నమృతంబును
జనులకు నన్నంబు నామి ♦ షము దైత్యులకున్
నెనరున నెవ్వం డిడు?, నా
ఘనుఁ డొసఁగకయున్న నాకుఁ ♦ గలహాశనముల్?

మఱచితి, వేల్పులవలనఁ దన కేడమైనఁ గీడు గలిగిన నెట్టు లని జలంధరుఁడు ప్రశ్నింప నప్పుడు దనయానతి లేకయే దాడి వెడలవచ్చునని కావ్యుఁడు వచించెనని వినియుంటిని గదా?— ఈభంగి గలుగుట కేదియైన నుపాయ మాలోచింపవలయును. (కొం జూచుట నభినయించి) ఆ! ఇది తగిన యుపాయము!

చ. అలికులవేణి రూపమహి ♦ మాతిశయంబును, రాక్షసేంద్రుఁ డా
చెలియ ననుగ్రహింపక త్య ♦ జించుటయున్, వచియించి-నెమ్మదిన్
వలపు గొనంగఁ జేసి, సతిఁ ♦ బట్టఁ బురందరుఁ బంచి, యివ్విధిన్
దెలిపి సురారికిన్, గలను ♦ దెచ్చెద నింతయుఁ జూచి మెచ్చెదన్.

దైవ మిందు నాకుఁ దోడగుఁ గాక. ఇంద్రుఁ డిప్పుడు నందనోద్యానమున నున్నట్లు తెలిసినది. నే నిందుఁ దడయ నేల? పోయెద.

(గాన మొనర్చుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము—నందనోద్యానము.

[ప్రవేశము—ఇంద్రుఁడు, నారదుఁడు.]

ఇంద్రు—మునీంద్రా! ఆ జలంధరుని వివాహాదులం గూర్చి వినియుంటిని. కాని యా దైత్యునకు హరిహరబ్రహ్మ లొసంగిన వరము లేమో విననైతి. వానిం దెలుప వేఁడెదను.

నార—(స్వ) ఇతఁడు తులసివిషయము విడచి జలంధరుని సంగతి వినఁ గోరుచున్నాఁడు. నా యభీప్సితము నెఱవేరకపోవునా యేమి? కాని చూచెద. (ప్ర) వాసవా! అతఁడు వాంఛించిన వరపరంపరలకు లెక్కలేదు.

ఇం—వాఁడు వేఁడిన వరంబు లన్నియుఁ ద్రిమూర్తు లొసంగిరా?

నార—ఆ.

ఇం—అహా! వాఁడు జగత్త్రయ జయంబును దప్పక కాంక్షించియుండును.

నార—ఇంద్రపదవిని గూడను.

ఇం—(స్వ) అక్కటా! ఇంతకన్న వినవలసిన మాట లేమున్నవి?

నార—దేవేశ్వరా! నేఁడు విచారించుట యెందులకు? నాఁడే చంద్రశేఖరుఁ డిట్లగునని చెప్ప వినియుంటివి గదా?

ఇం—మహాత్మా! వాఁ డింకేవరము లక్షించినాఁడు.

నార—ఎన్నటికి నెవ్వరిచేతఁ దనకుఁ జావు గలుగకుండుటకు—

ఇం—ఆ మహానుభావు లావరముమాత్ర మేల యనుగ్రహింపకుందురు?

నార—నిశ్చయము.

ఇం—నిశ్చయమా? మునీంద్రా! ఆవరముగూడ నొసంగిరా?

నార—ఆ! ఒసంగినట్లే!

ఇం—అనఁగ?

నార—ఒక శంఖ మిచ్చిరి. దానిం దల ధరించియున్నంతవఱకు నెవ్వరిచేత మరణము రాదని వచించిరి.

ఇం—(స్వ) ఇది కీడులో నొకింత మేలు. (ప్ర) మునిచంద్రా! కడకొకింతయాశ జనించు సంగతిఁ జెప్పితిరి. ఆ మహనీయుల కృపయున్న నేనాఁటికైన దాని నెట్టులో గ్రహింపవచ్చును.

నార—నేను నిట్టులే యనుకొంటిని గాని యాతనిమరణమునకు మఱియొక యడ్డు ఘటిల్లునని శంకించుచుంటిని.

ఇం—దేవా! అదియేమి?

నార—ఆ దానవనాథుని సతీతులసి మహాపతివ్రత.

ఇం—మహానుభావా! మీ పలుకులు వినవిన నాకు మిగుల నచ్చెరువగుచున్నది.

నార—ఏమి?

ఇం—ఇందనుక నంతయుందగ త్తె ముల్లోకముల వెదకినం గనఁబడదని వచించితిరి. ఇప్పుడు—

నార—బిడౌజా! రజ్జులాడవలసిన యావశ్యకము మాకేమి?

ఇం—(స్వ) నిశ్చయమే కాని యతిశయోక్తు లాడుటన్నఁ, బ్రియ మెక్కువ. (ప్ర) దివ్యర్షి చంద్రా! మీ మాటలు నిజ్జులని నే నంటినా? నా యభిప్రాయ మది గాదు. ఆకాంతకు సౌందర్యము నకుఁదోడు సద్గుణములుగూడ నబ్బినందులకు వింతపడుచుంటిని.

నార—నిర్జరసార్వభౌమా! వేయిమాటలేల? ఇటు వినుము—

ఉ. భూరిపతివ్రతాత్వమున ♦ బోటులలో ననసూయ మేటియై
పేరువహించె నింత, కిఁకఁ ♦ బేరువడుం దులసీ వధూటియే!
వారిజనేత్రలందుఁ జెలు ♦ వంబునఁ బేర్వడె నయ్యహల్య బృందారకనాథ! యింత, కిఁక ♦ దానవకాంతయె పేరెక్కెడుర్.

ఇంద్రు—(స్వ) అందమున నహల్యతో సాటిచెప్పి గరితతనమ్మున ననసూయతోఁ బోల్చుటలో నీజటి తలంపేమి? అహల్యంబోలు సుందరియయ్యు నహల్యనంటి కులటగాదనియు నా గౌతమాంగనవలె నీకు లోఁబడునది కాదనియు నెఱిఁగించుచున్నాఁడు గాఁబోలు? వివాహముజరిగి యొక నెలయైనఁ గాలేదు. ఇంతలో నయ్యింతి యింత సాధ్వియని యీ బుద్ధిమంతుఁ డెట్లు గ్రహించెనో? ఇతనికి గర్వభంగము గావింపవలయును. (ప్ర) బ్రహ్మమానసపుత్రా! ఆ తులసి పాతివ్రత్యప్రభావంబున జలంధరునకు మృత్యువు సంభవింపదని మీరు భయపడుచుంటిరి గాఁబోలు? నా కాభయ మావంతయు లేదు.

నార—ఎందుచేత?

ఇంద్రు—ఆమె పాతివ్రత్య మట్టిదే యగుఁగాక. అయినఁ ద్రిపురకాంతల భంగపెట్టిన వివిధోపపాయ పరాయణుఁడు నారాయణుఁ డుండ మాకు భయమేమి?

నార—(స్వ) పురందరునకుఁ బుట్టయెక్కించుట కిది తగినతరుణము.

(ప్ర) ఆ యుపేంద్రుఁ డెందులకు? ఈ యింద్రుఁడు మాత్ర
మసమర్థుఁడా?

ఇంద్రుఁడు—మునీంద్రా! మీ రిట్లనఁ గాదననేల? ఈమాత్రపుఁ బనికి
నింద్రుఁడుగూడ నసమర్థుఁడు గాఁడు.

నార—మూర్ఖుఁడా! ఆ తులసీదేవి యహల్య యనుకొనుచుంటివా?

ఇం—కాకపోవచ్చును. అయినఁ జూతముగాక.

నార—నీపరాభవమును జూడవలసిన దే.

ఇం—కానిండు. మీకీ వాగ్వివాద మెందులకు?

నార—నిశ్చయమే. మేముమాత్ర మిట్టివిషయములలోఁ బ్రొద్దు
పుచ్చుకొను టెందులకు? పోయెదము.

ఇం—చిత్తము.

నార—(పరిక్రమించి) ఇంద్రా! మఱియొక మాట! తగినపనిఁ బోయి
తలప్రాణముఁ దోఁకకుఁ దెచ్చుకొని నారదునితోఁ బంతము
లాడుటవలన నింతయాయెనని నన్ను నిందింపవలదు సుమా!
నే నిది వలదనుచుంటిని. ముమ్మాటికి వలదనుచుంటిని.

ఇం—మహామునీంద్రా! మిమ్ము దూర నేల? పోయిరండు.

నార—మంచిది. (నడచుచు స్వ) ఆతులసి యందచందముల వర్ణించి
చెప్పి తమిగలిగించి వీని గోతిలోఁ ద్రోయ నుద్దేశించితిని. కాని
యా శ్రమ మంతగా లేకుండ నీతఁడు దనంతఁ బడినాఁడు. ఎట్ల
యిననేమి? నాకోర్కె నెఱవేఱినట్లే! ఇతని యుత్సుకతఁజూడ
నేఁ డెల్లిలోనే యందులకుఁ బ్రయత్నించునని తోఁచుచున్నది.
ఎప్పుడేఁగునో కనిపెట్టి జలంధరున కెఱిఁగించి యాతని
నటకుఁ బంపెదఁ గాక—

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ఇంద్ర—

గీ. తెలుప యనసూయకంటె బ ♦ తివ్రతయట!
సుదతి గౌతము సతికంటె ♦ సుందరియట!
బ్రహ్మనానస పుత్త్రిని ♦ భామణముల
నెంత సత్యమున్నదో నేఁడ ♦ కాంతుఁగాక.

ఇందు శంకింప వలసిన దేమున్నది? ఆ జలంధరుఁడు దానిం ద్యజియించె నని వినియుంటివిగదా? అదిగాక తులసి బలిపురంబున నున్నది; వాఁ డక్కడ కెందులకువచ్చును? ఒకవేళ వచ్చినను భార్గవుఁడు పెట్టిన గడువు మీఱకమున్ను వాఁడు నన్ను జెనక సాహసించునా? నేఁడే పోయెదఁగాక.

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

తృతీయరంగము.

ప్రదేశము - జలంధరుని మందిరము.

[ప్రవేశము - జలంధరుఁడు.]

గీ. అరుల శోణిత మరయని ♦ యసు లేల?
పరుల యస్తుల విఱువని ♦ కరము లేల?
పగఱ శవములఁ ద్రొక్కని ♦ పదము లేల?
శాత్రవుల మదమడఁపని ♦ జన్మమేల?

[ప్రవేశము - సేవకుఁడు.]

రాజేంద్రా! మిమ్ము దర్శింప నారదమునీంద్రులవారు వచ్చి ద్వారమునఁ గాచియున్నారు.

జలం—తోడ్కొనిరమ్ము.

(సేవకుఁడు నిష్క్రమించి నారదునితోఁ బ్రవేశించును.)

జలం—నారదమహర్షీ! నమస్కారము

నార—కల్యాణమస్తు, దానవేంద్రా! తులసీదేవి—

జలం—మునిచంద్రా! ఆ పిశాచిమాట యెందులకు?

నార—ఓయీ! మూర్ఖుఁడా! అగ్నిసాక్షిగఁ జేపట్టిన యిల్లాలు—

జలం—చచ్చినదా? సంతోషము! శ్రవణానందకర మైన సంగతిఁ జెప్పితిరి? దానితోఁ బంపఁబడిన దాసీదాసజనములు దక్కిన పనిఁ గావించిరా? చెప్ప రేమి? చెప్ప రేమి? మునీంద్రా! అట్లు చూచెద రేమి?

నార—ఆకాంత యెప్పుడు గతించునా యని వేచియున్నవాని కిఁక నాజోలి యెందులకు?

జలం—ఆహా! చావ లేదా? జీవించియేయున్నదా? అయ్యో! సంతోషించితినే?

నార—ఇప్పుడు సంతోషమున కేమిలోటు? నీ కాపీడ యెట్లువదలిన నొకటేగదా?

జలం—ఇం కెట్లు వదలఁగలదు?

నార—ఏయింద్రుఁడో యెత్తికొనిపోయిన.

జలం—ఆఁ! ఆఁ! నారదా! అదియేమి? నా భార్యను వాఁ డెత్తుకొని పోయినాఁడా? చెప్ప వేమి? చెప్ప వేమి?

నార—ఆమె నొల్లనివానికి నీ కామెసంగతి నడుగవలసిన యావశ్యక మేమి? ఇట్టి నీకు మేము చెప్పవలసిన యావశ్యక మేమి? మే మిఁకఁ బోయెదము.

జలం—నారదా! కొంచెము నిలువుము! ఆమాట సరిగాఁ జెప్పుము' ఆ దుర్మదాంధుఁ డింద్రుఁడు నాకాంతను—

నార—తిరిగి నీకాంత యనెద వేమి? పిశాచి గాదా?

జలం—అబ్బబ్బ! నారదా! ఎందుల కీ యనవసరపుమాటలు? నాయందు

దయయుంచి యీ యొక్కమాటఁ జెప్పుము. వాఁడు నాసతిని
జెఱవట్టెనా?

నార—అని నే నంటినా?

జలం—ఎత్తుకొనిపోయెనని యని, నే నంటినా యనవేమి?

నార—ఇంతవఱ కెత్తుకొనిపోలేదు. ఇఁక ముందు—

జలం—ఆఁ! అభిప్రాయములో నున్నాఁడా? ఎంత కండకావరము!

నార—ఉండుటయేమి! అందుల కే యాతఁడు స్వర్గమునుండి యటు
బలిపురంబునకుఁ బోయినాఁడు. నే నిటు నీకడకు—

జలం—ఆఁ! ఆఁ! బలిపురంబునకుఁ బోయినాఁడా? నాదారను జెఱపట్ట
నెంచినాఁడా?

శా. ఏమీ? యెంతటి సాహసిక్యమరరే! ♦ యిందుఁడిందు కామాంధుఁడై
భామారత్నము మత్సతిన్ జెఱఁగొనన్ ♦ భావించి యుల్లోగెనే,
యామూఢాత్మునడంతు, నాతులువఁబ్రాం ♦ తమ్ముఁబొందింతు సు
త్రామున్ దున్ంతు వధింతు నొంతునిదె యుం ♦ ద్యత్తీక్ష్ణఖడ్గ ధారాహతిన్.
(అనుబంధము 6)

(నిష్క్రమించును.)

నార—

ఉ. దొంగయెనండొ నీధనము ♦ దొంగిలిపోయెకు నన్ననంగదన్
బ్రింగఁగఁబోని పూరుషులు ♦ భూమిని నుండిన నుండవచ్చు, నీ
యొంగనఁ గొంచుఁబోవుటకు ♦ యత్నమొనర్చెడు నెవ్వఁడోయనన్
బెంగమునింగి గంతులను ♦ బెట్టని పూరుషుఁడుండఁ డొక్కఁడున్.

ఆ. వెం వనితనెల్ల నట్టి ♦ వాఁడైన దాని నిం
కెవ్వఁడో హరింప ♦ నెంచు ననినఁ
దనదు తాతముల్లె ♦ దరగినట్ల తపించు
సాజమిద్ది పురుష ♦ జన్మమునకు.

ఇంద్రుఁ డీపాటికిఁ దులసీదేవితోఁ జీవాట్లు దినుచుండును. మఱికొంతసేప టికి జలంధరుని కత్తిపోటులు చవిఁజూచును. ఈ వినోదముఁ జాటున నుండి నేఁగూడఁ జూడవలయును.

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించును).

తురీయరంగము.

ప్రదేశము - బలిపురమునఁ దులసీదేవి యంతఃపురము.

[ప్రవేశము -. తులసీదేవి.]

తుల—హా! దైవమా! తుదకు నాకిట్టిగతిపట్టెనే! నన్నేంమలకు సృజించితివి? విరహమున నిట్లు కృశింపఁ జేసి చంపుటకా? ఆ మహా ప్రభునకు దాసిగానైనఁ బుట్టింపక పోయితివే! హా! నాథా! నాథా! ఎంతయన్యాయ మొనర్చితివి?

సీ. చిన్ననాఁటంగోలె ♦ నన్ను దైవముఁ బోలె
నెన్ను శీలయటంచు ♦ నెన్నకున్న
అగ్నిసాక్షిగఁ గొన్న ♦ యలివేణి విడచుట
ధర్మ్మవు గాదంచుఁ ♦ దలఁపకున్న
ఈవె దిక్కని చేత ♦ నిజె దీని జనకుం, డ
టంచు నించుకయు యో ♦ జించకున్న
సిగ్గు బండతనానఁ ♦ జేసి నీయపరాధ
మెఱఁగి చేయుదటంచు ♦ నెంచకున్న

గీ॥ లేరె బానిసల్ పెక్కురు ♦ వారిలోన
నింతియొక తెయై పడియున్న ♦ నేమినష్ట?
మనియునైన విచారింప ♦ కకట! యిట్లు
పాటవై చితే బలిపురిం ♦ బ్రాణనాథ!

మనోహరా! సమస్త ధర్మాధర్మ నేత్తృవు! ఒక పొరఁబాటునకు—సిగ్గు

వలనఁ గలిగిన యొకయలంతి పొరఁబాటున—కింతకినియుదు వే? ఇంత శిక్షయొసంగుదు వే? కట కటా! మరణగండన విధించిన నాకింత చింత లేకుండెడిదిగా? ఆబుద్ధియైనఁ బుట్టదయ్యెనే? నిన్నింత కఠినుఁ డనవల యు?—అయ్యో! నాపాపమునకుఁ బ్రాణేశ్వరుని నిందించు టెందు లకు?

ఆ. వె. పూర్వజన్మమందు ♦ నోర్వలే, కేమిధు
నములఁ బాయఁజేసి ♦ నాను; దాన
దైవ మిట్లు నాదు ♦ దేవుని నెడఁబాపె
నమ్మహాత్ము దూర ♦ నఘము గాదె.

మహాప్రభూ ! నిన్ను నిష్కారణముగఁ దూలనాడినందులకు నన్ను మన్నింపుము.

అక్కటా ! ఆర్యపుత్త్రు నెడఁబాసి నెల గడచెఁగదా ? ఆ మహాసురేంద్రుని సేమ మొకరైనఁ జెప్పరైరిగా ?

[ప్రవేశము - కొంతదూరమున నిండ్రుఁడు]

తుల—పరమేశ్వరా ! నా హృదయేశ్వరు ననవరతముఁ గాపాడుము.

(పండుకొనుచున్నది.)

ఇం—(స్వగతము) ఔరా ! ఏమి విచిత్రమిది ?

సీ. మునిమోప్రలఁ బగ్గెలా ♦ డినవేళఁ గలధైర్య
మతివకై యిలువాసి ♦ నపుడు లేదు
అతివకై యిలువాసి ♦ నపు డున్న ధైర్యంబు
పురముఁ జేరిన క్షణ ♦ మ్మునను లేదు
పురముఁ జేరిన క్షణ ♦ మ్మున నెసంగినధైర్య
మంతిపురిం జొరు ♦ నపుడు లేదు
అంతిపురిం జొరు ♦ నపు డున్న ధైర్యంబు
పడుకటింటను జొచ్చు ♦ గడియ లేదు,

గీ. పడుకటింటను జొచ్చిన ♦ గడియ నున్న
ఈ రవంత ధైర్యంబైన ♦ నింకమీఁద
నుండునో యుండదో కటా! ♦ యువిదఁ జూడ
దారునపుడుఁ? బలుకరింపఁ ♦ జీరునపుడు?

కట్టా! నే నెంతపొరఁబడితిని? ఈ నెలఁత మహాపతివ్రతయని నారదుండు వచింప నాకర్ణించియు దుర్గర్వమ్మునంజేసి దూర మాలోచింప నైతినే! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుని పజ్జ రజ్జులాడితినే! ఛీ! ఛీ! ఈ కలహభోజనుఁడే నాకొంపఁ దీసినాఁడు! అయ్యో! అతని నిందింపనేల? నా మూర్ఖ్యమును నా తలపొగరును నిందింపవలయుఁ గాక. ఆ కాంచనగర్భసంభవుఁ డామందగమన యందచందముల సద్గుణముల వర్ణించి చెప్పెనే గాని యమ్ముగుదం దప్పక నీవ చేపట్టవలయునని గాని భంగపెట్టవలయునని గాని నన్నుఁ బ్రోత్సాహపెట్టెనా? నన్నుఁ దీరరాని ప్రతిజ్ఞలఁ బట్టుమనెనా? మీఁదు మిక్కిలి వలదు వలదని నొక్కి వక్కాణించెనే? చేటు వాటిల్లు ననెనే! హా! అప్పటికైన నామహాత్ముని మాటలఁ జెవిఁ బెట్టనైతినే? ఇంతకు నా యహంకరణము నన్నింత చేసినది? ఇప్పు డేమిచేయుదును? తిరిగిపోవుటయే యుచితమని తోఁచుచున్నది! ఇసీ! ఏటిమాట! త్రిలోకాధీశ్వరుండనై ప్రథమదిక్పాలుండనై యంతటి వానిచెంత నొక రాక్షసకాంత లోఁగొనువాఁడనని ప్రగ్గెలుపలికి—ఇంతదూరమువచ్చి—యంతఃపురముఁజొచ్చి—నెత్తిని గడ్డపైచుకొని యిప్పుడు తిరిగిపోవుటయా? ఆనారదుఁడు—ఆ త్రిలోకసంచారి యివ్వార్త విన్న ముల్లోకముల నిది వెల్లడింపఁడే! లోకులెల్ల యిందుఁ డింత యసమర్థుఁడాయని నవ్వరే! ఇసీ! తగదు. తిరిగిపోవుట తగదు. వచ్చినవాఁడను రానేవచ్చితిని—ఏమైనఁ గానిమ్ము నావచ్చిన పని నెఱవేర్చుకొనఁ బ్రయత్నించి చూచెదఁ గాక.

(పరిక్రమించి తులసింజూచి యచ్చెరువుతో)

అద్దిరా! ఈముద్దులగుమ్మ మైమెఱుంగు మధ్యంతినమా ర్తాండమండలప్రభయుం బోలెఁ దేజిచూడ నీకున్న దే? హా! యేమి యీమోహనాకారము!

ఆ॰ వె॰ మూఁడు జగముల లోన ♦ ముదితలలో సహా
ల్యావధూటి పాటి ♦ యతివ లేదు
కాని యానలంత ♦ యైన నీకాంతకు
సాటి వచ్చునంట ♦ సాహసంబె.

శా॰ ఏమిటి కింక సీజలరు ♦ హేతుణయే యొనఁగూడు నేనిఁ బా
లోమియు? రంభ దేనికిఁ? దిలోత్తమయొుదులు? కేటి కూర్వశీ
భామిని? దక్కఁగల్గు సుర ♦ వారసతుల్ పది వేలమంది యే
లా? మణిచాలదే యొకటి ♦ యద్దపుఁ బెంకులు పెక్కులేటికిఁ?

(తులసిం దేజిచూచి) ఓహో! ఈ కల్యాణి నిద్రించుచున్న దను కొంటిని గాని యీకాంత కింక నిదుర పట్టినభంగి గానరాదు. అవిగో కన్నులు మూయఁబడియున్నను రెప్పలు చలించుచునే యున్నవి. ఈ యలికులవేణిం బలుకరించి చూచెద. (ప్ర) ఓ జగన్మోహినీ!

తుల—(సంభ్రమము తో లేచి దూరముగఁ బోయి నిలిచి) ఆహా! యెవ్వఁ డీ మహాశీయుఁడు? ఇక్కడ కెందులకు వచ్చెనో?

ఇంద్ర—కామినీ! భయ మెందులకు?

చ॰ తలఁకెద వేల? బేల! దవు ♦ దవ్వుల కేఁగెద వేల? దొంగఁగాఁ
దలఁచుచు నుంటివో? చెనఁటిదయ్యమటంచు భ్రమించుచుంటివో?
తెలియుము న న్నదర్ల సకల ♦ దేవకిరీటమణిప్రభావిని
ర్మలపదయుగ్మఁగాఁ, ద్రిదివ ♦ రాజ్యరమారమణీకళత్రుఁగాఁ.

తుల—మహాత్మా! సురసార్వభౌమా! నమస్కారము. మిమ్ముఁ జూచుటచేఁ గృతార్థనైతి.

ఇంద్రు—(స్వ)

గీ. అబల నన్నుఁ జూచుటనె కృ ♦ తార్థనైతి
నంచుఁ బలికె, నిఁక నలచితి ♦ నన్న నవల
నొంతయుబ్బి తబ్బిబ్బౌను ♦ యింక నాదు
కోర్కె నెఱవేఱెనని యను ♦ కొనుట తగదె ?

(ప్ర) కామినీమణీ ! త్రిజగన్మోహినివగు నిన్నుఁ గనుఁగొనుటచే నేనును ధన్యుఁడనైతిని.

తుల—(స్వ) ఈ మహాత్ముఁ డిట్లనుచున్నాఁడేమి?

ఇం—అలివేణి ! ఏమి యోజించుచుంటివి ? మాటాడవేమి ?

ఆ. వె. చంచలాక్షి ! మొగము ♦ వంచితి విది యేమి ?
వేయికనులతోడ ♦ విబుధనాథుఁ
డీక్షణమ్ము సేయు ♦ దృష్టిదోషము గల్గు
నంచు నెమ్మనమున ♦ నశలెదో కొ ?

తుల—(ప్రకా) ఆర్యా ! మీ రిక్కడ కేలకు నచ్చితిరి?

ఇం—(స్వ) ప్రశ్నించుచున్నదేమి ? (ప్ర) దేవీ ! విన్నవించుకొను చున్నాఁడ. నవధరింపుము.

ఉ. నీ రమణీయరూపమును ♦ నీను నొయ్యారము నీచరిత్రమున్
నారదమౌనిమౌళివల ♦ నఁ విని, డెందము నిల్పి నీపయిన్
నారిజపత్త్రనేత్ర ! సుమ ♦ బాణశరాగ్నికిఁ జిక్కి నీకృపా
వారిని గోరి యిచ్చటకు ♦ వచ్చితి దాసు నమగ్రహింపవే.

తుల—(స్వ) ఆహా ! నారదమునీంద్రా! ఈ నిర్భాగ్యురాలి రూపము నిందునిముందు వర్ణించి యింతచేసితివా? ఆమహాత్ముఁ డిట్లు చెప్పఁగాక. ఇతని కిదియేమి తలంపు ?

ఇం—కాంతామణీ ! నాటిసుత నాపదు నవస్థ వర్ణింప నలవిగాదు— మఱియు—

సీ. యజ్ఞయాగాదుల ♦ కరుగ సోమముఁ గోలి
దరుణి ! నీయధరామృ♦తముఁ దలంచి
నిరుపమ చింతామ ♦ ణీపీఠికం జేర
నెలఁతుక ! నీదు స ♦ న్నిధిఁ దలంచి
స్వర్గవారాంగనా ♦ సంగీత మాలింపఁ
బాలఁతి నీముద్దు ప ♦ ల్కులఁ దలంచి
సుందరమందార ♦ సుమగుచ్ఛముల ముట్టఁ
గలికి నీవక్షోజ ♦ ములఁ దలంచి

గీ. విమలమందాకినీతరం ♦ గముల దేలఁ
దలఁపుగొన బాల నీదు కౌఁ ♦ గిళులఁ దలఁచి
త్రిదివరాజ్యలక్ష్మి నెకింత ♦ తేఱిచూడఁ
బోను పల్లవపాణి నీ ♦ పొందుఁ దలఁచి.

తుల—తండ్రీ! నీ కిదియేటిదుర్బుద్ధి? పావనామరవంశపాథోధిచంద్రుఁ డవు! విబుధేంద్రుఁడవు! నీ కిట్టికోరిక తగునా? నీ నోట నుచ్చరింపరానిమాట లుచ్చరించితివే ?

ఉ. చెల్లునె తండ్రి! యిట్టి చెడు ♦ చేఁతలఁ జేతముఁ జేర్ప దేవతా
వల్లభుఁడై తనర్చు నిను ♦ వంటిమహాత్మున ? కీవె యీవిధిన్
దల్లు లనంగఁ జెల్లు పర ♦ దారలఁ గోరిన, నల్లమందు భీ
తిల్లదరే దురాత్ములు సతీమణులన్ బలవంతపెట్టఁగన్ ?

ఇం—(స్వ) ఇదేమి? తుద కిట్లు పరిణమించిన దేమి? ఏమో యాసపడితినే?—అయిన నింతమాత్రమున నిరాశవహింపఁ బని లేదను కొనెదను—ఏమన ?

గీ. "ఉహుహు" హాని తొల్తననకయ ♦ "ఊఁ" యటంచుఁ
బుగుష్మనకు లోఁబడదుచూవె ♦ పూవుఁబోఁడి

ఆలు—ఓలు—నాలాపించు ♦ నవలఁగాదె
పాట గాయకునకు లొంగి ♦ పరఁగు టెంము ?
గీ. మొనటఁ జీవాట్లువెట్టక ♦ పూరుషునకు
మోవిపానక మీనుగో ♦ తీవఁబోఁడి
పాదతాడనమ్ములొసంగు ♦ పైనిగాదె
పాలొసంగు మొదటియూఁత ♦ పాశిమొదవు.

కాంతామణీ ! విబుధసార్వభౌమునకు ధర్మోపదేశములా ?

తుల—ఇందు నా దోషమేమి ? అంతటివాని కిది యేటిదుర్బుద్ధి ?

ఇం—ఇది దుర్బుద్ధియా ? దేవీ ! నీవు పొరఁబడుచుంటివి. ఏమన,

గీ. తరుణి వలచుట పురుషుని ♦ తప్పుగాదు
సకియ చక్కఁదనమ్ము దో ♦ సమ్ముగాని
పువ్వుఁగోరుట తేఁటి దు ♦ ర్బుద్ధిగాదు
దానసలరు మధుప్రతీపి ♦ తప్పెగాని.

తుల—ఏమి యపూర్వసిద్ధాంతము? నిన్నుఁ గామపిశాచ మూవహించుటకు నారూపమా కారణము? నీబుద్ధిమాంద్యము గాదేమి? నీ కండకావరము గాదేమి? మద్యము త్రాగుబోతులకు రుచించుటకుఁ గారణ మాదలి మాధుర్యమా? తమ జిహ్వాచాపల్యమా? మాధుర్యమే కారణమైన నంతకన్నఁ దీయనైనచెఱకు పానకము లేదా? తేనె లేదా? అటులే నీవలపునకుఁ గారణము రూపమే యగునఁ బౌలోమి లేదా? రంభాద్యప్సరస్త్రీలు లేరా? వారిచక్కఁదనమున నేమికొఱఁత ?

ఇం—కామినీ! . రందఱుఁ దారలు, నీవు చంద్రరేఖవు.

తుల—నీదయ్యపుఁగంటికి—భర్తనెడఁబాసి కాసారముం బాసిన కమలినియుంబోలెఁ గృశించియున్న నేను నచ్చరలకంటె నందగత్తెగా నీకుఁ దోఁచుచుంటినా ? నీ వెంతమూఢుఁడవు ?

ఇంద్రి—అతివా! నీవు కృశించితివన్నమాట నిశ్చయమే—అయిన నీ సౌందర్యమున కేమిలోటు ?

గీ. అందగత్తె కృశించిన ♦ యంతమాత్రి
దాని రూపమ్మునకు లోటు ♦ దనరునొక్కొ ?
ఎంతగా వాడిపోయిన ♦ నేమిలోటు ?
సొగడపూవున వాసన ♦ పోవునొక్కొ?

దేహము కృశించిన యందమున కేమి?

తుల—ఆహా! ఆ క్రూరదైవ మిట్టి కాముకుల మోహింపఁజేసి యగ చాట్లుపడుటకా నా కీపాడురూప మిచ్చినది? ఎంత దురదృష్ట వంతురాలను!

ఇంద్రి—దురదృష్టవంతురాలవా? అసత్యము.

గీ. అరసికుండు నీవిభుఁ డొల్ల ♦ నంతమాత్రి
నతివ! దురదృష్టవంతురా ♦ లయితె నీవు?
వెదఁగునక్క భుజింపక ♦ విడిచినంతఁ
గలికి! కొరటాయి కసుమంత ♦ గలదె లోటు?

ఇదియుంగాక నివంటి యదృష్టవంతురాలింకొకతె యుండఁబోదని నేను సిద్ధాంతీకరింపఁగలను. ఎలన,

గీ. ముజ్జగములఁ బాలించు పతి ♦ భునుడు, దివిజ
విభుఁడు, నిఖిలాప్సరో౽గనా ♦ విటుఁడు వీఁడె
హస్తముగ్గను మోక్షి ని ♦ న్నర్థివేఁడు
చున్నవాఁడింక నెవతె నీ ♦ కన్న ధన్య?

తుల—సురసార్వభౌమా! నీకిది తగదు. బుద్ధిమదగ్రగణ్యుండగు బృహస్పతికిఁ బ్రియశిష్యుండవు! విబుధులగు విబుధులకు విభుండవు. జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణుఁడగు నారాయణున కగ్రజుండవు!

సమస్తధర్మాధర్మవేత్తవై జగత్త్రియము శాసింపవలసినవాఁడవు! కామోత్కంఠతఁ గన్నులు గానక పాపాత్ములేరైనఁ బతిదేవతలఁ బరిభవింపఁ బ్రయత్నించిన నడ్డుపడవలసినవాఁడవు! ఇట్టి నీవు మతిఁదప్పి యేకపత్నినగు నన్నుఁ గామించితివి! దొంగతనమని, దండగమని, దుష్కృతియని, దురితమని యొక్కింతయు నాలోచింపక తిరస్కరణీ విద్యాప్రభావముననో మఱింకనేమహిమముననో, ద్వారికులఁ గన్నులఁగప్పి నాయంతఃపురముఁ జొచ్చితివి! సకలాత్మసాక్షివయ్యు నాహృదయ మిట్టిదని యెఱుంగక నీదుర్వాంఛ వెల్లడించితివి. నే నాడినమాటల వింటివి! ఇంతటితోనైన మిన్నకుండరాదా? నోరుమూసికొని తిరిగి పోరాదా? నాపరమేశ్వరుని, నాహృదయేశుని, నా ప్రాణనాథుని నరసికుఁడని దూషించి, నీరసికత్వమును జాటుకొనుచుంటివా? కోడియో, గోడిగయో యైన నా నాథుఁడు వేఁగన్నులు దెచ్చుకొనకపోవుటచేతఁ, బరకాంతలచెంత కేఁగి పాపంపు మాటల బలికి నామనోహరుఁడు నీవలెఁ జీవాట్లు తినకపోవుటచేత, నినుబోఁటి రసికుండు గాకపోయెఁగాఁబోలు? ఇస్సీ! చాలు నీ ప్రసంగము. ఇంతటనైన నిటనుండి వెడలుము.

ఇం—అతివా! నీ నాథునిపై నీకుఁగల యభిమానమునకు నాకు నవ్వు వచ్చుచున్నది.

ఆ. వె. రమణి! నీవిభుండు ♦ రసికాగ్రణియయగు
నైన నీకుఁగాని ♦ యట్టిచెనటి
ఎట్టి రసికుఁడైన ♦ నేమి? యందనిమ్రాని
పండు తీయనైన ♦ ఫలము గలదె?

తుల—దేవేంద్రా! నాపతిపై నాకుఁగల యభిమానమునకు నీకునవ్వు వచ్చుచున్నదా? నీమాద్యమునకు నాకును నవ్వువచ్చుచున్నది.

గీ. అనఘ! రూపవతినె ♦ యగుదుగాక నైన
నిన్ను నెల్లనట్టి ♦ యన్నుమిన్న
ఎట్టిదైన లాభ ♦ మేమి? యందనిమ్రాని
పండు తీయనైన ♦ ఫలము గలదె?

దేవేం—అలివేణీ! అందనిమ్రానిపండు తీయనైనఁ జేదైన నొకటే! అయిన నిందు నాకందనిదేమున్నది?—(అంటఁబోవుచున్నాఁడు.)

తుల—(త్రొలఁగినిలిచి) ఆఁ! ఆఁ! మూర్ఖుఁడా! జాగ్రత్త! నిలువుము నీ రయ్యెదవు.

(అనుబంధము 7)

ఇంద్రు—కామినీమణీ! ఇంత నిర్దాక్షిణ్యమా? ఇంత మాఢ్యమా?

మ. సకియా! ముప్పదిమూఁడుకోట్ల సురలే ♦ స్వారాజు పాదంబుల
త్యకలంకస్థిరభక్తిఁ గొల్తు రలదే ♦ వాధీశుఁ డిప్పాటఁ దా
వక పాదాంబుజసేవ నెమ్మనమునన్ ♦ వాంఛించి ప్రార్థించుచో
నకటా! మేలఁటె తూలనాడెదవు? మా ♦ ఢ్యంబన్న నెందున్నదే?

యోషారత్నమా! ఆశ్రితునిశ్రమమైన నించు కరయవలదా? ఎక్కడి నాకము? ఎక్కడిబలిపురము? ఇంతదూరము వచ్చుట నీకొఱకేగాదా? ఇదియుంగాక యర్థియాధిక్యమైన నింత విచారింపవలదా? చూడుం.

గీ. ఆశ్రితజనమ్ము కోర్కెల ♦ నపుడ తీర్చు
కల్పతరులు మణియుఁ గామ ♦ గవియుఁ గల్గు
నమరవల్లభు నంతవాఁ ♦ డర్థి వేఁడ
నువిద! కైకొక నిరసించు ♦ టొప్పు నటవె?

తుల—దేవేంద్రా! నీ దుష్కాంక్ష యింకను వదలకుంటివా?

ఇం—సుందరీ! నీ కాఠిన్యమింకను వదలకుంటివా? ఓ కామినీ! నాదైన్యమునకైన నీ మనసు కరఁగుట లేదా?

సీ. పాణియుగ్మము మోడ్చి ♦ ప్రార్థించినంగాక
　　యూర్వశిం బదముల ♦ నొత్తనీయఁ
జేదోయి నుదుటిపైఁ ♦ జేర్చి కోరినఁగాక
　　ప్రమ్లోచ సురటి వీ ♦ వంగనీయ
క్షోణిని ఫాలమ్ము ♦ సోఁక మ్రొక్కినఁగాక
　　మేనకఁ జెంగట ♦ మెలఁగనీయ
అడుగుఁదమ్ములఁబడి ♦ యర్థి వేఁడినఁగాక
　　రంభను సెజ్జజే ♦ రంగనీయ

గీ. ఇట్టినే—నెట్టియంగన ♦ నేని, నిన్నుఁ
దేవి, నేమరపాటున ♦ నేని 'దేహి'
యనని నే—నిట్టులల్లాడ ♦ నలరుబోఁడి
యీసడింతె, నాదుప్రాప్తి ♦ నేమి చెప్ప!

గీ. ప్రణయకోపమ్మునం జేసి ♦ ప్రాణములకుఁ
బ్రాణమైన పులోమిజ ♦ పలుకకున్నఁ
జుబుకమంటని యభిమాని ♦ సిగ్గుమాని
త్వత్పదములంటి ప్రార్థించుఁ ♦ దరుణి! యిదిగో!
　　　　　　　　　　(అంటఁబోవును.)

తు—ఛీ! ఛీ! మహేంద్రా! ఎంతసిగ్గుమాలినతనము! దుష్ప్రాప్తియని యేడ్చుచుంటివా? నిశ్చయమే! కట్టుకొన్నదొకతెయేగాక కావలెనన్న సినుకపాతరవలెఁ దఱుగని యప్సరోజనములుండ వారితోఁ దనియక పరకాంతలఁగోరి చీవాట్లుదినుట దుష్ప్రాప్తి గాదా? హరిహరబ్రహ్మలకుఁదక్క మ్రొక్కియెఱుఁగని యీ చేతుల నొకయాఁడుదానిపాదముల స్పృశించి పావనములుగఁ జేసికొనఁ దలంచుట దుష్ప్రాప్తిగాదా? ఎంతమాధ్యము! ఓవిబుధగ్రామణీ!

ఉ. అంగదఁ దన్నుఁ గోరు కమ ♦ లాక్షులఁ బెక్కురఁ గల్గి వారివం
కం గనఁబోక యన్యసతిఁ ♦ గామనఁ జేయుటయున్ వివేకమే?
ముంగలనున్న యన్నమును ♦ ముట్టక కాలనుదన్ని కూటికై
యొంగిలివిస్తరిన్ గతుక ♦ నెంచెదు వెంబరివిత్తు కైవడిన్.

ఇంద్రు—ఓ యబలారత్నమా! నన్నధిక్షేపించుచుంటివిగాని నీ వివేకముమాత్ర మేమి?

ఉ. అంగదఁ దన్ను వేడు పురు ♦ షాగ్రణి దండనయుండ వానివం
కింగనఁబోక భర్తకయిఁ ♦ గాంక్షఁ దపించుటయున్ వివేకమే?
చెంగటనున్న కూపముఁ ద్య ♦ జించి జలంబుల ద్రావుకోసమై
యంగన! యెండమావులకు ♦ నాసవహించెదు జేలపోలికన్.

మఱియు నీ నాధునకు నీ శచీనాధునకు నెంత తారతమ్యమున్నదో విచారింపుము.

ఆ. పదములందు వ్రాలి ♦ ప్రార్థించినను నిన్నుఁ
గైకొనం దలంతు ♦ కమలనేత్రి!
చేరి పదములంటి ♦ జీవట్లు దినియు ని
న్వేఁడుచున్నవాఁడు ♦ వేల్పుఱేఁడు.

తు.—మహేంద్రా! నీ వెంతమూఢుఁడవు! భర్త సరసించినంతమాత్రమునఁ బతివ్రత పరపురుషునిఁ గాంక్షించునా?

సీ. ఘనఘనాంబువు దొరక ♦ కమాత్రమునఁ జాత
కాంగనఁ జవిటినీ ♦ రానునయ్యా?
లలితకిసలయమ్ము ♦ లభ్యమ్ముగాకున్నఁ
గోయిల చిగిరింత ♦ మేయునయ్యా?
నిర్మలసరసి గ ♦ న్పింకకుండినమాత్ర
హంసి మడ్డున నీఁదు ♦ లాడునయ్యా?

ఇంచువెన్నెల లభి ♦ యింపకున్నంత వె
న్నెలపులు గొండను ♦ వలచునయ్యా?
గీ. ప్రాప్తిలేమిని బ్రాణేశు ♦ పాదసేవ
దనకుఁ గలుగకపోవుమా ♦ త్రమున నకట!
భవ్యచరిత పతివ్రత ♦ పాడిఁ దప్పి
పరునిపొత్తున కెద నాస ♦ పడునటయ్యా?

ఇంద్ర—అలివేణీ! నీవెంతగోలవు!—సిరిరా మోకాలొడ్డుచుంటివి. నిర్జరేంద్రు నంగీకరించిన నీకు గలుగఁబోవు ప్రాభవమెంతయో యింతయు యోజింపవా?

సీ. బాల! ముజ్జగములఁ ♦ బాలించు ప్రభువ కి
ల్లాలవగుటకన్న ♦ మేలు గలదె?
తెఱవ! త్రింశత్కోటి ♦ దేవతల్ సేవింప
గరిమఁ బొల్చుటకన్న ♦ ఘనత గలదె?
వామాక్షి! కశ్యప ♦ బ్రహ్మకుఁ గోడల
వై యొప్పుకన్న భా ♦ గ్యంబు గలదె?
కలికి! లక్ష్మీనాథు ♦ గారాబువదినవై
నలరుటకన్నఁ బ్రా ♦ భవము గలదె?
గీ. చెలియ! చింతామణీభద్ర ♦ సింహపీఠి
నింద్రు నంకమెక్కుటకన్న ♦ నింపు గలదె?
సకియ! జరయు మృతియు లేక ♦ సంతతంబు
సురపురిని సుఖించుటకన్న ♦ శుభము గలదె?

తుల—దేవేంద్రా! చాలు. జలంధరసార్వభౌమచరణారవిందములు సేవించుటకుఁదక్క నామన మింకొక సుఖమున కాసింపదు. నీ కిదివృథాశ్రమము. ఇంతటనైన నీప్రసంగముఁ గట్టిపెట్టి వచ్చిన త్రోవఁ బట్టుట నీకు శ్రేయోదాయకము.

ఇం—(స్వ) ఇంక దీనిమోముల దైన్య మనావశ్యకము. (ప్ర) తన్వీ! కవితను గాంతను నిర్బంధించి వశపఱచుకొనుట తగదని యింత దనుక నిన్నిట్లు ప్రార్థించితిఁగాని త్రిలోకాధినాథుఁడు సర్వస మర్థుఁడు సుమా!

తుల—బలశాసనా! నీ నీచకార్యమున కంగీకరింపకున్న బలిమినైనఁ బట్టుటకు నేను సమర్థుఁడనని నన్ను భయపెట్టుచుంటివా? నీకన్న సర్వసమర్థుఁ డింకొకఁడున్నాఁడని నీకుఁ దెలియదా?

ఇం—నీ భర్తయా? ఆహా ఆమాట స్పష్టముగఁ జెప్పరాదా? ఓ చేల! విబుధేశ్వరునిముం దాబమకురక్కసి యెంతవాఁడు?

తుల—అయ్యో! నేను నాభర్తమాటఁ జెప్పుటలేదు—నీ వామహా వీరాగ్రేసరుని బముగురక్కసియని నోట నుచ్చరించుచుంటివి గాని యాదానవసార్వభౌముని గూర్చి యెంతగా నీగుండెలు గడగడ గొట్టుకొనుచున్నవో! నీహృదయమే సాక్షి—నేనిందుఁ బ్రశంసింపనేల? అది యటుండనిమ్ము.

ఆ. వె. విబుధవిభుఁడనందు ♦ విఱ్ఱవీఁగెద విందర్‌!
నీకు నాకు నెల్ల ♦ లోకములకుఁ
బ్రభుఁడు రక్షకుండు ♦ సర్వలోకన్యాయ
నోహరుండు లేఁడె ♦ యాహరుండు?

ఇంద్ర—ఆ హరుఁ డడ్డుపడఁ గలఁడేమో చూచెదఁగాక!

(పైఁటచెఱఁగు గ్రహింపఁ బోవును.)

తుల—(దూరముగఁ బోయి) ఛీ! ఛీ! పాపాత్మా! ఎంతసాహసిక్య ము? ఇంద్రపదవీసంజాత మదాంధకారము గన్నులఁ గప్పెనా? అగ్నిజ్వాలనంటి భస్మము గానెంచెదవా? కాలభుజంగినిఁ గాఁ గిలించి కాలుఁనిఁ జేర సిద్ధపడుచుంటివా? తులసీదేవి నహల్య యని భ్రమించుచుంటివా? ఆగౌతముఁడు వేఁగన్నుల నొసంగెఁ

గాని యీతులసీదేవి పదివేల కన్నుల నీయు సమర్థురాలు సుమా!

ఇం—(నవ్వుచు) ఈయవలసినదే—నీసౌందర్యముఁ దనివిదీఱఁ జూచుటకు నెన్ని నేత్రములైనఁ గావలసినదే!

తుల—సిగ్గువిడిచిన బాధలేదు గదా? అవి కన్నులనియే సంతోషించుచుంటివా? మూర్ఖుఁడా! నీవు కప్పిపుచ్చిన రహస్యమూఁగునా?

ఇం—నీ జాణతనమువలె—ఇంత కేమనెదవు?

తుల—వినుము—ఇంద్రపదమునకేగాదు. నీ యమరత్వమునకు, నీవంశమునకు హానివాటిల్లఁగలదు. నీవెఱఁగుఁగోర్కి విడిచిపొమ్ము.

ఇం—నన్నుఁగోర్కి విడువుమనుచుంటివా? నిర్దాక్షిణ్యము నీవు విడువఁగూడదా? (దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

తుల—(తొలఁగి) ఆ! ఆ!—(స్వగతము) హా! యిప్పు డేమి చేయుదును? నాథా! నాథా! ఎందుంటివి?

మ. బలగర్వంబునఁ గన్నుఁగానక యిదే ♦ పాకారి నీకామినిన్
బలిమిన్ భంగ మొనర్ప నెంచెనుఁ గృపా ♦ పాథోధి భార్యన్ బరుం
డలయింపన్ దలపూనమిన్నకయ యుం♦ డన్ బోలునే? రావె! యీ
పలువన్ గీటడఁగింపవే! కరుణ నా ♦ బన్నంబు వారింపవే!

హా! మనోహరా! ఇట్టిసమయమునన్నైన నీకుఁ జాలి గలుగుటలేదా? ఎంతటి యపరాధ మొనర్చినదాననైనను నీ ధర్మపత్నినే! నీ యనురాగమునకుఁ బాత్రమనుగాకున్న నీకృపకైన భాజనము గాకపోయితినే! భార్యయని గాకున్న దానవవంశమునఁ బుట్టినదనియైన, నబలయనియైన, దిక్కుమాలినదనియైనఁ గరుణింప రావలదా? ఆర్తజనావనుండవే! రాజరాజవే! ఒక యబల కామాంధుఁడగు నొక నీచునిచేఁ జిక్కి విలపించు

చుండ నూరకుండుట రాజధర్మమా! హా రావేమి? నాథా! నాథా!

ఇం—తన్వీ! ఆలోచించుట యైనదా? అనుగ్రహము గలిగినదా? (దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నాఁడు.)

తుల—(తొలఁగి) (స్వ) హా! వీఁడంతకంతకు మీఁదిమీఁదికి వచ్చుచున్నాఁడు—ఏమిగతి? ఏమహాత్ములైన నీకష్టుని వారింప రారే?

సీ. ఆశ్రితావన! దను ♦ జాచార్య! నాపైని
కరుణ నీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య?
కాలనేమీ! నన్నుఁ ♦ గన్నయ్య! నాపైని
కరుణ నీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య?
గోలోకవాస! రా ♦ ధాలోల! నాపైని
కరుణ నీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య?
అచలకన్యామనో ♦ హర! హర! నాపైని
కరుణ నీకేనియుఁ ♦ గలుగదయ్య?

గీ. కటికవానికిఁ జిక్కెడు ♦ గయునుబోలెఁ
గ్రూరుఁడీనికిఁ జిక్కి చిం ♦ తించుచుంటి
వేగ నేతెంచి యేలఁగదె ♦ నీఁగరయ్య!
వనితఁబ్రోచినఁ బుణ్యమ్ము ♦ వచ్చునయ్య!

ఇం—కోమలీ! నీమగని ధ్యానించుచుంటివా? ఆతఁడు జాలంధరముగనున్నాఁడు. ఇక్కడ కెట్లువచ్చును? అడియాస వదలికొనుము. ఇంద్రునితో సుఖింపుము.

తుల—(స్వ) హా! ఏమి గతి?

గీ. పాపి వీని నిరోధించు ♦ వారు లేరు
అలుక శపియింతునన్నఁ బ ♦ త్యాజ్ఞ లేదు

ఏమి సేయుదు? నీబన్న • మెట్టు లేగు
దును గటా! యెట్టిదారియు • దోఁపదేమి?
హృదయమా! నీ కింతభీతి యెందులకు?

గీ. పతిని దైవమ్ముగా నెంచు • పద్మనేత్రి
శాపుఁ డొక్కండు స్పృశియించి • బ్రదుకఁ గలఁడె?
తమకమున సూర్యబింబ ప • త్త్రిమ్ము నంటి
పురువెటులు ప్రాణములను గో • ల్పోవకుండు?

ఇం—కాంతా! ఏమి యోజించుచుంటివో?
తుల—నీకు మృత్యువెట్లు గలుగునాయని.
ఇం—ఓసీ! బేలా! అమరసార్వభౌమునకు మృత్యువేమే?
(సమీపమునకుఁ బోవును.)
తుల—హా! పరమేశ్వరా! దీనజనరక్షకా! పార్వతీప్రాణనాథా!
(ధ్యానము నటించును.)
ఇం—(పట్టుకొనఁ బోయి తులసిం జూచి భయముతో నిలిచి) ఏమి విచిత్ర మిది? ఇంతలో నీమార్పేమి? ఆ! ఆ! తులసీదేవి కాదా యీకాంత? అయిన నిదియేమి! శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గధారిణియై, సమస్తజన భయంకరస్వరూపిణియై, మహిషాసురమర్దనియుంబోలె మహాతేజోపబృంహితయై మండిపడుచున్న దేమి? హా! యిది తప్పక దుష్టదానవదుర్మదకుఠారిక యగు చండికయే! కాకున్న నీ వేయిచేతు లేమి? హా! నాయొడలు గడగడ వడఁకుచున్నది! అదిగో! వేఁ జేతులఁ గటుకఁ గరవాలంబులఁ బూని క్రూరకుటిలభ్రుకుటీభీకరఫాలఫలకియై పరకాంతలఁ జూచి కామింపకుండ నీ వేఁ గన్నులఁ బెరికివైచెద నని మీఁదికి వచ్చుచున్నది! హా! ఆ త్రినేత్రుని బారింబడి యదృష్టవశమున నాఁడు జీవించితినిగాని నేఁ డీకాళరాత్రిబారి

నుండి బ్రిదుకుట యెట్లు? ఇంతకు గారణము నా కామోత్కం
ఠతయుఁ దులసీదేవి పతివ్రతాత్వమును గాదా? నే నిప్పు డేమి
చేయుదును?—సాధ్వీమణియగు నా తులసీదేవి పాదములఁబడి
మన్నింప వేఁడికొందమన్న నామె గానరాదేమిః! ఇంతలో
నెటుపోయినదో! ఆహా! పొరబడు చుంటిని. ఆతల్లి నిజపాతి
వ్రత్యప్రభావమున నిట్టిరూపు దాల్చియుండును. కాకున్న
ననాథరక్షకుఁడగు పరమేశ్వరుఁడు నాకన్నుల కిట్టిభ్రమ గలి
గించియుండును—ఎట్లును దులసి యీయామెయే యైయుండును.
కాన నిట్లు చేసెద—(ప్ర) తల్లీ! అపరాధిని—నన్ను క్షమిం
పుము—(పదములపైఁ బడును.)

తుల—(తొలఁగి) హా! పరమేశ్వరప్రభావమున నిందునకుఁ బశ్చా
త్తాపము గలిగినది—బ్రదికితిని—(ప్ర)అన్నా! నిన్ను మన్నిం
చుటకు నే నెంతటిదానను—ఆ దేవదేవుఁడే నిన్ను క్షమించును
గాక—

ఇం—(లేచి చూచి) ఆహా! ఆరూప మేది? నేననుకొనినదే సత్యము—
ఈ పతివ్రతాతిలకమే యారూపము ధరించినది—(ప్ర) తల్లీ!
నీ యనుగ్రహమునఁ బ్రదికితిని—నా తప్పు మన్నింపు మని
నిన్ను మఱియొకమాఱు వేడుకొనుచుంటిని.

చ॥ అమల పతివ్రతాత్వమున ♦ నంగనలన్ నినుఁ బోలుసాధ్వి నా
కమునను గ్రిందిలోకమున ♦ తన్మొస్థలిన్ గనరాదటంచుఁ జె
ప్ప మునివరుఁడు నమ్మ కని♦ వచ్చితి నిన్నుఁ బరీక్షసేయ న
మ్మ! వదినను ♦ క్షమింపుము కరా♦మూరుని తప్పులు దల్లిసైపదే!

(తిరిగి నమస్కరించును.)

తు—తండ్రీ! ఎన్నిసారులు వేఁడెదవు! ముజ్జగములకు వందనీయుండ

వగు నీవు నాకు నమస్కరించిన నాకుఁ బాపము రాదా ?
ఆపాపము గలుగకుండ నిదే నీకు నమస్కరించుచుంటిని—

ఇం—అమ్మా! నీకు మేలగుఁగాక—నేనింకఁ బోయెదను. సెలవిమ్ము—

[నేపథ్యమున]

నే వచ్చుచుండ నీవు పోయెదననుచుంటివిరా? ఎక్కడకుఁ బోయెదవురా దురాత్మా!

ఇం—(భయముతో) ఆహా! జలంధరుఁడు వచ్చుచున్నాఁడు.

తుల—(స్వ) హా! యేమి నా భాగ్యము? ఆర్యపుత్త్రుని నన్నాళ్ళకుఁ జూడఁగలిగితిని!

ఇం—దైవమా! ఏమిగతి?

ఆ. వె. ఇంతపిన్నవాఁడె ♦ యంతకు గొంతుకఁ
బట్టి నొక్కినట్టి ♦ బలుమగండు
వచ్చుచున్నవాఁడు ♦ వాఁడె జలంధరుం
డెట్టువోదు బ్రదుక ♦ నేది తెఱవు?

కటకటా! ఇంక నాకుఁ జావు నిశ్చయము—

మ. ఘనకోపోద్ధతి దానవేంద్రుఁడు కటా ♦ తజ్జ్యోత్స్న కెంపుంబలెన్
దనరన్, వక్త్రము చండభాస్కరుకియన్ ♦ దైవారఁ గ్రూరాసిఁ జే
కొని, కల్పక్షయకాలుఁడోయన నన్ను ♦ గూల్పంగ నే తెంచు వే
గనిదే, యేయుదిదిక్కు? యేరొకొ నన్ను ♦ గాపాడు పుణ్యాత్మకుల్?

[ప్రవేశము - జలంధరుఁడు.]

తుల—ఆర్యపుత్రా! నమస్కరించుచుంటిని.

జలం—(విశిపించుకొనకుండ నిందునిఁ జూచి ఖడ్గహస్తుఁడై)

శా. ఫాలాక్షానలనేత్రసంజనిత తీ ♦ వ్రజ్వాలికా సంభవున్
నీలో నెంచవురా జలంధరు ననున్? ♦ నీచాత్మ! యేమంచు నీ

బాలా భంగ కొనర్పవచ్చితివె నీ ♦ ప్రాణంబులన్ దూల్పెదన్
వ్యాళోదగ్రమహోగ్రమామకకృపా ♦ ణస్ఫారధారాహతిన్.
(పోదువఁ బోవును.)

(అనుబంధము. 8)

ఇంద్రు—(చేతులుజోడించి) దానవేశ్వరా! నన్ను క్షమింపుము—
(స్వ) ఆహా! నారదునిమాటలు వినమి నెంతగతి పట్టినది!
[ప్రవేశము—నారదుఁడు దూరముగ]
నార—(స్వ) ఓహో! మంచి రక్తిసమయమున వచ్చితిని.
(చాటున నిల్చును)

జలం—ఓరీ! జంభవైరీ! క్షమింపుమనుచుంటివా.

ఉ. ఇంద్రుని భార్య బల్మిగొన ♦ నెంచియొకా చనుదెంచినాఁడ వే
నిందును లేనటంచు నిపు ♦ డేనరు దేర క్షమింప వేఁడెదే!
యందునయోని జుట్టు మఱి ♦ యందకయున్నను గాళ్ళుపట్టుకొం
బుందును నేర్చికొంటివిర? ♦ హీన! మదాంధ! దురాత్మ! వాసవా!

జలం—(తులసివంకఁ జూచి) ఓసీ! నిన్ను వీఁ డంటినాఁడా?

తుల—ప్రాణనాథా! లేదు.

జలం—నిజముఁ జెప్పుము. వీఁడు స్పృశించిన స్పృశింపకున్నను నేను నిన్నుఁ బరిగ్రహించుట యేనాఁటికిని గల్లయని నీవెఱుంగుదువు కాన సత్యము దాఁచినను నీకుఁ గలుగఁబోవు లాభ మిసుమంతయు లేదు.

తుల—ఆర్యపుత్రా! మీ పాదములసాక్షి—నన్నితఁ డంటలేదు.

ఇం—దానవసార్వభౌమా! నా మనవి నొకింత యాలింపుము. నేను మఱియొక యుద్దేశమున నిటకు వచ్చినవాఁడను.

చ. గిరితలనమ్మునం గలువ ♦ కంటులలో ననసూయఁబోలు నీ
సరసిజనేత్రయంచు ముని ♦ చంద్రుఁడు నారదుఁడాడ నమ్మికి

ప్పరసున సత్యముం దెలియు ♦ వాంఛను వచ్చితి నేగాసి ధాత్రివే
దగ్రి! రమణి బల్మిఁబట్టుటకు ♦ రానిది నిక్కము విశ్వసింపుమా.

జలం—ఆ! ఏమిరా! నాభార్య పతివ్రతయగునో కాదో పరిశీలింప
వచ్చితివా? ఏమిరా నీటక్కులు?

ఉ. ఓరి దురాత్మ! నా యువతి ♦ యుర్విఁ బతివ్రతయై యెసంగినన్
జారిణియై మెలంగినను ♦ చాలని సేయఁగ నీ వెవండురా?
వారిజనేత్రి బల్మిఁగొన ♦ వచ్చి యిటుల్ వచియింతె? పంక్తికై
భూరుహమెక్కి పట్టువడి ♦ పుల్లలకంచను దొంగకైవడిన్.

గీ. ఖడ్గమూని చేతఁ ♦ గన్నముఁ ద్రవ్వుచుఁ
బట్టువడిన దొంగ ♦ వాఁడు, గోడ
యెంతగట్టిదో గని ♦ హింపఁ ద్రవ్వితినన్న—
నేను విశ్వసింతు ♦ నోరి! తులువ!
అబద్ధమాడినంతమాత్రమున నీకు శిక్ష తప్పదు.

ఇం—దైత్యేయసార్వభౌమా! నే నబద్ధమాడుటలేదు—నిజమే వచి
యించుచుంటి

ఉ. ఆసితిఁ జెక్కుభాషణము ♦ లాసలఁజూపితిఁ బ్రాశియుగ్మమున్
మోసిది వేఁడికొంటి, భయ ♦ మున్ గలిగించితి నెంతకేనియుఁ
జేడియ నిశ్చలత్వము ద్య ♦ జింపదు భూరిపతివ్రతాత్వమున్
నీడను నీసతీమణికి ♦ వేరులతాంగులు సాటివత్తురే?

ఆ. అంటి నేదొమాట ♦ లాడి యెఱుఁగ దైత్య
చంద్ర! యింకులకును ♦ సాక్షి దైవ
మేస్పృశించియున్న ♦ నీ వేళ యీతల్లి
గరితతనమె నన్నుఁ ♦ గాల్పకున్న?

జలం—ఓరీ! ఇంద్రా! నోరు మూసికొనుము. ఈకటువకంటెనంటకుఫ్పంo
తమాత్రమున నీవు నిరపరాధుఁడవుగావు. నీకు శిక్ష తప్పదు

ఇం—మంచిది, శిక్షింపుము.

జలం—నీ యంగీకార మెందులకురా? శిక్షించెదము—నీకువిధింపవలసి నది మరణశిక్షయే—అయిన నూరక చంపుటగాదు.

సీ. ఇంతి నీక్షించి మో ♦ హించినందులకు నీ
గ్రుడ్లు బల్లెమ్మునఁ ♦ గ్రుమ్మి కుమ్మి
తెలివ చెంగిటకు నే ♦ తెంచినందులకు నీ
పదములఁ బెనుగదఁ ♦ జదిపి చదిపి
కొమ్మఁ గవుఁగిలింపఁ ♦ గోరినందులకు నీ
చేతుల హేతినిఁ ♦ జించి చించి
అంగన దుర్భాష ♦ లాడినందులకు నీ
జిహ్వను నలుగునఁ ♦ జీల్చి చీల్చి

గీ. పరునియాలి నభిలషించు ♦ పాపమునకుఁ
గండకండలుగాఁ గోసి ♦ కార మెుడల
నలఁది హింసించి హింసించి ♦ యవల నీకు
మృత్యుకన్యకను నసుగ్రి ♦ హింతు నోరి.
మఱియు,

ఆ. ఏను లేనివేళ ♦ నీవు నా కామిని
భంగపెట్ట నిటకు ♦ వచ్చితోరి!
నీవచూచి యేడ్వ ♦ నీకాంతకుం బరి
భవము సంఘటింతుఁ ♦ బంద! కనర!
ఓరీ! సేవకులారా!

[ప్రవేశము—సేవకులు]

జలం—వీని బంధించి జాలంధరమునకుఁ గొనిపొండు.

సేవ—(ఇంద్రుని బంధింతురు.)

తుల—(స్వ) అయ్యో! మహేంద్రున కెట్టి దురవస్థ సంభవించినది!

ఇంద్రు—(పరిక్రమించి) హా! దైవమా! ఎట్టిగతి పట్టినది!

శా. లోలత్వంబున లోలలోచనఁ గొనన్ ♦ లోనెంచి యే తెంచితిన్
బాలారత్నముఁ బొందఁజాలనయితిన్ ♦ బైపెచ్చు ఖామందితిన్
నీళుల్ గోళ్ల నవ్వుచేసి దిగితిన్ ♦ నీరాన నోచన్ బయ్యె
గూలంగాఁ బడితిన్ గదా! విధివి ద ♦ త్కూపంబునన్ దైవమా!

ఉ. నారదుమాట లేనివిని మ ♦ నంబున నిక్కము సాధ్వి యౌనొ? కా
దో? రమణీలలాముని ♦ ఘోరపు వేడ్కఁ బరీక్ష సేయఁగాఁ
జేరితి నిచ్చ్చటున్ మొదటఁ; ♦ జిక్కితిఁ బిమ్మట మారుబారికిన్
గోరి యొనర్చు దోస మొనఁ ♦ గూర్పక పోవునె యిట్టిశిక్షలన్.

చం. పరసతిఁ గాఁగిలించుటకు ♦ భావమునం దలపోయుటన్ శచీ
వరుని కరాంబుజంబులకు ♦ బాధము గల్గెనటంచు నీపయిన్
నరు లసురుల్ సురల్ దెలిసి ♦ నారతమున్ బెఱచేడెఁ దల్లిగా
నరయుచు నిట్టివైశసము ♦ నందకయుందురు గాత మెన్నఁడున్.

(సేవకులతో నిష్క్రమించును.)

జలం—మ. గురునాజ్ఞంబడి యింతకాల మురకే♦కూర్చుంటి నీనాఁటికిన్
దొరకెన్ సా, కిఁక శంక లేమిటికి మ ♦ ద్దోర్దండ కండూతిపో
వ రణక్ష్మాస్థలి నిల్చిపెల్చ మదవ ♦ త్ప్రత్యర్థిసైన్యాటవిన్
స్ఫురదస్త్ర ద్విశిఖోద్భవానలశిఖా ♦ స్తోమంబులం గాల్చెదన్.

(పరవళ్ళుదొక్కుచు నిష్క్రమింపఁబోవ నారదుఁడెదురుగ వచ్చిన నిలిచి) మునీంద్రా! వందనము.

తుల—మహర్షిచంద్రా! నమస్కారము.

నార—దానవేశ్వర! విజయివి గమ్ము—అమ్మా! సుమంగలీభవ!

జలం—మహాత్మా! మీ రెప్పు డిక్కడకు వచ్చితిరి?

నార—నీ వెనుకనే వచ్చితిని.

జలం—కాంచనగర్భసంభవా! నీమేలు మఱువఁ దగనిది. నీవలనఁగదా

మానభంగము దయున్న యీ కాంతను గాపాడఁగలిగితిని. ఆదుర్మ దాంధుని బంధింపఁగలిగితి — ఇందులకు నీకు నే నేమి ప్రత్యుపకారము చేయఁగలను — ఐనను,

గీ. ఆజి యాజి యని తపించు ♦ నట్టి నాకు
దేవ! కలిగించి తది నీ ప్రి ♦ భావమునను
ఆజి యాజి యని తపించు ♦ నట్టి నీకు
దేవ! కలిగింతు నది మత్ప్రి ♦ భావమునను.

నార — జలంధర సార్వభౌమా! కలహకౌతుకంబు పరమేశ్వరప్రభావమున నెట్టును నాకు లభింపక పోదు. అందు నీవు చేయు మేలేమి? నాకుఁ బ్రత్యుపకారము సేయు నెంతు వేని,

జలం — మహాత్మా! అవశ్యము మీ కోర్కె యేదో తెలుపుఁడు — తీర్తును —

నార — అయిన వినుము — పతిదేవతయగు నీ కాంత నన్యాయముగఁ ద్యజించితివి —

జలం — మునిచంద్రా! ఇది యేమి — దీనిఁ బరిగ్రహింపుమనియా నీవు కోరునది? ఆహా! చాలుఁజాలు —

ఆ. తగదటంచు మొదటఁ ♦ ద్యజించి తిరిగి నే
నింతినిం బరిగ్రి ♦ హింతునయ్య!
పలికిరాదటంచుఁ ♦ బాఱవైచినకూడు
నెట్టినూర్ధ్వుఁడే గ్రి ♦ హించునయ్య.

నారద — మునీంద్రా! దీనిఁగూర్చి పెక్కుపరులు వక్కాణించిరి నాయుభిప్రాయము నెఱింగియుంటివి — మరల నీ ప్రశంస యేల? ఇంకేదియైనఁ గోరుము —

తుల — (స్వ) హా! దురదృష్టమా!

నార — (స్వ) తులసి కా భాగ్యము లేదు — విధివ్రాఁత యిట్లున్న మాదృశు లేమిచేయఁగలరు?

ఆ. వనజభవుఁడు వ్రాయు ♦ వ్రాలు దుడువ వాని
తండ్రి హరికినైనఁ ♦ దరముగాదు
వనజభవుఁడు వ్రాయు ♦ వ్రాలు దుడువ వాని
పుత్త్రికునకు నాకుఁ ♦ బోలునొక్కొ?

కానిమ్ము—తులసీదేవి కింకొక మేలైనఁ గావింపవలయు. భర్త్రుపద సన్నిధానమున నుండినఁజాలునని గదా యీమె వాంఛ! ఇట్లడిగి చూచెద.

జలం—మహానుభావా! ఏమి యోజించుచుంటివి?

నార—యోజింప కేమిచేయుమంటివి?

జలం—ఏదో కోరెదవని యెదురుసూచుచుంటిని—

నార—అడిగినదిదక్క నన్నియు నిచ్చెదనను నిన్నేమికోరినమాత్రి మేమిలాభము?

జలం—మునీంద్రా! అట్లుగాదు. ఈకాంత నేలుమనుటదక్క మఱి యొక వర మేదేని నభిలషింపుము.

నార—అయినఁ బోనిమ్ము—ఈ సుదతి నేల నక్కఱలేదు. నీసన్నిధి నుంట పదివేలని యీకాంత యాసించుచున్నది. అందులకైన నంగీకరించి యీమెను నీయంతఃపురముఁ జేర్చుము.

జలం—నారదా! దీనివిషయమువలదని నీ కిప్పుడుగదా చెప్పితిని. పాము నొడిలోఁ బెట్టుకొన్నట్లు దీని నంతఃపురమునఁ బెట్టుకొననా!

నార—జలంధరా! ఈసాధ్వి నీయంతిపురి నున్నంతమాత్రిమున నీకుఁ గలుగఁబోవు మహాపదేమియు లేదు. ఈమె యిట్లొంటిగ నుండుటవలన నొకప్పు డిందుని వంటి కాముకులవలన నీకాంతకు మానభంగము వాటిల్లవచ్చును. అది నీకీర్తికిని భంగకరము. కావున నాచెప్పినవొప్పునఁ జేయుము.

జలం—(స్వ) నిశ్చయమే—ఇది నా యంతఃపురమున నున్న నేమి?

నేనేమో దివిజకోటులపై నేటతేపట దాడివెడలుట సత్యము గదా? ఒంటరిగ విడచిన నట్టిచేటు వాటిల్లునో? ఇట్లు చేసిన నితనికోర్కెయుఁ దీర్చినట్లుండును—(ప్ర) మునీంద్రా! ఇందులకు నే నంగీకరించితిని.

తుల—ధన్యురాలనైతిని—(స్వ) ఆహా! నారదుఁడెంతదయామయుడు!

జలం—ఓరీ! సేవకా!

[ప్రవేశము - సేవకుఁడు.]

జలం—రథము సిద్ధమొనర్చి తులసిని జాలంధరమునకుఁ గొనిపో మాయాజ్ఞయని సారథికిఁ దెలుపుము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

జలం—తులసీ! నీవు ప్రయాణమునకు సిద్ధముగమ్ము. పొమ్ము—

తుల—చిత్తము.

(జలంధరునకు నారదునకు నమస్కరించి నిష్క్రమించును.)

నార—జలంధరచక్రవర్తీ! నే నింకఁ బోయివచ్చెదను.

జలం—చిత్తము—

నార—(పరిక్రమించి) ఇఁకఁ గలహాశనమునకేమితక్కువ! దేవా! దేవదేవా! ఇదియంతయు నీ ప్రభావము!

(గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించును.)

జలం—

శా. పౌలోమీపతి బందెఁబెట్టితి; నిఁకన్ ♦ బాధించి సాధించెదన్
బాలస్త్ర్యాదులఁ దక్క దిక్పతుల జ ♦ న్యక్షోణిరాడ్యోద్ధతిన్
త్రైలోక్యంబును నేన యేలెద సురా ♦ రాతుల్ నుతింపన్ యశ
శ్శ్రీలన్ మెండుగ నిండఁజేసెద ధరి♦త్రీ దిఙ్నభస్సీమలన్.

(నిష్క్రమించును)

ఇది తృతీయాంకము.

శ్రీ ర స్తు.

తు ల సీ దే వి.

చ తు ర్థాం క ము

ప్రదేశము - జాలంధరము - పలాశునియిల్లు.

[ప్రవేశము - పలాశుఁడు.]

పలా—ఓసీ! చండీ! మేల్కొనియుండియే పలుకకుంటి వేమి? ఇటు రా.

[నేపథ్యమున]

నీవే యిటురా! నీకన్నఁ దక్కువదిన్నవా రెవ్వరు?

పలా—ఓసీ! నేను దిండి లేక నడువ లేకుంటిని—నీవు దెగదిని లేవ లేకుంటివా?

[నేపథ్యమున]

ఓసీ! మాలతీ! నాసవతీ! పరిహాసముల కేమి లే—నీవే యిటురావే!

పలా—నేను మాలతినిగానే—నీ మగఁడనే.

చం—(ప్రవేశించి) ఓహో! మా పలాశుఁడా! అయ్యో! ఇట్లు చిక్కితి వేమి?

పలా—చెడదిని—

చం—ఏమి - నన్నాక్షేపించుచుంటివా! నాకడుపుఁజూచి నీకనులు మండి నవా? నిన్నుఁ దినవలదన్న దెవ్వతె? "తిండి వేళకు దండిస్నిద్ర" యన్నట్లు జలంధరుఁడు దండయాత్రకు వెడలుసమయమునకు

సింటలేక పదిరూకల భానిసతనమునకుఁ బరదేశములకుఁ బర్వు వెత్తికొనిపోయి, నేఁడువచ్చి కన్నీళ్లుగార్చిన నేమిలాభము? నా మీఁదఁబడి యేడ్చిన నేమిలాభము? కక్కుఱితి మగఁడు కడుపునొప్పి నెఱుఁగడన్నట్లు పరదేశముననున్న రక్కసులు వచ్చువఱకుఁ గాని వారిని బిలువఁబోయిన మీరు వచ్చువఱకుఁ గాని దాలిమిలేక మూన్నాళ్లలో ముప్పదిమూఁడుకోట్ల దేవతల జయించి తిరిగివచ్చిన జలంధరునిపైఁబడి యేడ్వుము.

పలా—ఓసీ! నేను నీమీఁదఁబడి యేడ్చుటలేదు. ఆజలంధరునిపైఁ ఁడి యేడ్వవలసిన యవసర మంతకన్నలేదు. కడచిపోయిన భోజనపుఁ బట్టునకై యేడ్చిన లాభమును లేదు.

చం—మఱిమొదుల కీ యేడ్పు?

పలా—ఏడ్పేమియును లేదు—ప్రియాణపుఁ బడలికవలన నీరసముగ నుంటిని—భుజించుట కేమైనఁ దెమ్ము—

చం—మనుష్యమాంసముఁ దెత్తునా?

పలా—మనుష్యమాంస మెప్పుడు దినునదేగదా? సురలమాంసము రుచిఁ జూడవలయునని పెక్కేండ్లనుండి మక్కువయున్నది.

చం—అయిన సురలమాంస మెక్కడిది?

పలా—ఏమే? దేవదానవయుద్ధమున లభించిన వేల్పుల మృతకళేబరములన్నియు నీవే భుజించితివా? నాకొఱకొకశవమైన నుంచక పోయితివా?

చం—కళేబరము లేమి నీమొగము? అమరులకుఁ జావులేదుగదా?

పలా—ఆ! ఆ! అదేమి? ఆమాట నిశ్చయమేనా? లోకులందఱా మాయముండకొడుకులకు మృత్యువులేదని యనుకొనుచుండ గ్రుడ్డిలోకమని వారిమాటలు విశ్వసింపకుంటిని—మఱియొక మాట—వాండ్రకుఁ గాయమున నింతగాయమైనఁ గాదఁట. నిజమేనా?

చం—కాకేమి? గాయమగుచు—కండ తెగును—రక్తముగాఱును—గాని చిమ్మినచలమలవలె వారంతలో నెప్పటివలె నయ్యెదరు—అట్లగుట యమృతపానమువలననఁట—

పలా—దేవరాజ్యము మనదైత్యుల వశమయ్యెఁగదా? అమృతభాండముగూడ లభించెనా?

చం—అదియుఁ గల్పవృక్షములును, గామగవియుఁ, జింతామణియు మే మక్కడకుఁ బోవునప్పటికే మాయమైనవి. ఆ వేల్పుముచ్చుల నెంత బాధించినను జెప్పరైరి—ఇంద్రుఁడు బలిపురమున ముందే పట్టువడుటచే నింద్రాణి యాపనిఁ జేయించినదని యామెను శిక్షించుటకుఁ గాఁబోలు! మహారాజు దానింగూడఁ జెఱఁగొని వచ్చినాఁడు.

[నేపథ్యమున]

జయా! లోకత్రయీనాథ! జయా! దైతేయసార్వభౌమా! జయా! దేవసైన్యవార్ధిబడబానలా! జయా!

పలా—ఓసీ! జలంధరచక్రవర్తి కొలువునకేఁగుచున్నాఁడు. నియమితకార్యము నెఱవేర్చితినని యా మహారాజచంద్రునకు విన్నవింపవలయు. తిండి సిద్ధముచేయుము.

చం—లోనికి రా!

పలా—లేవలేకుంటిని.

చం—అయిన నెత్తికొనిపోయెదను. నీకుఁ గావలసిన భోజనపదార్థముల నిక్కడకు మోసికొని వచ్చుటకన్న నిన్ను మోసికొని యక్కడకుఁ బోవుట మిగుల సులభము.

(ఎత్తుకొని నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము:—జాలంధరము.

[ప్రవేశము- జలంధరుడు, మంత్రి, పలాసుడు, మఱికొందఱు దైత్యులు.]

(అచ్చరలు నృత్యమొనర్తురు.)

జలం—అచ్చరలారా! మీ యాట పాటల మా కత్యానందము గలిగించితిరి. కావున మీకు దక్కిన వేల్పుపూఁబోండ్లకుంబలె సేవావృత్తి నొసంగక స్వేచ్ఛ ననుగ్రహించితిమి. మీరు ప్రత్యహ మిటులే అరుదెంచి మీనృత్యగానముల మాకు వినోద మొనవించి తగిన పారితోషికము బడయుచుండుడు. ఇదిగో! నేఁడీరత్నహారము గొనిపొండు. (ఇచ్చును. అచ్చరలు నిష్క్ర.)

[ప్రవేశము - సేవకుఁడు]

సేవ—ప్రభుచంద్రమా! భార్గవులవారు దయచేయుచున్నారు.

జలం—అబ్బబ్బ! అప్పటినుండియుఁ దులసింగూర్చి చెప్పిన సోదియే చెప్పి నాప్రాణము విసిగించి విడువ నిష్ప డించుక వినోదింప నిటకు వచ్చితిని. తిరిగి వచ్చుచున్నాఁడేమి?

[ప్రవేశము - శుక్రాచార్యుఁడు.]

(అందఱు లేచుచున్నారు.)

జలం—గురువర్యా! వందనములు.

శుక్రా—కళ్యాణమస్తు?

జలం—ఈ పీఠ మలంకరింపుఁడు.

శుక్రా—మీరును గూర్చుండుఁడు.

(అట్లు చేయుదురు.)

శుక్రా—జలంధరా! తులసీదేవి—

జలం—దేవా! తిరిగి నన్ను వేధింపవచ్చితిరా?

శుక్రా—దనుజసార్వభౌమా! నీ కీమౌర్ఖ్యము తగదు. ఆ కాంత కేమి లోపమని నీవు పరిగ్రహింపవు? ఆమె యేమైన దోసమొనర్పఁ జూచితివా?

జలం—(స్వగతము) నేఁజూచితిని. గ్రుడ్డిపందవు నీవెట్లు చూడఁగలవురా మూఢా? ఈ మూర్ఖుఁడు ప్రసవమాలికాపతన మెఱిఁగియు నన్నుఁ బృచ్ఛించుచున్నాఁడు. వీనితో వివాదమేల? ఇందనుకఁ జెప్పిన మాటలే చెప్పిపంపెద. (ప్రకాశముగా) దేవా! ఇంతకుమున్ను మీ రిట్లు ప్రశ్నింపఁ బ్రత్యుత్తరము నుడివియే యుంటిని. తిరిగి యడుగుచుంటిరి గాన దెలుపుచుంటిని.

మ. నిజమే దేవర యానతిచ్చినటు లా ♦ నీరేజపత్త్రాక్షి కం
బుజగర్భాండమునందు సాటియగు పూ ♦ వుంబోఁడియే లేదు నీ
రజబాంధుప్రతిమాన తేజ! సుదతీ ♦ రత్నంబ సద్వర్తనా
బజఁడేరిన్ భుజగేంద్రుఁడేని దగ గా ♦ వంతైన వర్ణింపఁగన్.

ఆ. లేదు లోపమింత ♦ లేమకు రూపున,
లేదు వర్తనమున ♦ లేశమైన
ఐన నాలతాంగి ♦ ననుభవింపఁగ నాకుఁ
బ్రాప్తి లేదు దేవ! ♦ పలుకులేల?

చ. ప్రజలు హసించినన్ సరియె ♦ బంధుజనంబులు దూఱినన్ సహే
యజుఁడు సుమామనోహరుఁడు ♦ నంబుజనేత్రుఁడు దోసంగు సద్వర
వ్రజములు వ్రోయినన్ సరియె ♦ వారక మీరు శపించినన్ సరే
నిజము మహాత్మ! యెన్నటికి ♦ నీరజలోచన నొల్ల నమ్ముఁడా!

శుక్రా—జలంధరా! కానిమ్ము. ఇది విధివ్రాఁత.

జలం—(స్వ) అది యెఱింగియు నీమూర్ఖపుఁ బట్టెందులకో?

శుక్ర—ఇంక మాయాశ్రమమునకుఁ బోయెదము. నీ వాసుదతి నేలకున్నను నీయండనుండి మఱియొక చోటికిఁ బంపవలదు. ఆమెను

శాపిణముగాఁ జూడవలయును. ఇంకను నేమైన లోపము గలిగించిన ననుభవింపఁగలవు.

జలం—దేవా ! మీకు మఱియొక సంశయ మక్కఱలేదు. ఏలుట తప్ప నయ్యింతి కోరిక యెట్టిదైన నవశ్యము దీర్తును. ఎట్టిలోప మును గలిగింపను. మీరు పోయిరండు.

శుక్రు—మంచిది. నీ వన్నమాట తప్పవలదు.

జలం—చిత్తము. (శుక్రుఁడు నిష్క్రమించును.)

జలం—(స్వ) ఈ పిశాచము తొందరగనే వదలినది. (ప్ర) ఓరీ సేవకా! కారాగారముననున్న ఇంద్రుని, శచిని, జయంతుని దీసికొని రమ్ము

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

జలం—నేఁడు వీరిని శాధించి అమృతకలశము కల్పవృక్షములు ఛింతా మణియుఁ గామధేనువు నెంకున్నవో తెలిసికొనవలయును. తెలిసికొనఁజాలనిచో నిందానిశి నింద్రునిమోని భంగ మొనర్తు నను నాప్రతిజ్ఞ చెల్లవేసికొనవలయును.

[ప్రవేశము - ఇంద్రుఁడు, శచి, జయంతుఁడు బద్ధులై సేవకులతో]

జలం—ఓరీ! ఇంద్రా! నీ భార్యాపుత్రుల, నమృతకలశాదుల నెందు దాఁచిరో యడిగి తెలిసికొంటివా?

ఇం—నా రెఱుఁగమనుచున్నారు.

జలం—ఓరీ! దొంగా! నా రెఱుఁగకున్న నవి యేమైనవిరా? ఓరీ! డింభకా! నీప్రాణములు దక్కవు—ఓసీ! పౌలోమీ! నీకుఁ బరిభవము సంభవింపఁగలదు. చెప్పుడు—

జయ—నే నెఱుఁగను.

శచి—నే నెఱుఁగను.

జలం—ఏమి! మొఱుఁగరా? భటులారా! ఈ జయంతునిఁ జిత్రవధ గావింపుఁడు.

(భటులు వచ్చి జయంతుని బట్టుకొని క్రిందఁ బడనెట్టి చంపఁబోవుచున్నారు.)

జలం—ఏమిరా ఇంద్రా! ఏమే శచి! చెప్పెదరా? లేదా?

ఇం—నే నెఱుఁగను.

శచి—నే నెఱుఁగను.

జల—ఓరీ! కానిండు.

భటు—(కత్తి నెత్తుచున్నాఁడు.)

ఇంద్రు, శచి—(కన్నులుమూసికొని) హా! హా! భగవంతుఁడా!

జలం—(భటులనాపి) ఏమి! ఇప్పటికైన మీ కుమారుని రక్షించుకొనుఁడు మాటాడరేమిఁ? ఓరీ! ఊ—

భటు—(నఱకును.)

జయం—(కొట్టుకొనుచు) హా! తల్లీ! హా! తండ్రి!

ఇంద్రు, శచి—హా! హా! నాయనా! నీయవస్థ జూడలేక ప్రాణముల విడఁతమన్న మొండి యమర్త్యులమైతిమే? ఏమిచేయుదుము.

జలం—ఓరీ ఇంద్రా! కనులుమూసికొనెదవేమిరా? ఇటుచూడు—శచీ! నీ ముద్దులకుమారుఁడు రక్తపుముద్ద యయినాడు—మీ రింకను జెప్పకున్న నింక నిటులే నఱకింతును—

(అనుబంధము 9)

జయం—హా! జననీ! జనకా!

శచి—అయ్యో! తండ్రీ! నే నేమిచేయుదునురా? అమృతకలశాదుల బృహస్పతిమునిచంద్రుఁడు దాఁచినట్లు వినియుంటినిగాని యవి యెందున్నవో యెఱుఁగనైతిని—నాయనా! నే నెఱిఁగియున్న నీయవస్థఁ జూచుచు నూరకుందునటరా?

ఇం—(స్వ)అన్నన్నా! శచి దుఃఖావేశమున రహస్యము వెల్లడించినది—ఊఁ! కానీ! దివిజాచార్యుఁడు వీనికిఁ జిక్కునా?

జలం—ఏమి! దొంగముండకొడుకు బృహస్పతివనియా యిది! మంత్రీ! చెఱసాలలోనున్న దేవమునులలో బృహస్పతి యున్నాఁడా?

మంత్రి—దేవా! ఆ దివ్యర్షి చిక్కలేదు.

జలం—ఓరీ వాసవా! ఓరీ జయంతా! ఓసీ యింద్రాణీ! పోనిండు. ఆదొంగజడదారి యెందున్నాఁడో చెప్పుడు.

శచి—దానవేశ్వరా! అంతఃపురమునఁ బడియుండు నాడుదాననునే నేమెఱుఁగుదును? ఆటలాడుకొను నీచిన్నిబుడుత కెట్టి సంగతు లెట్లు దెలియఁగలవు. ఇఁక నా నాథుఁడన్ననో నీవు దివ్యపురముపై దాడివెడలునప్పటికే పట్టువడెఁగదా! ఆయనమాత్ర మేమెఱుఁగును?

జలం—ఎఱుఁగక పోవచ్చును—పోనీ—సేవకులారా! వీని నింక వదలుఁడు. (అట్లుచేయుదురు. జయంతుఁడు తల్లిని దండ్రిని గౌఁగిలించుకొనును) మంత్రీ! ఆ మునిముచ్చును వెదకింపవలయును.

మంత్రి—చిత్తము.

జలం—సేవకులారా! నేఁ డింద్రాణిని బరిభవింతుము. ఎల్లరు చూడ రావలయునని యూరఁ జాటింపుఁడు. ఈ వేడుకఁ జూచుటకుఁ దులసి మొదలగు నంతఃపురస్త్రీల దోడ్కొని రావలయునని దాసీలతోఁ జెప్పుఁడు.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

శచి—దనుజసార్వభౌమా! ఇదియేల? నన్నుఁ బరిభవించు టెందులకు? నే నేమిపాపము చేసితిని.

జలం—ఇది నీభర్త చేసిన పాపము. నీ వతని యర్ధాంగివి కదా! ఓరీ! ఇంద్రా!

ఆ. వె. ఏను లేనివేళ ♦ నీవు నాకామిని
బరిభవింప నిటకు ♦ వచ్చి శౌరి
నీవ చూచి యేడ్వ ♦ నీకాంతకుం బరి
భవము సంఘటింతుఁ ♦ బంధ! కనర.

అని నేను వాఁడన్నమాటల మఱచితినా? ఆ నా ప్రతిజ్ఞ నేఁడు నెఱ వేర్చుకొనెదను.

శచి—దానవనాయకా! నా ప్రాణేశ్వరుఁడు చేసిన యపరాధమునకు నతని బంధించితివి. ఆయనరాజ్యము నపహరించితివి. ఆయన సతీసుతుల మమ్ము నిర్బంధమున నుంచితివి. ఇన్నిశిక్షలు చాలవా?

జలం—ఇవియన్నియు వానికి శిక్షలుగావు. ఆనాఁడు వాఁడు నాకాంతను భంగమొనర్పఁ బ్రయత్నించినాఁడు గాన నేఁడు వాని యిల్లాలిని నేను భంగిపెట్టెదను.

శచి—దితిజాధీశ్వరా! నా వల్లభుఁడు నీ వల్లభను బరిభవింపఁ బ్రయత్నించుటయేకాని పరిభవింప లేదుగదా! నీవు—

జల—ఓకాంతా! వాఁడసమర్థుఁడగుటవలన నాభార్యను భంగమొనర్పఁ జాలఁడయ్యె. ఇంక మేమో? సమర్థులము. మేము చెప్పకొనుటెందులకు? మా సామర్థ్యముఁ జూడఁగలవు!

శచి—ఆహా! సమర్థత యున్నందులకుఁ జేయవలసిన దిట్టికార్యములా?

సీ. అధికార మున్నదం ♦ చనదల మదమొప్ప
బాధించు క్రూరుండు ♦ ప్రభుఁడటయ్య?
కరవాలు గెలదించుఁ ♦ గినుకందులంబట్టి
వెఱక నఱుకువాఁడు ♦ వీరుఁడయ్య?
విద్య గలదటంచు ♦ వీఁక దుర్వాదముల్
విరచించు కలుషుండు ♦ విబుధుఁడయ్య?

బుద్ధి గలదటంచుఁ ♦ బోఁడిమి మూఢులఁ
గష్టపెట్టు ఖలుండు ♦ ఘనుఁడఁటయ్యా?

గీ. కలము గలదంచుఁ జూదిన ♦ గ్రంథమెల్లఁ
గడఁక గీఁకెడు మూర్ఖుఁడు ♦ కవియఁటయ్యా?
శక్తి గలదంచు వీఁకున ♦ సాధ్విఁ బరుని
మగువఁ జెఱచు నీచుండు న ♦ మర్దుఁడయ్యా?.

జల—ఓసీ! నోరుమూసికొనుము. నీవు మాకు ధర్మములు చెప్ప నక్కఱలేదు. నీవు చెప్పినను వినువా రిక్కడ నెవ్వరును లేరు.

[ప్రవేశము - పెక్కుమంది దైత్యులు, దైత్యాంగనలు
ఒకప్రక్కఁ దులసీదేవి - చెలికత్తెలతో]

జలం—సేవకులారా! ఇటురండు—ఈ యింద్రాణి చీరె రవిక లాగి వేయుఁడు.

శచి—జలంధరసార్వభౌమా! నీ కిది నీతిగాదు. నీకు వినాశనము సంభవింపఁగలదు.

జలం—చూచెదఁగాక! ఓరీ!—చూచెద రేమిరా?

సేవ—(శచినిఁ బట్టుకొనఁబోవుదురు.)

శచి—హా! హా! పరమేశ్వరా! (అటుసిటు పరుగెత్తును.)

(దైత్యు లడ్డువత్తురు.)

తుల—ఆర్యపుత్రా! నమస్కారము. నాథా! ఇదియేమి! ఈ పతివ్రతామణిని భంగపెట్ట నుద్యమించుచుంటిరా? ఇంతకన్న నధర్మముగలదా? అయ్యో! ఈసాధ్వి శపించిన మనకుఁ గీడుగలుగదా? నా వేఁడికోలు మన్నించి యీామెను విడువుఁడు.

జలం—ఏమే? ఈమాత్రము చనువిచ్చినందులకు మాకు ధర్మోపదేశములు సేయుటకుఁ గడఁగితివా?

గీ. ముద్దులాడినచోఁ గుక్క ♦ మూఁతినాకుఁ
పిల్లి చంక నెత్తికొనినఁ ♦ బీఁకిపెట్టుఁ
గాళ్ళచేతకుఁ బోయిన ♦ ఖరము తన్ను
నెలఁతఁ జేరంగనిచ్చిన ♦ నెత్తికెక్కు.

అను పెద్దలపలుకులు రిత్తవోవునా? అడ్డము లెమ్ము.

తులసి—ప్రాణేశ్వరా! నన్ను మన్నింపుఁడు. నేను మిమ్ము నిర్బంధించుటలేదు. వేఁడికొనుచుంటిని. నా యీకోర్కెమైనఁ దీర్పుఁడు.

జలం—ఛీ! పొమ్ము.

మంత్రి—(అపవారించి) మహాప్రభూ! ఏలుటదప్పఁ దులసీదేవి యెట్టి కోరికఁ గోరినఁ దీర్తుమని గురువుల వారింతకుమున్నే చెప్పియుంటిరి.

జలం—ఓహో! ఐన నది యొకయడ్డే! ఇసీ! దీని నే నిక్కడకెందులకు రప్పించితిని? ఓసీ! నీప్రార్థన మన్నించి దీని విడుచుచుంటిమి? ఇంకముందు నీ విట్టికోర్కెలఁ గోరవలదు!

తుల—ప్రాణేశ్వరా! అనుగ్రహింపఁబడితిని.

జలం—(శచితో) ఓసీ! తులసివలన నీపాటుదప్పినది ఓసీ! యిందా! నీ వేకాంతను బరిభవింపనెంచి విఫలమనోరథుఁడవైతివో యాకాంతవలన నీభార్యకుఁ బరిభవము దప్పిపోయినది చూచితివా? సిగ్గుఁదెచ్చుకొనుము. సేవకులారా! వీరిం గొనిపోయి యెప్పటివలెఁ గారాగారమున నుంచుఁడు. అమృతకలశాదులు లభించువఱకు వీరిని వదలరాదు.

శచి—తల్లీ! సాధ్వీమతల్లీ! నీవలనఁగదా రక్షింపఁబడితిని. నీ మేలు మఱువను. (నమస్కరించును.)

తుల—అమ్మా! నాకు నమస్కారమేల?

ఇంద్రు—అమ్మా! సాధ్వీ! నీకతమ్మున నా ప్రాణములేగాక ప్రాణ

ములకన్న నెక్కు-వగు నాయర్థాంగి రక్షింపఁబడినది. నీకు
నే నేమిప్రత్యుపకారము చేయఁగలను?

తుల—అన్నా! ఇందు నా యుపకారమేమి ! దయామయుఁ డగు నా
నాథుని ప్రస్తుతింపుముగాని నన్ను నుతింపకుము.

(ఇంద్రాదుల సేవకులు గానిపోవుదురు.)

(మఱికొందఱు దైత్యులు పలాశుఁడు జలంధరుఁడు మంత్రియుఁ దక్కుఁ
దక్కినవారు నిష్క్రమింతురు.)

జలం—గీ. కులము రూపమ్ముఁ బ్రాయమ్ము • గుణము గలుగు
నలినలోచన నొల్లమ • నను సతమ్ము
మంచుఁ దనుకొందు రేమొకో • జనులు? లోకు
లనిపఁ గాకు లనెడుమాట • వినుట లేదె?.

శా. అంగీకార మొనర్ప నమ్మగువతో • నస్మన్మనఃకంజమే
భంగిన్ లొంగద—వేఱు కామినిని జే • పట్టంగ యత్నింతు నే
నిం గోపించు గురుబ్రువుంచు గులసిన్ • బ్రేమించువాఁడౌట—నా
జ్ఞంగైకొందున మొక్కి—యా వెడఁగుప • ఙ్జన్ దైన్యమిం తేటికిన్.

అయిన నీదుష్కీర్తి పంకమునఁ గూలకుండ నుపాయమెద్ది? (యోచించి)

సెబాస్! ఇది తగినమార్గము!

ఆ. వె. ఏఁ దలంచునెడల • నింతులకేమి? య
చ్చరలు లేరె? మాని • సతులు లేరె?
పరులయొండ్రటంచు • భయమేల? బానిసెల్
గారె లోకు లెల్ల • వారుదొరుకు.

దినదినమూర్ఛ్నసుకతిప్రియుండనై తేజరిల్లెదగాక. (ప్ర) మంత్రీ! నేఁటికిఁ
గొలువు చాలింతము.

మంత్రి—చిత్తము. (నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

శ్రీరస్తు.

తులసీదేవి.

పంచమాంకము.

ప్రదేశము—ఉద్యానవనము.

[ప్రవేశము—నారదుఁడు గాన మొనర్చుచు]

నార—జలంధరుని దుష్కృత్యములు నానాఁటి కధికములగుచున్నవి.

మ. సతులన్ బల్మినిబట్టుచున్ శిశువులన్ ♦ జక్కాడుచున్ విప్రులన్
వెతలన్ ముంచుచు నొంచుచున్ బశువులన్ ♦ భృత్యాళి మాయించుచున్
హితులన్ గాములఁ గ్రోయుచున్ మునితతిన్ ♦ వేధించుచున్ గుంభినీ
పతివర్తించెడుఁ బూర్వదానవుల ఠీ ♦ వల్ జ్ఞప్తికిం దెచ్చుచున్.

చెట్టుచెడు కాలమునకుఁ గుక్కమూతిపిందెలు పుట్టె నన్నట్లు వీనిదుష్కాలమునకే యిట్టి దుర్గుణములు వొడముచున్నవి. ఇఁక నుపేక్షింపరాదు.

గీ. ఏఁ బ్రియత్న మ్మొనర్చితి ♦ నింతవఱకు
వీని బాగునుగోరి, యీ ♦ పైని దనుజ
పాటునకుఁ బ్రియత్నింతు శ్రీ ♦ వరుఁడు నాకు
సాయపడుఁగాక తొల్లిఁటి ♦ చందముగను.

ఇందుల కుపాయ మిదివఱకే యోజించితిఁగదా? జలంధరుఁ డిప్పు డిక్కడకు వచ్చునని వినియుంటినిగదా! వచ్చువఱకిందుఁ గూర్చుండెద. (ప్రక్కకుఁజూచి) ఓహో! వాఁడుగో! జలంధరుఁడు—ఏమి వీని దుష్కార్యము!

ఆ. వె. హరులచేత మత్త ♦ కరులచేత వృషభ
తతులచేత వ్యాఘ్ర ♦ వితతిచేత
శకట మీడిపించు ♦ జాణ-యన్నా రింత
కితఁడు మునులచేత ♦ నీడ్వఁజేయు.

గీ. జడలఁ బగ్గాలుగాఁబట్టి ♦ మెడలపైని
కాణిపైచి "చో చ్చో" యని ♦ కటికిబెత్త
మున నదల్చుచు శకటమ్ము ♦ మునులచేత
నీడిపించుచు వచ్చుచు ♦ న్నాఁడు వీఁడు.

[ప్రవేశము:—పైనిచెప్పినట్లు బండి నెక్కి జలంధరుఁడు,
వెనుక నిల్చి పలాశుఁడు]

పలా—మహాప్రభూ! మునులు తొమ్మిదిమందియే యగుటవలన నటు నలుగురు నిటు లయిదుగు రుండవలసివచ్చినది వాఁడుగో! మఱియొకజటి ఆజ్ఞయైన వానిం గొనివచ్చి లోటు లేకుండఁ జేసెదను.

జలం—ఛీ! మూర్ఖుఁడా! ఆతఁడు మనకుఁబూజ్యుఁడగు నారదమహర్షి

(పలాశునితో శకటము దిగి నమస్కరించును.)

నార—కల్యాణమస్తు.

[ప్రవేశము—బంధింపఁబడిన కొంతమంది స్త్రీలతోఁ గొందఱు భటులు.]

నార—జలంధరా! ఈ కాంత లెవరు? వీరి కీబంధనము లేమి? ఈయాక్రందనము లేమి?

జలం—అది వారియపరాధమే. ఇందుఁ గొందఱు దివ్యాంగనలు—కొందఱు వేల్పుఁదొత్తులు—కొందఱు మానవకాంతలు.

నార—వీరి యపరాధమేమి?

జలం—సిరిశా మోఁకాలొడ్డుట!

వా—అనఁగ ?

జలం—వాల్తోడిపొత్తున కంగీకరింపక పోవుట. ఇది యెంత వెఱ్ఱితనమో యోజింపుఁడు.

నార—ఇది వారి వెఱ్ఱితనము గాదు—నీపిచ్చి—నీ మాహాత్మ్యము.

జలం—ఏమి ?

నార—వినుము.

గీ. ముజ్జగములఁ బాలించు ప్రభుండ వీవు
నీకుఁ దగుదురె వీరలు ♦ నిర్జరారి !
ఎల్లమృగములఁ గడిమిమై ♦ నేలఁజాలు
సింహ మూఁదునక్కలను వాం ♦ ఛింపఁ దగునె?

జలం—ఇంతకు మీయుద్దేశ మేమి ? వారు వీరుతగరు నేరి. తులసి తగునని యా ?

నార—అవును.

జలం—మీ రాసంగతిఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నేను విననక్కఱలేదు.

నార—పోనీ. నీకుఁదగినది మఱియొక మగువ యున్నది.

జలం—అది యెవతె ?

నార—(స్వ) ఇదే వీని వలలోఁ బడవేసికొనవలసిన సమయము. వీనికి దివ్యదృష్టినిచ్చి పార్వతిం జూపింతును. (ప్ర) జలంధరా! (ఒకప్రక్కకుఁ జూపి) అటు చూడుము.

జలం—(చూచి) ఆ! ఆ! ఎవతె యీజగన్మోహిని! (స్వగతము)

ఆ. వె. తులసి కీసువచ్చు ♦ చెలువున నదియును
గాక యేమియొక్కొ ♦ కారణంబు
నా మనమ్మువలాగు ♦ నలినాక్షి, వాయువు
గాలిపడఁగలాగు ♦ కరణి గాఁగ.

ఓ కామినీమణీ! నిలువుము. (పోఁబోవును.)

నార—జలంధరా! ఆకాంత యుండెగదా! ఇంక నీ రెండులకు?
జలం—(సేవకులతో) విడిచిపెట్టుఁడు. ఓకాంతామణీ! నిలువుము.

(నిష్క్రమించును.)

(సేవకు లట్లుగావించి మునులతో శకటముతో నిష్క్రమింతురు.
స్త్రీలు నారదునకు నమస్కరించి నిష్క్రమింతురు)

నార—జలంధరుని గైలాసమువఱకు నా పార్వతీరూప మిట్లులే లాగి కొని పోవుఁగాక. అతఁ డక్కడ నిక్కపుఁ బార్వతిం బట్టఁబోయి శివునిచే దండింపఁబడుఁగాక.

గీ. ఎన్నియత్నముల్ సలిపితి ♦ నితని కేను
మేలుఁగూర్పఁ, జెడుగుఁగూర్పఁ ♦ జాలె నొకఁడె
ఇల్లుగట్టంగ వాసము ♦ లెన్నొ వలయుఁ
గాల్చుటకు నిప్పుపుల్ల యొ ♦ క్కటియె చాలు.

గీ. ఇలనొకని బాగుసేయంగ ♦ నెంతయేని
పాటుబడవలయును భంగ ♦ పఱచుటకు ర
వంత యత్నించినం జాలుఁ ♦ బటమువ్రాయ
నెంతొ శ్రమగాని, చింప నొక్కింత తగును.

[నేపథ్యమున]

ఆ! ఆ! యేమి? నా ప్రాణేశ్వరుఁడు వెఱ్ఱివాఁడయ్యెనా! అయ్యో! అయ్యో! ఇదియేమి? అట్లు పరుగెత్తుచున్నాఁడేమి?

నార—(స్వగతము) ఓహో! ఈవార్త విని తులసి పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నది.

[ప్రవేశము—తులసీదేవి, పలాశుఁడు.]

పలా—అమ్మా! ఇంటికిఁ గారణ మీ మాయజడదారి ముండకొడుకు ఏమొ యటు చూడు మనినాఁడు. అటు చూచినతోడనే మహారాజుగారు పిచ్చివాఁడై "ఓకాంతా! నిలువు" మని పరుగిడి పోయినాఁడు.

తుల—(నారదుని పాదములఁబడి) మహాత్మా! బ్రహ్మర్షిచంద్రా! ఇదియేమి? నా నాథుఁ డక్లిందఃలకుఁ బరుగిడుచున్నాఁడు? ఎక్కడకుఁ బోవుచున్నాఁడు? ఆకాంత యెవతె? నా నాథుని కేమైన హాని సంభవించునా?

నార—(లేవనెత్తి) అమ్మా! భయపడకుము. ఆమె పార్వతి. ఆ జగజ్జననిం గామించి నీనాథుఁడు వెంటాడుచున్నాఁడు. హానిసంభవించిన సంభవింపవచ్చును. నే నేమిచేయుదును?

తుల—తండ్రి! బ్రహ్మమానసపుత్త్రుండవు. నీకుః జేయరాని దేది— నాకుఁ బతిభిక్షపెట్టుము. (తిరిగి చరణములఁబడుచు.)

నార—(స్వ) అయ్యో! ఇదియేమిబాధ నాకు? తొలుతనే విఘ్నమా నాప్రయత్నమునకు—అందఁను నావలననేనా? ఎట్లును నీపతివ్రతామతల్లి నన్ను విడుమనట్లు లేదు. కానిమ్ము—పిమ్మట యోజింతును. (ప్ర) అమ్మా! తులసీదేవి! నిపాతివ్రత్య ప్రభావముండ నీకుఁ బతిభిక్షపెట్టుటకు నే నెవండను? అయిన నిప్పట్టున నీకుఁ గర్తవ్యముఁ జెప్పెద వినుము. నీ ప్రాణేశ్వరుఁ డిప్పుడు శైలకన్య వెంటఁబడి కైలాసమునకుఁ బోయి శివునితోఁ గలహించును. నీ వంతకుమున్న యటకేఁగి యాపార్వతీపరమేశ్వరుల వరము వేఁడికొనుము.

తుల—తండ్రీ! అబలనగు నే నక్కడ కెట్లుపోఁగలను?

నార—కుమారీ! నిపాతివ్రత్యమహిమ నీ వెఱుఁగవు. అది యెంతకైనఁ జాలును. కన్నులు మూసికొని పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థింపుము.

తుల—(కనులుమూసికొని ధ్యానించుచు మాయమగును.)

(నారదుఁడు గానమొనర్చుచు నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

ద్వితీయరంగము.

ప్రదేశము—కైలాసము.

[ప్రవేశము—పార్వతీపరమేశ్వరులు, పరమేశ్వరుని పాదములఁబడి తులసీదేవి.]

తుల—

గీ. జయ గిరీశ! మహేశ! భు • జంగభూష!
నిర్జరేంద్రప్రముఖ దివ్య • నిచయవంద్య!
అచలకన్యామనోధవ! • యభవ! యజర!
జయ నమస్తే! నమస్తే! ప్ర • సన్నరూప!

పర—(లేవనెత్తి) కుమారీ! లెమ్ము! నీ వేమికోరి యిటకువచ్చితిమమ్ముఁ బ్రార్థించుచుంటివి? నీ యభిమతమేమో కోరుమవశ్యమిత్తును.

తుల—తండ్రీ! నా మాంగల్యమును గాపాడుము. నా కిదియే కావలసినది

పర—(ఆలోచించుటల నభినయించి) అమ్మా! నీ పాతివ్రత్యమే నీకు సర్వశుభములు గూర్పఁగలదు. నీ విఁకఁ జింతఁదక్క పురి కేఁగుము.

తుల—ధన్యోస్మి (పార్వతీపరమేశ్వరులకు నమస్కరించి పరిక్రమించి) జగజ్జనని యిందేయున్నదే! నా నాథుఁడు వెనుకఁ జిక్కినాఁడు గాఁబోలు. కాక యిది తగదని పొరబాటు గ్రహించి తిరిగి పోయెనో! ఆహా! అంతభాగ్యమా! (తెరవంకకుఁ జూచి) అయ్యో! ఆర్యపుత్రుఁ డందందు వెదకుచు నిటువచ్చుచున్నాఁడు. నన్నుఁజూచిన గోపించునేమో! చాటున నిలిచి చూచెద.

(అట్లు చేయుచున్నది.)

[ప్రవేశము—జలంధరుఁడు]

ఏది నాముద్దులగుమ్మ! నాబంగారుబొమ్మ! ఎటుపోయినది?

ఇంతలో నెటులూహామైనది ! అన్నన్నా ! ఇంతదూరము దిప్పి తుదకు నానోటబెడ్డకొట్టి మాయమైనదే ! ఈకైలాసమునకువచ్చియే మాయమైనది. దాని విడువను. ఇంకను వెదకెదను. దొరకదా ? మంచిది. లేదా ? ప్రమథుల బాధింతును. భూతముల వేధింతును. పిశాచముల బిలుకుమార్తును. కైలాసమంతయు సముద్రమునం దోతును. తుదకు శివుని భార్యాపుత్త్రులతోం జెఱగొని యమృతకలశాదులకై పురందరుని బలెం బలుబాముల బెట్టెదను.

[పార్వతీపరమేశ్వరులం జూచి)

ఇదియేమి ! ఇయ్యిందువదన ఇయ్యిందుశేఖరునిపజ్జం గూర్చుండి యున్నదేమి ! ఓహో ! తెలిసె. ఈకామిని కామాంతకుని యిల్లాలు గాంబోలు!—కావుననే యింతలావణ్యవతి యీపొలంతి. ఆహా ! ఈకాంత నాకెట్లు లభింపంగలదు ? ఇసీ ! ఏటి సంశయ మిది?

ఆ. వె. ఆ సహస్రనేత్రు • నాజిసేయుకయు ని
ర్జించినట్టి వీర • సింహమునకు
సీ త్రినేత్రుం డెంత ? • యీ యున్న హారుని పా
రాములతోడం గొందు • నలిననేత్రి.

అయినను శివుండు వట్టి బేల—భక్తసులభుండు—భక్తులు చేంజాంచిన 'ఊ' యనుటయేగాని 'ఉహూ' అనుట యెఱుంగనివాండు. ఇతనితో యుద్ధమొనర్చి కాలయాపనమేల కావింపవలయు ? మొదట నాయభీప్సిత మెఱింగింపక వరము వేడి పిమ్మట నెఱింగించెదగాక ! ఒనంగనిచో మదవదరి ప్రాణాపాయాలహ్యాళము మస్కారవాలమే యున్నది. (పరిక్రమించి) దేవా ! నమస్కారము !

పర—మేలగుగాక !

జలం—(చేతులుజోడించి)

గీ. కరుణ నాలింపఁగదవయ్య ♦ కాలకంఠ !
దయ గనుంగొనఁగదవయ్య ♦ దక్షవైరి !
జాలి బలికింపఁగదవయ్య ♦ ఫాలనేత్ర !
కృపనభీష్ట మీఁగదవయ్య ♦ కృత్తివాస !

పర—జలంధరా! త్రిలోకాధినాథుండవై యుంటివి. ఇంకను నీకుఁ గావలసినదేమి ? అయినఁ నీమనోభీష్టము వేఁడికొనుము.

జలం—(స్వ)

ఉ. పంకజనేత్ర నిమ్మనిన ♦ భావజవైరి యనుగ్రహించునో
కింకవహించునో? యొసఁగఁ ♦ గీటడఁగింపఁ దలంచునో ననున్
శంకరుఁ డంతకూరుఁడె? ని♦శాకరశేఖరుఁడంత దుష్టుఁడే ?
సంకటపెట్ట భక్తుని నొ♦సంగగ నేరక యొక్క-కామినిన్.

పర—జలంధరా ! వరమర్థింప యోజించుచుంటివేమి ?

జలం—(స్వ) కానీ! కోపించినమాత్రమేమి? ఈ జంగమయ్య నన్నేమి చేయఁగలఁడు ? (ప్ర) కామాంతకా ! ఈకామినిని నాకొసంగుము.

పార్వ—(స్వ) ఓరి ద్రోహీ !

పర—(స్వ) ఔరా! వీఁడెంతద్రోహము దలపెట్టెను ! కానీ ! మోసమునకు మోసమే తగినది. (ప్ర) ఓరీ ! జలంధరా! పార్వతిని నీకొసంగుచుంటిని కాని—

జలం—ధన్యోస్మి!—కాని—కాని యేమి ?

పార్వ—(స్వ) ఇమ్మహాత్ముఁ డేమనునో ?

పర—

గీ. అంబుజాక్షిని దాసిగా ♦ నవధరింపు
మిచ్చవచ్చినపనులు సే ♦ యించుకొమ్ము

గాని యీచాన నంటితి ♦ వేని నీవు
పొడవడంగ దగ్గి నంటి ♦ పురువుఁ బోలె.

జలం — ఆ! ఆ! దేవదేవ! మహానుభావ! ఎక్కడ నేర్చుకొంటి వీనీతి — ఎవరు చెప్పిరి ?

ఆ. వె. దయితనొసఁగి ముట్ట ♦ దగదంటి వీఁక నట్టి
తరుణి యేటి కింటఁ ♦ దాఁచుకొనన ?
పండునొసఁగి దాని ♦ భక్షింపవలదంట
యెందు నేర్చుకొంటి ♦ విందుమౌళి !

పర — ఓరీ! దుష్టా! ఈకాంత ననుభవించుటకా నీవుద్దేశించితివి? ఔరా! ఎంత కండకావరము !

ఉ. పాణులు మోడ్చి యాదినము ♦ "వాంఛయొసంగవె" యంచు వేఁడి నై
రాణి నొసంగమందువఁట ♦ రా! యఘమెంచక, దాహమక్కటా!
ప్రాణము నిల్వఁబోదనుచుఁ ♦ బాదములంబడి కోరి మీఁద, నీ
శోణితమిట్లుటన్న క్రియ ♦ శుంఠ! దురాత్మక! దానవాధమా!

జలం — నే నెట్లు వేఁడిన నేమి? నీవు నిచ్చితినంటివిగదా ! ఇంక నీగోల యెందులకు ?

పర — మంచిది. నేఁ జెప్పినట్లు జేయుము.

జలం — ఎట్లు? అంటకుండఁగాఁబోలు — చాలు.

శా. దేవా! యేటికి వేఁడికొంటి నిను నీ ♦ దేవేరి నిమ్మంచు నా
దేవింగాఁగొని నిత్య మిష్టరతులన్ ♦ దేలంగ యోజించికా
దే? వాంఛించితినయ్య యూరకయ నే ♦ త్తిందాల్చి యూరేఁగ; వా
గ్వాదంబిది యేల ? యిచ్చెదవ దే ♦ విన్ లేద? వాకుర్విమా?

గీ. పరిమళముఁ బీల్చఁదగనట్టి ♦ ప్రసవమేల ?
యారగింపఁగఁ దగనట్టి ♦ యశనమేల ?

తా్రిప్రటకుఁ దగనట్టి ఖీ ♦ రమ్మదేల ?
అనుభవింపఁగఁ దగనట్టి ♦ యతివయేల?

పర—ఓరీ! దురాత్మా! త్రిజగజ్జననిగదా యీకాంత! ఏమని కామన చేసితివిరా ?

జలం—త్రిజగజ్జననియా ? అయిన నీవెందులకు వరించితివో ముందు వచింపుము. ఓహో ! మఱచితిని. నీవు త్రిజగజ్జనకుండవు గాఁబోలు. అటులైనమాత్రము నేనును ముల్లోకములకుం బ్రభుఁడగానఁ ద్రిజగజ్జనకుండనే—ఇంకనేమి ? సరిపోయినది గాదా? ఓత్ర్యంబకా! ఈ నీకుయుక్తులు నాదండ సాఁగిరావు. సత్యము నిలుపుకొనునదియు లేనిదియు వచింపుము. సత్యము సర్వజగదాధారమనుమాట మఱవకుము.

పార్వ—(స్వ) ఆర్యపుత్రుఁ డసత్యభీతిచే నీదైత్యుని శిక్షింపఁజాల కున్నాఁడు. నే నిట్లని చూచెద—(ప్ర) దానవేంద్రా!

సీ. అలికనయనుని ఫాలనే ♦ త్రాగ్నివలనఁ
బ్రాకటముగం బుట్టి యతని పు♦త్రుఁడవుగావె ?
అట్టి తండ్రికి నిల్లాలి ♦ నైన నన్నుఁ
దల్లిఁ గామనచేయుట ♦ ధర్మనయ్యా ?

జలం—ఓజాణా! అలికనయనుని ఫాలనేత్రాగ్నివలన జన్మించితినే గాని యతనికి నీకును బుట్టినవాఁడను మాత్రముగానుగాదా ? అదిగాక పశువులలో నసురులలో నీనీతి లేదు. నీవు నీతిబోధింప నలసిన దివ్యుఁడైన దేవసార్వభౌమునకుఁ గాను—అప్రమథ సార్వభౌమునకు. ఆతఁ డసత్యమాడుటకు సిద్ధముగానున్నాఁడు. తగదని ధర్మోపదేశము గావింపుము. తలవాంచి మిన్నకుంటి వేమి? నీ ప్రాణనాథుఁ డాత్మదత్తాపహరణవిద్యానిపుణుఁడై వెలుఁగ నున్నాఁడని నీకుఁ దలవంపులయ్యెనా? నిజము—పుర

షులకన్న నిక్కాలమున కాంతలే ధర్మమునకు వెలిచువారు.
సరి—అయిన నింక నతనితో నీకుఁగాని నాకుఁగాని ముల్గొ
నంతయుఁ బనిలేదు. అతఁడు నాకు నిన్ను దానమిచ్చినవాఁడు.
నీ విదానవుదానవు. పోవుదము రమ్ము—(చీరచెఱఁగునంటఁ
బోయి పార్వతి దూరమున కరుగ) ఏమి ? పార్వతీ ! భర్త
మాట నిలుపవలసిన భారము భార్యదిగాదా ? అట్లుపోయెద
వేమి ? నిలువుము—నిలిచి మాటాడుము.

పార్వ—ఇట్టి నీచునితో మాటాడవలసిన యావశ్యకము నాకేమి ?

జలం—ఇదివఱకు లేకున్న నింకపైనుండును గాదా ?

పార్వ—ఏల ?

జలం—భర్తతో భార్యకావశ్యకము లేకపోవునా ?

పార్వ—ఛీ! దురాత్మా ! మాతృద్రోహసక్తా! జాగ్రత్త ! శపించిన
భస్మమయ్యెదవు.

జలం—ఆహా! శపించెదవా? మన్మథుని భస్మమొనర్చిన మహారసికాగ్రే
సరునియిల్లాలవు. నీ వీనవమన్మథుని భస్మమొనర్చెదవు గాఁబో
లు! భస్మము నేమిచేసెదవు ? నీ ప్రాణనాథుని విధమున మేన
నలందుకొందువా ? అటులైనఁ గొంతవఱకుఁ గృతార్థుఁడనే
యయ్యెదనుగాదా? పార్వతీ! కోపమెందులకు? చూడు. నేను
నామోహము దీర్చుకొనుటకు మాత్రమే నిన్ను వరింపఁ దలంపుఁ
గొనలేదు. నీ మేలుఁగూడఁ గోరితిని. ప్రసవకోమలవగు నీ
వీకొండవీటిజంగమయ్యతో నిడుమలు పడుచుండఁ జూడలేకుం
టిని. ఎలజవ్వనమున నొప్పు నీ వీకామాంతకుని దండనున్న
నొకింతయు ఫలము లేదని యోజించితిని. నీకుమాత్రమీ ప్రారబ్ధ
మెందులకు ? ఇతఁడు వదలిన నీకు శనివదలినట్లే. నేనిప్పుడు
త్రిలోకాధిపతిని—నీయిచ్చవచ్చునసుఖము ననుభవింపవచ్చును.

(అనుబంధము 10)

సీ. పాటలాధర! సల్ల ♦ కాట నుండుటకన్న
వేల్పుఁబోఁ)లున నుంట ♦ వేడ్క గాదె?
చెలి! పిశాచములతో ♦ సేవ లందుటకన్న
సురలుకొల్వఁగనుంట ♦ పరువుగాదె ?
కంజాక్షి ! బిచ్చంపు ♦ గంజిఁదాి)వుట కన్నఁ
బీయూషమానుట ♦ పి)యముగాదె ?
కుసుమకోమల! పాడు ♦ బసరమెక్కుటకన్న
నైరావతము నెక్కు ♦ టరుదుగాదె ?
గీ. కొండవీటి జంగమువానిఁ ♦ గూడి యిట్లు
చెప్పరానియిక్కట్టులు ♦ సెందుకన్న
ఎల్లలోకమ్ము లేలు న ♦ న్నిచ్చగించి
మగువ! సుఖములఁ దేలుట ♦ దగవుగాదె ?

పార్వ—ఓరీ! దుర్మదాంధా! ఎగిరిపడకుము. నీ యైశ్వర్యమునకు మన్నాథుఁడే కారణమనుమాట స్మరింపుము.

జలం—నా యైశ్వర్యమునకే కాదు—నా సౌఖ్యమునకును గూడను. కావుననే నిన్నుఁగూడ నొసంగినాఁడు. శంకరా! భక్తవశంకరా! అవునుగాదా ?

శర—తుచ్ఛుఁడా ! నోరుమూసికొనుము.

జలం—మహాదేవా! నేను నోరుమూసికొనుటకు నసత్యమాడితినా ? నీతో నాకెందులకు ? పార్వతీ! ఏమనెదవు? నా హితోక్తుల నాలించి నను వరింపుము.

పార్వ—నీచుఁడా! నీ కండకావర మంతకంత కధికమగుచున్నది.

జలం—నీ బిగిసికొనుటమాత్రి) మంతకంత కధికమగుట లేదా ? కాని యీబిగిసికొనుట నీభర్తకడ నేమిచూచికొనియో నాకుమాత్రము బోధపడుట లేదు.

ఆ. వె. భూషణములు లేవు ♦ భుజగమ్ములే గాని
భూతి లేదు పాదు ♦ బూదె గాని
కట్టబట్ట లేదు ♦ కరిచర్మమే గాని
వీడు లేదు పెద్ద ♦ కాడుగాని.

ఆ. వె. తిండి యైన లేదు ♦ తిరిపెంపు గంజియే
గాని యెట్టి వేళ ♦ నైన నదియు
నడిగికొనుట కైన ♦ నరయఁ బుర్రయె గాని
పాత్రమైన లేదు ♦ పద్మనయన!

గీ. రసికుఁడా యన్న మారుని ♦ మసియొనర్చి
నట్టి చెనఁటి, రాజా యన్న ♦ నాదిభిక్షు
వైన మైఁదాల్చె నని యాత్మ ♦ నలరెదేమొ
నెత్తి నెక్కించుకొన్నాఁడు ♦ నీకు సవతి.

గీ. ముద్దు లిడుకొనఁబోయిన ♦ బుస్సుమంచు
పాము గఱువంగ రాదఁటే ♦ పద్మనేత్రి!
కౌఁగిలించెద వేనియుఁ ♦ గలఘు మెడల
బూదియంటుకు గాఁదటే ♦ పూవుఁబోఁడి!

ఇట్టి తగనిమగనితో, నిట్టి యకించనునితో, నిట్టి విరసునితో, నిట్టి నిర్భాగ్యచక్రవర్తితో నెన్నాళ్లేడ్చెదవు? రా—రమ్ము, పోవుదము. (పార్వతి వెంటఁబడును—పార్వతియటునిటుఁ బరుగిడుచు.)

పర—ఓరీ! దురాత్మా! ఇదిగోఁ జచ్చితివి రా! (శూలముతోఁ బొడుచును.)

జలం—(మూర్ఛిల్లును.)

తులసి—(పరుగెత్తికొనివచ్చి) చంద్రశేఖరా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. నాకుఁ బతిభిక్ష యొసంగుము. (పాదములపైఁబడును.)

క. ఆలింపవె నా యార్తిని
బాలింపవె జాలి నాడు ♦ ప్రాణేశ్వరునిన్
జాలింపవె కోపం బెద
శైలసుతాహృదయనాథ! ♦ చంద్రార్ధధరా!

పర—(లేవనెత్తి) అమ్మా! భయము లేదు. అతఁడు మూర్ఛిల్లినాఁడు. కొంతవడికి మూర్ఛఁదేఱును. బుద్ధిచెప్పి తోడ్కొనిపొమ్ము. మే మింకఁ బోయెదము.

(నిష్క్రమించుచున్నారు.)

జలం—(లేచి) ఆ! ఆ! పరమేశ్వరా! నిలువుము. పార్వతీ! పోకుము. (పోఁబోవును.)

తుల—ఆర్యపుత్రా! కొంచెము నిలువుము. నామనవి నించుక యాలింపుము.

జలం—(ఆశ్చర్యముతో) అ! ఆ! నీ వెందులకు వచ్చితి విచ్చటకు? ఎట్లు రాఁగలిగితివి? ఎప్పుడువచ్చితివి? సరి, పిమ్మట మాటాడుదము. పార్వతి పరుగెత్తికొనిపోయినది కాఁబోలు. ఇంకఁదడయఁగూడదు. నీ విందే యుండుము.

తుల—నాథా! జగజ్జననిం గామింతురా! తగదు. మీపాదములపైఁ బడి వేడుకొందును—తగదు—మనపురంబునకుఁబోదము రండు.

జలం—ఏమే నీకు సవతివచ్చునని భయపడుచుంటివా?

తుల—హృదయేశ్వరా! నాకు సవతివచ్చునని భయపడుట లేదు. మీకు కీడువచ్చునని భీతిల్లుచుంటిని. ప్రాణనాథా! మీరు పరిగ్రహింపవలయు నన్న నెందఱు సుందరులు లేరు?

కం. లేరే యప్సరసలు కలి
లేరే మనుజసతులు దాన ♦ వాంగనలు మరు

ఘ్నారమణులుఁ లేరే?
భూరమణా! యింబఁ గోరఁ ♦ బోలునె చెప్పుమా?

జలం— లేకేమి? నీవంటి కాంతామణులు వేనవేలున్నారు.

గీ. సరసురాలొకర్తు ♦ చాలు, దేవెనదాంతు
లెందఱున్ననైన ♦ నేమిఫలము?
చంపకమ్మొకండు ♦ చాలు, నుమ్మెత్తపూ
లెన్నియున్న లాభ ♦ మేమి? మగువ!

తుల— ప్రాణనాథా! ఆ శైలేంద్రజమ్రోలఁ దక్కిన చెలువలందఱుఁ జంపకముచెంత నుమ్మెత్తపూలే యగుదురు. ఐన నాథా! సంపెంగపూవు నళీంద్రము గాఢింపవచ్చునా? దానఁ గలుగఁ బోవు చేటు విచారింపనలదా? నా ప్రార్థన మాలింపుము. ఈదుర్బుద్ధి విడువుము.

జలం— (స్వ) ఈదయ్య మెక్కడనుండి దాపరించె నాకు? ఇంక నెక్కడి పార్వతి! అది యేగుహలోనో దాగియుండును. ఇప్పుడు దానికై ప్రయత్నించిన లాభము లేదు. ఈ పిశాచి వెంటనుండఁ బ్రయత్నించుటమాత్ర మెట్లు? అన్నన్న! ఇది నా ప్రయత్నముల కెల్ల డ్డము వచ్చుచున్నది? దీనివలన నా కేదో నష్టమున్నదని వివాహకాలమున నే దలంచినది సత్యమే యయ్యెను. మొదట నీభూతమును వదలించుకొనవలయును.

శా. ప్రచండమ్మున వీచిపోవునొకొ నా ♦ కీర్తిస్? గాఢవ్యథా
ప్రాణుగ్యాంబిది యెట్లపంగునొకొ? ధా ♦ రాస్వాంత...
బీఁచుం బూన్చి తెరల్తునో కులట! న ♦ బ్ధిం ద్రోసి మాయింతునో
రోధింపం బని యేమి యుద్ధమొనడో ♦ కొక్క యెట్లుగావించినన్?

ఆ గురుబ్రువుఁడు నాకు లక్ష్యుఁడా? వాఁ డేమిచేయఁగలఁడు? శపించును. ఊఁ, శపింపనీ. ఈపీడ వదలినఁగాని నన్నీచింత వదలదు. కాని ప్రథన

నిర్జితదిక్పాలకుండు, త్రిలోకాధిపతి, జలంధరదానవసార్వభౌముఁ డొక కాంతను జేతులారఁ జంపుట తుచ్ఛపుఁ బని. ఐన దీని సాగనంపుట యెట్లు? (యోజించి) మంచియుపాయ మిది. జాలంధరమున కేఁగి యట్లొనర్చెదను. (తులసితో) ఓసీ! నీ కోర్కెయే తీరినది. ఇంకఁ బోవుదము రా.

తుల—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

తృతీయరంగము.

[ప్రదేశము—నదీతీరము.]

ప్రవేశము:—బంధింపఁబడిన తులసి నెత్తుకొని

చండి, మువ్వురు పలాశుఁడు.

పలా—ఓసీ! చండీ! నదీతీరమునకు వచ్చితిమి.

చండి—పాడునది! నదిమాట యెందులకు? నా యాలోచన మాట నేమిచేసితివి?

పలా—ఏమది?

చండి—సరిగా వినుము. తులసి చచ్చుటయేగదా జలంధరునకుఁ గావల సినది. నదిలోఁ బడవైచుటకు బదులు దీని మనకడుపులోఁ బడవైచిన నేమి? మనకు బహుమానము తరువాత ముట్టునో, లేదో! ఇట్లుచేసిన ముట్టకున్నను జింతయుండదు.

పలా—ఛీ! ఛీ! నిర్భాగ్యురాలా! మహారాజుమాట నతిక్రమింప వచ్చునా? ఊ—తెల్లవాఱవచ్చుచున్నది. ఎవరైనఁ జూచిన మహారాజుగారి కపకీర్తిగల్గును. నదీగర్భమునఁ బడునట్లు తుల సిని విసరివేయుము.

చండి—నీయిష్టము. (తులసిని విసరివేయుదురు)

పలా—ఊఁ—ఇంక నడుపుము.

చండి—అయ్యో! ఏ జలచరమున కీపదార్థము ప్రాప్తియున్నదో! నా నోటిలో శనియున్నది. ఏమిచేయుదును? (మొసలుగొట్టుకొనుచున్నది.)

(నిష్క్రమింతురు.)

[ప్రవేశము—తులసితో విష్ణుదేవుఁడు]

విష్ణు—

ఉ. అన్నులమిన్న! యెవ్వతవొ? ♦ యాత్మవిభుం డెవఁడో?—నీకు? నిన్
గన్నజనిత్రి యెవ్వతయొ? ♦ గాదిలితండ్రి యెవండొ? యేటికిన్
జెన్నఁటు లెవ్వ రీభ్వాధిని ♦ జిత్తమునం దయలేక త్రోచిరో
యున్నదిలోన నిన్ను వచి ♦ యింపవె దాపక నీచరిత్రమున్.

తుల—ఓ ప్రాణదాతా!

ఉ. లాలితకీర్తియౌ నల జ ♦ లంధరదానవచక్రవర్తి కి
ల్లాలను, బావనాసురకు ♦ లాంబుధిచంద్రుఁడు కాలనేమికిన్
బాలమృగాక్షి మాధవికిఁ ♦ బట్టి, నెఱంద నెఱుఁగ నెవ్వరి
వ్వేళ ననుఁ జదింబడఁగ ♦ వీఁకునఁ ద్రోసిరొ? లేరు శాత్రవుల్.

నేను రాత్రి నిద్రించుటమాత్ర మెఱుఁగుదును. ఎవ్వ రీపనిఁజేసిరో యెఱుఁగ.

గీ. సీటఁద్రోయఁగఁబడి మర ♦ ణింపనున్న
నన్నుఁ బ్రేముడిఁ బ్రోచిన ♦ కన్నతండ్రి
యీ వెవఁడవయ్య! మకరిప ♦ థించి కరిని
రక్షణముసేయు నిందిరా ♦ ప్రాణపతివొ?

విష్ణు—సుందరీ! నే నిందిరానాథుండనే. నీకెవ్వరుశాత్రవులు లేరనుచుంటివి. నీవు పొరపడుచుంటివి.

ఉ. అంచితభక్తి నెవ్వనిజ । యమ్ముగ గోరి యొసంగ మమ్ముఁ బ్రా
ర్థించుచునుందువో? యెవని । దేవుఁడటంచు భజించుచుందువో
నంగలనేత్రి! యమ్మగఁడె । స్వాంతమునన్ గృపవీడి నిన్నుఁ ద్రో
యించెనదే నిజమ్మెఱుఁగు । మింతయునుం బగ నీకు నాథుఁడే.

తుల—హరిహరీ! నామనోదయితుఁడు నిర్దయుఁడుగాఁడు. మీయూహ సత్యముకాదు.

విష్ణు—కాంతా! నీవు నిజం బెఱుఁగకుందువుగాక—నారాయణుండు గూడ నెఱుఁగనేరఁడా?

తుల—(స్వ) నిజమేకాఁబోలు. కాకున్న సత్యస్వరూపుఁ డిమ్మహాత్ముఁ డేల యబద్ధమాడును? హా! ప్రాణనాథా! నేను నీకంత భారమైతినా? నిన్ననసేల? ఇది నా దురదృష్టము. కట్టా! ఈ లక్ష్మీమనోరమణుఁడు నాకేమో మేలుసేసినవాఁడనుకొంటి. ఇది కీడయినది. ఎందులకు నక్కఱకురాని యీ పాడుజన్మ యింతటితో నంతరించుటయే శ్రేయస్కరముగాదా? నే బ్రతుకుట యెందులకు? నానాథునకు భారమగుటకే గాదా? ఇప్పుడేమి సేయుదు? ఆత్మహత్య మహాపాపమునకు హేతువు. అందుల కొడంబడుదునన్నను ఇమ్మహనీయుఁడు నన్నుఁ జావనీయఁడు. తిరుగ నాప్రాణేశ్వరునకుఁ జింత కలిగింపవలసివచ్చినది.

ఆ. పడఁతి నదిని ద్రోయఁ । బడియెఁ బీడవొలంగె
నంచు మివ్వుఁ బగాశె । సించు నాథు.
నెదుట కేను దిరుగ ।। నేఁగి కంటంబడఁ
గటకటఁ బడి యొంత । కనలునొక్కొ?

విష్ణు—పొలఁతీ! నీ విచారము నే నెఱిఁగితిని. నీ వా క్రూరుని చెంతకుఁ (తులసి చెవులు మూసికొనును) బోనక్కఱలేదు. నిన్ను

వికుంఠనగరి నుంచెద. అందు నిర్విచారముగఁ గాలముఁ గడుపుకొనవచ్చును రమ్ము.

తుల—హా! ఏమి నాభాగ్యము. ఓదయానిధీ!

ఉ. కాయలుఁ గందలుం దినుచుఁ ♦ గాననభూములయందు నారతం బాయతభక్తిఁ దావక ప ♦ దాంబుజముల్ భజియించు నాజగ ద్ధేయులకున్ జటీంద్రులకు ♦ దేవ! యొసంగెడు నవ్వికుంఠమున్ మాయురె! మిన్న కీఁదలఁచి ♦ నాఁడవు మామక భాగ్యమేమనన్.

కాని తండ్రీ! నీ వెఱుంగని ధర్మ మేమున్నది? నన్ను మన్నింపుము.

ఆ వె. సతికి భర్తృపాద ♦ సన్నిధికన్న ఘ
నమ్ముగాదు చూవె ♦ నాక మైన
బ్రహ్మలోకమైన ♦ భవుని కైలాసమ్ము
నైన నవ్వికుంఠ ♦ మైన దేవ!

దయయుంచి నా ప్రాణేశ్వరుని చెంతకు నన్నుఁ బంపుఁడు.

విష్ణు—(స్వ) ఔరా! ఏమి యీకామిని పతిభక్తి! (ప్ర) అతివా! నీరమణుఁడు నిన్నుఁ జంపఁదలఁచికదా యిట్లు గావించె. తిరుగ నేగిన నీబ్రతుకు కబద్ధము.

తుల—ఆర్యా! పెఱచోటుల బ్రదుకు కన్న సతికిఁ బతిచెంగటఁ జావు మేలుగాదా?

విష్ణు—సాధ్వీ! ఏమైన నిన్నా క్రూరునిచెంత విడువఁజాల. ఆతఁడు నిన్ను వధించును. జాలంధరమునకుఁ బంపెద.

తుల—దేవా! నా మనోరమణుఁడు జాలంధరమున లేఁడా?

విష్ణు—ససైన్యముగఁ గైలాసమున కేఁగినాఁడు.

తుల—అయ్యో! నా నాథుని కా దుర్బుద్ధి యింకను బోదయ్యోనా? ఆ ఫాలాక్షునిపలన నెట్టి చేటు గలుగనున్నదో! లక్ష్మీమనో నాయకా! నా ప్రాణేశ్వరుని రక్షింపుము.

విష్ణు—నీ పాతివ్రత్యమే రక్షింపఁగలదు. (పైకి జూచి విను నట్లభిన యించి) ఓహో! వాణీధవుండు నుమాధవుండు నెందులకో నన్ను ధ్యానించుచున్నారు. ఇంక నింపుఁ దడయరాదు—అలి వేణీ! జాలంధరమునకుఁ బంపెద—కనులు మూసికొనుము.

తుల—(కనులు మూసికొనును.) (యవనిక జాఱును.)

చతుర్థరంగము.

ప్రదేశము—కైలాసము.

[ప్రవేశము—త్రిమూర్తులు, ప్రమథులు.]

బ్రహ్మ—దేవా! లక్ష్మీధవా!

మ. కరుణాలేశములేక పాపభయముల్ ♦ గాసంతయున్ బూనకే
సురమర్త్యోరగవిష్టపత్రయము సం♦క్షోభింపఁగాఁ జేయుచున్
గరమున్ గర్వమెలర్పఁగన్ దిరుగు లో♦కద్రోహిఁ గ్రూరున్ జలం
ధరు మాయింపఁదలంచ వింత కిదె నీ ♦ ధర్మమ్మొ? మాకర్మమో?

హర—లోకరక్షణపరాయణా! నారాయణా! అది యటుండ మఱియొక యాపదగలిగినది. అది యెవరికోగాదు, నాకు.

ఉ. దారనుగోరి యాతులువ ♦ దైత్యులతోడను గూడి వాడిమిన్
బోరికి నేఁగుదెంచె, ననిఁ ♦ బోడిమిఁ బీడడఁ యింత కింతకుల్
నారి పతివ్రతాత్వము వహించినదాఁక గతింపఁ డాతఁ, డే
దారియొ వాని గీటడఁప ♦ దానవమర్దన! యానతీయవే!

బ్రహ్మ—(స్వ) ఉమానాథుఁడు రమానాథునితో నాభారము నీది యని చెప్ప నేరక మఱుఁగుపఱచుచున్నాఁడు. చల్లకువచ్చి ముంత దాఁచుకొను టెందులకు? ఆమాట నే నుడివెదగాక.

విష్ణు—చంద్రశేఖరా! మనము మొదట యోజింపవలసినది తపోవ సానమున వానికి మన మొసంగిన శంఖము మాట.

బ్రహ్మ—మహాత్మా ! ఆలింపుము.

గీ. మంత్రమో తంత్రమో, యేదో ♦ మాయచేసి
వాని శంఖము హరియించు ♦ వంతు నాది
వనిత భంగపెట్టెడు నట్టి ♦ వంతు నీది
యసుర యసురగా నెడు వంతు ♦ హరునిదయ్య !

విష్ణు—గీ. యత్న మొనరింతు, నొనరింతు ♦ ననఁగ నేల
ఆ జలంధరు వేషమ్ము ♦ నట్టె తాల్చి
చెలువగరితతనమ్మును ♦ జెఱచువాఁడ
మీఁదు యత్నమ్ములను మీరు ♦ మెలఁగుఁడింక.

అంద—ధన్యుల మైతిమి.

విష్ణు—(నవ్వుచు) నారదా ! లోకమునకు హితమగు కార్యమిది—
నీవు దయచేసి యడ్డు రావలదు సుమా !

నార—మహాత్మా ! చెప్పవలయునా మీరు నాకు ?

విష్ణు—ఇంక నే నేగెద. (నిష్క్రమించును.)

పర—అంబుజాసనా ! మనకుఁ దులసి యడ్డు తొలఁగినట్లేగదా ?

బ్రహ్మ—ఇంకను సంశయ మొందులకు ? నాప్రయత్నము వినుఁడు.

గీ. పార్వతింబోలు దానినిఁ ♦ బడఁతి నొకతె
సృష్టిఁజేసి పంపింతు నా ♦ చెనఁటికడకు
స్మరుని బారిని ద్రోసి యా♦సతియె శంఖ
మపహరించి తోతెచుఁ జం♦ద్రార్ధమకుట !

నార—ఉపాయము బాగుగానున్నది.

బ్రహ్మ—నారదా ! నీ విందును అడ్డు రావలదు సుమా !

నార—తండ్రి ! నీవును దాతగారివలె ననుచుంటివా ? నే నెఱుఁగనా?

పర—మన మింకఁ బోదము. (నిష్క్రమింతురు.)

పంచమ రంగము.

కైలాసమున యుద్ధభూమి.

[ప్రమథులు దైత్యులు పోరుచుండ నొకప్రక్కనుండి జలంధరుఁడు
ప్రవేశించును - ప్రమథులు పారిపోవుదురు -
దానవులు వెంబడింతురు]

జలం—ఓహో! వీరభద్ర బలీభద్ర భద్రకాళప్రముఖ వీరప్రమథులారా! ఏలపాఱెదరు? నిలువుఁడు భయములేదు.

సీ. ఓవిశాలాక్ష! యోరి వీరభద్ర! యో
    రీ బలీభద్ర! యోరి విరూప!
ఓరి వికమ్పన! యో తామ్రలోచన!
    యోరి కుంభోదర! యోరి వికట!
ఓ రణశ్లాఘి! యోరోరి బలోన్మత్త!
    యోరి కుటీచర! యోరి వికృత!
ఓరి మహాకాల! యోరి దుర్జయ! యోరి
    క్రౌంచభేదీ! యోరి కపిలనేత్ర!

గీ. పఱవఁబోకుఁడు మిముఁబోటి పిఱికిబంట్లఁ
    బాడుసేత్తురుగన్నులఁ జూడ నేను
    చూడనోచిన వస్తువుఁ జూపుఁడోరి!
    అఖిలసద్గుణగణధన్య నచలకన్య.

[ప్రవేశము—మాయాపార్వతి.]

మాయా—(స్వ) ఇదిగో! అచలకన్య గాదు. నీపాలిటి మృత్యుకన్య.
    (ప్ర) దానవేంద్రా! జయము! జయము!

జలం—(చూచి యచ్చెరువుతో) ఓహో! ఈ కల్యాణి యెవ్వతె?
    ఇదియె టక్కులాఁడి పార్వతి!

సీ. ఇదియకా? వేలుపు ♦ టింతుల మాఁపునఁ
దలయెత్తఁగా నీని ♦ కులుకులాఁడి
ఇదియకా? స్మరహరు ♦ నింతటివానిని
పలపుస ముంచిన ♦ వన్నెలాఁడి
ఇదియకా? తను సృష్టి♦యించిన విధిఁగూడ
మోహింపఁజేసిన ♦ ముద్దులాఁడి
ఇదియకా? మేయింతి ♦ నేని మెచ్చని వాడు
నద డొంగిలించిన ♦ యెమ్మెలాఁడి

గీ. కలికి యిదియకా నాపాలి ♦ కల్పతరువు
కాంత యిదియకా నాపాలి ♦ కామగవియు
రమణి యిదియకా నాపాలి ♦ యమృతకుంభ
మతివ యిదియకా నాపాలి ♦ యమరమణియు.

గీ. నాతి! నేఁటికిఁ బండెనే ♦ నాతపంబు?
కలికి! నేఁటికి గల్గెనే ♦ కరుణ నీకు?
అతివ! నేఁటికి పణఁగెనే ♦ యభవుగర్వ?
యింతి! నేఁటికి ధన్యుఁడ♦య్యాన మగుంకు?

(చేయిఁ బట్టుకొనఁ బోవును.)

మాయా—(తొలఁగి) ఆ! ఆ! జలంధర! అప్పుడే పాణిగ్రహణమా?
ఒకమనవి నాలింపవలయును.

జలం—అంతకన్న మహాభాగ్య మేమి?

మాయా—నీ పట్టమహిషి, తులసి లావణ్యరాశియని విసయుంటిని,
ఆమె ముందు—

జలం—ఇదియా నీ సందేహము? ఆపీడ వదలినది.

మాయా—అది నే యబద్ధములా?

జలం—అబద్ధముగాదు. దానిఁ గడలిం ద్రోయించితిని.

మాయా—నీవు తిరస్కరించితివి కాని విష్ణుదేవుఁ డామెను గాపాడి బలిపురముఁ జేర్చెను.

జలం—ఏమి! వాని కండకావరము! కానిమ్ము. నీకు భయములేదు. నీ వింట నడుగుపెట్టుటయే తడవుగ దాని కాలునిండఁ బ్రవేశపెట్టెదను. సవతిపోరు నీ కుండదు.

మాయా—ఈ మాయమాటలు నేను విశ్వసింపను.

జలం—అయిన నన్నెట్లు విశ్వసింతువు?

మాయా—నీవు నన్నుఁ బ్రాణముగా మన్నింతువా?

జలం—అంతకన్న నెక్కుడుగ.

మాయా—అయిన నేఁ గోరినఁ బ్రాణములనైన నిత్తువుగాఁబోలు!

జలం—నిస్సంశయముగ.

మాయా—చూతము. ప్రాణప్రదముగదా నీ శిరమునున్న శంఖము? దాని నొసఁగిన ప్రాణ మొసఁగినట్లే! ఏది—దానిని నా కిమ్ము.

జలం—సందేహింతు ననుకొంటివా!

గీ. తలిరుఁబోఁడిరో నీవె కావలయునన్న
శంఖమేమి ప్రాణమ్ము నొసంగనటనె?
సాంపుగ్రియురాలు కోరిన వస్తు వట్టి
యొసఁగ నేరని వాఁ డొక్క రసికుఁడొక్క?

ఇదిగోఁ గైకొనుము! (ఇచ్చి) ఇప్పుడు విశ్వసించితివిగదా? కాని—ఓ బేలా! ఇది నీకెందులకు? హారమా! మణియా! నగయా!

మాయా—అదిగో! ఇంతలోనే దీనిం గొనదలఁచి దేశించుచుంటివా! నీ విట్టి చంచలచిత్తుఁడ వగుదువని యెసువూ నీయొసఁ బట్టరాది తమకముఁ గలిగియు శివుని వదలకుంటిని. నే ననుకొన్నంత గాదు కదా తుదకు!

జలం—ఓముద్దరాలా ! బెదరకుము. దాని నిప్పుడు నీవే ధరింపుము. శంఖ మిచ్చితింగదా ? ఏది ఒక్కముద్దు !

మాయా—ఇక్కడ నేనా ? ఆ నికుంజముచాటునకుఁ బోదము రమ్ము. (నడచును)

జలం—ఆహా ! ఇక్కడ నీ నికుంజ మొక్కటిచె? దీని నే నిదివరకుఁ జూడ లేను సుమా ! ఇదియొక భాగ్యమే !

మాయా—(స్వ) ధాతృపుత్రి దలంచుకొనిన నేమికాదు ? (పరిక్ర మించి నికుంజము చాటునకుఁ బోవును.)

జల—పార్వతీ! అంతతొందఱగఁ బోయెద వేమి? నాకును దొందర గనే యున్నది. వచ్చుచుంటిని, నిలువుము. (పరిక్రమించును.)

(నికుంజము మాయమగును.)

జలం—ఆ! ఆ! ఇది యేమిమాయ! పార్వతి యేది? ఆ నికుంజ మేది? ఆహా! ఇదియంతయు నా దొంగశంకరునిమాయ! మఱి స్వ యంకృతాపరాధము! ఓరీ దురాత్మా! ఇంతులకుఁ దగినశిక్ష ననుభవింతువు. ఎచ్చటం దాగిన నీ ప్రాణములు దక్కవు.

ఉ. ఓరి! దురాత్మ! సిగ్గువడి ♦ యుండక వారలఁ గొంగినట్లు నీ
వారిజనేత్రి నాకడకుఁ ♦ బాపి హరించితి శంఖ మింత నా
పౌరుష మీమి తగ్గెనొకొ? ♦ పాఱకు శూరత నిల్వరా సమి
ద్ధారుణి నిన్ను మన్నెగొని ♦ దారను శంఖముఁ గొందు వ్రేల్మిడిన్.

(పరవళ్ళు ద్రొక్కుచు నిష్క్రమించును.)

షష్ఠ రంగము.

ప్రదేశము - జాలంధరము, అంతఃపురము.

[ప్రవేశము— తులసీదేవి.]

(అనుబంధము 11.)

తుల —

గీ. ప్రాణవల్లభు దయకుఁ బా ♦ త్రమ్ముగాని
రమణిజీవిత మటులు, దా ♦ రక విభుండు
లేని రేయిచెలువమట్లు ♦ లీలఁదోఁచెఁగ
వరుఁడు లేమి జాలంధర ♦ పురవరంబు.

మ. మదవద్దైత్య తమిస్రభాస్కరునకున్ ♦ మందాకినీమౌళికిన్
మది భీతిల్లక మానినీమణిఁ గోర్వన్ ♦ మత్ప్రాణకాంతుండు వే
మొ దయన్వీడి యుమావరుండు విభు మా♦యింపందలంపూనునో?
సదయుండై క్షమియించునో? యకట! య♦స్మద్భాగ్యమెట్లున్నదో?

గీ. ఏమి గానున్నదో! యిఁక ♦ నెట్టి చెట్ట
గలుగనున్నదో! కట్టిఁడి ♦ కమలగర్భుఁ
డెట్టిగతి నానుదుట లిఖి ♦ యించినాఁడొ!
దానవస్వామి నొసలనేమిఁ ♦ దలఁచినాఁడొ!

హా! మనోరమణా! జలంధర సార్వభౌమా!

శా. ఏ నిర్భాగ్యను గాన నన్నుఁ గయికో ♦ నిష్టమ్ము లేకుండినన్
బోనీ దానవసార్వభౌమ! కలవా ♦ పూఁబోండ్లు? చేపట్ట నెం
తేనిన్ వందలు వేలు లక్షలును లే ♦ రే? యింత చింతింపకే
ప్రాణాపాయముఁదెచ్చు శైలతనయున్ ♦ వాంఛించి తింకేమనన్.

నాథా! నీతిజ్ఞుండవు. ఇంతకుఁ దెగింతువే? అయ్యో! నిన్ననవేల? ఇది నా దురదృష్టము.

(అనుబంధము 12.)

సీ. ప్రాణేశ! నీన్నుదూ ♦ రం బనియున్న దే?
యిది విధివ్రాత నా ♦ నుదుటిగీత
కాకున్నఁ గలనన్నఁ ♦ గాంక్ష యొక్కటిదక్కఁ
గలిగెనే యెప్పు డిట్టి ♦ కాంక్ష నీకు?
కలుగఁగా కప్సరః ♦ కన్యలు, దానవ
కన్యలు, మానవ ♦ కన్య లుండ
వారిని గోరక ♦ యీరేడు జగముల
తల్లి, సచ్చరితామ ♦ తల్లి, నభవు
వనిత, నింతకుఁ దావక ♦ వాంఛితములఁ
గరుణ సమకూర్చు శ్రితజన ♦ కల్పవల్లి
క్రూరదానవతన్మ్యాజ కు ♦ తారక హిమ
శైలపుత్త్రి వాంఛించెదే ♦ చేలవగుచు?

ఆచార్య! భార్గవా! నిఖిలనీతికోవిదుండవు. అఖిలాగమపారంగతుండవు. స్త్రీవైన నీ ప్రియశిష్యుని వారింపకపోయితివే?

[నేపథ్యమున]—అమ్మా! వారింప కేమి? నేను మాత్ర మూరకొంటినా?

[ప్రవేశము—శుక్రుఁడు పటముతో]

తుల—తండ్రీ! నమస్కారము.

శుక్ర—సుమంగలీభవ! అమ్మా! నే నడ్డగింప లేదనుకొంటివా? అయిన
నామాట నాతఁ డేది వినినాఁడు తల్లీ!

తుల—తండ్రీ! అయిన మీశిష్యుని రక్షించుకొనుటకు మార్గము
లేదా?

శుక్ర—బిడ్డా! వేఱుమార్గమేల? నీసౌశీల్యమును గాపాడుకొనుటయే
నీ మనోహరుని రక్షించుకొనుట.

తుల—ఆ వారియు వారుండు సిటులే చెప్పిరి.

శుక్రా—కుమారీ! వా రట్లు చెప్పిరని నీ వేమఱియుండవలదు. దివ్యులు మాయోపాయవిశారదులు. (స్వ) శంఖాపహరణమునుగూర్చి నుడివిన నీమె మఱింత గుండెవగులును.

తుల—జనకా! నా కా ధైర్యమున్నది.

శుక్రా—తల్లీ! ఏమి ధైర్యము?

తుల—నా పాతివ్రత్యము నేను రక్షించుకొనఁగలనని.

శుక్రా—నాకును నట్టి నమ్మక మున్నది. అయిన మెలకువతో మెలఁగవలయును. అమ్మా! దీనిం గైకొనుము.

తుల—ఏమి?

శుక్రా—నీ కాంతుని రూపపటము.

తుల—(తీసికొని కన్నుల కద్దుకొనుచున్నది.)

శుక్రా—తల్లీ! విధివశమున నీ ప్రాణవల్లభుని స్పృశించుటకుఁగాని పూజించుటకుఁగాని నీవు నోఁచవైతివి. ఈపటమును నిరంతరముఁ బూజించుచు నానందింపుము.

తుల—మహాభాగ్యము!

శుక్రా—నే నింకఁ గైలాసమున యుద్ధ మెట్టులు జరుగుచున్నదో చూడఁ బోయెదను.

తుల—చిత్తము. కాని తండ్రీ! నిరంతరము యుద్ధవార్తలు నాకు సేవకులచేఁ గబురంపుచుండవలయును. మఱియు,

గీ. దైవఘటనావశమున మ ♦ త్స్వామి కొక్క
వేళ ఘోరమృత్యువు సంభ ♦ వించు నేని
ప్రాణపిభుశిరమైన స ♦ వయవమైన
సేవకులచేతఁ బంపుఁడే ♦ జితిని జొత్తు.

శుక్రు—శివశివ ! అమంగళము గలుగకపోవుఁగాక ! తల్లీ ! యిదే మమ్మా ! యిట్లు పలుకుచుంటివి ?

తుల—తండ్రీ ! ఏమంటిని ? ఇది యమంగళమా ? దేవరయనుగ్రహమున మేలగుఁగాక !

శుక్రు—నే నికఁ బోయివచ్చెద.

తుల—చిత్తము.

(శుక్రుఁడు నిష్క్రమించును.)

(పటముఁజూచుచు) హా! మనోరమణ ! భువనైకమోహన! ఏమి నీ రూపము కనుల మిఱుమిట్లు గొలుపుచున్న దే!

ఉ. ఎంత మనోహరుండవు హృ ♦ దీశ్వర! యీపటమంద నీదు రూ
పెంతయుఁగ్రాలెడున్, హృదయ♦మెంతయు లాగెడుఁ,గట్ట! యిట్టి నీ
కింతినినయ్యొ నీయెదుట ♦ నించుక నిల్చి త్వదీయరూపముల్
స్వాంతము వాంఛ నొక్కటతి ♦ నైనఁ గనుంగొన నోఁచనైతి నే!

ఉ. ఎంతని చెప్ప నీకురుల ♦ యింపునుసొంపు నయారె! యయ్యొ! యీ
కుంతలబంధముల్ విడిచి ♦ కోరిక లీరికలెత్త నల్ల సి
చెంత వసించి తావులను ♦ జిందెడు నూనె నలందనైతి జి
క్కింతయుఁ దీయనైతి ముడి ♦ నేయెడ వేయఁగఁ బోలనైతి నే.

గీ. సుప్రసన్న భాసుర మాచు ♦ సొంపుమీఱు
నీదు నిటలతటమ్ము వ ♦ ర్ణింపఁ దరమె
యిట్టినుదుట నక్కట! యెన్నఁ ♦ డేని దనివి
దీఱఁ గస్తురిబొట్టును ♦ దిద్దనైతి.

ఉ. ఎంతవిశాలముల్ బళిర! ♦ యీకను లింపుఁ గృపారసమ్ము దా
మెంతయుఁ జిల్కుచున్నక్రియ ♦నింపుఁదలిర్చెను, నైన నక్కటా!
స్వాంతమునందు సన్నుభగి ♦ వంతునిగాఁ దలపోయు కాంతపై
నింతయునర్థ దయారసము ♦ నేయెడ నేనియుఁ జిల్కవయ్యొ నే.

గీ. ఏమి యీ చెక్కుఖులచంద ♦ మేమియంద
మద్దములువోలె వలరేఖు ♦ నహాహా! నీనిఁ
దమకమున ముద్దులాడంగఁ ♦ దగఁగనైతిఁ
గడకు స్పృశియించు భాగ్య మేఁ ♦ గాంచనైతి.

గీ. తేనెసోనలొలయఁ ♦ దీఱయి చెల్వారు
తావకాధరమ్ము ♦ దరమె పొగడఁ
గట్ట! నోఁచనైతిఁ ♦ గా, యిట్టినీదు కె
మ్మోవి నాను భాగ్య ♦ మునకు నేను.

గీ. ధరణి నీయశఃకీర్తుల ♦ కరణి నీదు
బాహువులుఁగూడ దీర్ఘముల్ ♦ ప్రాణనాథ!
అకట! యిట్టి నీ బాహువు ♦ ధ్యమ్మునందు
నొక్కతఱినైనఁ దమిదీఱ ♦ నొప్పనైతి.

గీ. రమణ! నీదు లోకత్రియీ ♦ రాజ్యమటులె
నీ యురస్సీమయు విశాల ♦ మై యొసంగు;
ఇట్టి నీయురస్థలి నయో! ♦ యెన్నఁడైన
హాయిగా నొడలిం జేర్ప ♦ నైతి నేను.

ఉ. పల్లవసన్నిభంబగు భ ♦ వన్మృదుపాదయుగమ్ము మాన్మనో
వల్లభ! మామకాంకమున ♦ వారక చేరిచి మెల్ల భక్తిసం
ధిల్లగఁ బట్టనోఁచనయి ♦ తిక్క గనుదమ్ముల వద్దనైతి ను
త్ఫుల్లసుమవ్రజంబులను ♦ బూజ లొనర్పఁగఁ జాలనైతి నే!

మనసా! ఎందుల కీదురాశ! అట్టియానందము ననుభవించు భాగ్యము నీ కీ జన్మమున లేదు. ఈపటమును బూజించు భాగ్యమైన నేఁటికిఁ గలిగినది. గుర్వాజ్ఞ నిర్వర్తింపఁ బూజాద్రివ్యములఁ గొనివచ్చెద.

(నిష్క్రమించును.)

ఏడవ రంగము.

[రాత్రివేళము—జలంధరుని రూపుతో విష్ణువు.]

విష్ణు—

ఉ. దానవకోటిఁ గీటడఁచఁ ♦ దాల్చితి నింతకుఁ బెక్కురూపులన్
గాని పలాశిరూపము నొ ♦ కండయినన్ ధరియింప నెన్నఁడున్
హీనత నొచ్చ కద్దియు వ ♦ హించితి నేఁటికి, నట్టి వేషమే
నీ నటకుండు దాల్పవల ♦ దే? మఱిఁ గొంకిన లాభమున్న దే?

సీ. ధరణీశు వేసము ♦ దనరం దగును గాని
వేశ్యాక వేషము ♦ వేయఁ డొకఁడు
మీసముల్ గొఱిగించి ♦ మొలక వేసముఁ దాల్ప
నీచతయం చను ♦ సిగ్గునొకఁడు
కావిపుట్టమ్ములు ♦ గట్టి సన్యాసికా
నేమంతగతి యని ♦ యోచు నొకఁడు
వింజామరమ్ములు ♦ వీచు సేవక పాత్రి
నెవఁడు దాల్చునటంచు ♦ నేవునొకఁడు

గీ. బొమిడికముఁ దాల్చినంతన ♦ భూపుఁ డగునొ?
చీరఁ గట్టిన మాత్రన ♦ చెలువ యగునొ?
దండము ధరించినంతఁ ద్రి ♦ దండి యగును?
బెత్తమును బట్టినంతన ♦ భృత్యుఁ డగునొ?

సీ. శిష్టుల రక్షింప ♦ దుష్టుల శిక్షింప
నానురూపైన నే ♦ యనదరూపు
నైననను, ధరియించి ♦ యవనికి శ్రేయమ్ము
సతతమ్ము గూర్చునా ♦ సరసిగాఁగ
నీతిఁ బోషింప దు ♦ ర్నీతిఁ బరిహసింప
నటకుండు దాల్చు నా ♦ నావిధముల

రూపుల, నటుగాన ♦ రోయుంగఁ బని లేదు
హేయతగా నెంచి ♦ యెవ్వరేని

గీ. ఇంత యోజింప కజ్ఞుల్ హ ♦ సింతు రేని
గుందఁ బని లేదుసూ నట ♦ కుంఠు మదిని
గస్తిదిరుగు రాజభటులి ♦ గాంచి దొంగ
యంచు శునకముల్ మొఱిగిన ♦ యంత నేమి?

గీ. ఎంత బాగుగ నటియించు ♦ నేని, నటకు
లోపముల నెన్ను చుందురు ♦ లోకు, లటులె
ఎంత ధర్మబద్ధం బైన ♦ నేను నేఁడు
సేయు కార్యంబు నెటులు భా ♦ వింత్రు జనులు.

గీ. ఎట్టి వేసమ్ము దాల్చిన ♦ నట్టి తిట్లు
పడిన నటకుఁ డెప్పటి రూపు ♦ గడకుఁ దాల్చు
ఎట్టి వేసమ్ము దాల్చిన ♦ నట్టి శాప
ములఁ గనిన నే నటులె దాల్తు ♦ మొదటిరూపు.

(పరికించి) ఔరా!

గీ. పూర్వ గీర్వాణులకు సుప ♦ ర్వులకు నెత్తఁ
దరముగాని మాధరమెత్తఁ ♦ దరలు నపుడు
తడఁబడని మత్పదమ్ములు ♦ వణఁకఁ దొడఁగెఁ!
బడఁతి భంగపుచ్చు టెఁ కెంత ♦ భార మగును!

ఆహా! పాతివ్రత్య మహాత్మ్య మవాఙ్మానసగోచరముగదా!

శా. చేతోజాత విరోధి యవ్విధి సుర ♦ శ్రేణుల్ దనుం గొల్వఁగా
భూతవ్రాతముఁ బుట్టఁజేయ మనుపన్ ♦ బోకార్పఁగా దక్షుఁడై
స్ఫీతప్రక్రియఁ బొల్చు శ్రీధవు మదిన్ ♦ భీతిల్లఁగాఁ జేయు స
త్పాతివ్రత్యమహాప్రభావ మెడఁదన్ ♦ భావింపఁగా శక్యమే!

ఏమిస్రా యోజించుచుఁ బొద్దుపుచ్చుచుంటిని. ఇంకఁ గర్త

వ్యమునకుఁ గిడంగెను. ఇదియేమిదా తులసి యావరోధము! ఆ దేవి కానరాదేమి? ఓసీ! దాసీ!

[దాసి—ప్రవేశము.]

దాసి—(స్వ) ప్రభువులవా రిప్పుడే దయచేసినారు కాఁబోలు. (ప్ర) దేవా! ఏమియాజ్ఞ!

విష్ణు—దేవి యెచ్చట నున్నది?

దాసి—(స్వ) ఏమబ్బా! ఎన్నఁడు లేనిది దేవిని బరామర్శించుచు న్నాఁడు. ఏయూరిలో వాన గురిసినదో! (ప్ర) దేవా! ఆ మందిరమున నున్నారు.

విష్ణు—మంచిది. ముందు నడువుము.

దాసి—దేవా! ఇటు ఇటు.

(నిష్క్రమింతురు.)

ఎనిమిదవ రంగము.

[ప్రవేశము:—పటమును బూజించుచుఁ దులసీదేవి]

(అనుబంధము. 13)

దాసి—(ప్రవేశించి) అమ్మా! పటమును బూజింప నేల? ప్రాణేశ్వరు నే పూజింతువుగాని లే—మహారాజుగారు దయచేయుచున్నారు.

తుల—ఆ! ఏమే! నిజమా? నా ప్రాణేశ్వరుఁడే తెంచెనా? ఎక్కడ నున్నాఁడు?

దాసి—ఒకచోట నిలుచు నట్లున్నదా? దేవియెక్కడ దేవియెక్కడ నని పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్నారు. అమ్మా! నేఁడు నీ భాగ్యము పండినది. నా యదృష్టముగూడ పండినట్లే!

తుల—ఇదిగో! ఈహారము గొనుము. కాని నా నాథుఁడు వచ్చిన మాట నిక్కమేనా?

దాసి—వచ్చినమాటయేమి! మిమ్ము ననుగ్రహించు మాటకూడ నిక్కమే. వారుగో!

[ప్రవేశము- విష్ణువు జలంధర వేషముతో]

తుల—(స్వ) హా! ఏమి నాభాగ్యము! (ప్ర) ప్రాణేశ్వరా! నమస్కారము!

(సాష్టాంగపడి నమస్కరించును.)

విష్ణు—దేవీ! లెమ్ము. (లేవనెత్తుచున్నాఁడు.)

తుల—హా! నేఁడుగదా నాశరీరము పావనమైనది!

(మూర్ఛిల్లి విష్ణువుచేతులమీఁద వ్రాఁపి కూర్చొని తొడపైఁ బరుండఁ బెట్టుకొనును.)

విష్ణు—(స్వ) ఈకాంత యానందపారవశ్యమున మూర్ఛిల్లినది. ఔరా! ఏమి దీని ప్రేమ! (విసరును.)

తుల—(లేచి సిగ్గుతోఁ దలవంచుకొనుచున్నది.)

విష్ణు—(చుబుకమును స్పృశించుచు) ప్రాణేశ్వరీ! ఏమి నీ పతిభక్తి ఏమి నీ సౌశీల్యము!

చ. పరిణయవేళనుండి నిను ♦ భావమునందుచు నెల్లఁ బోక, నిన్
దరికిని జేరనీక, సత ♦ తమ్ము సుఖింపఁగ లేక, ధూర్తుఁడై
హరహర! సేవకావళుల ♦ నంపి నిమేష సదిఁ ద్రోచినట్టి దు
శ్చరితుని పైని నీకిపుడు ♦ నైతము ప్రేముడియున్న దే ప్రియా!

తుల—హృదయేశ్వరా! ఆమాటల నెత్తకుము. అది నావిధిపరిపాకము. కాకున్న నింత కరుణాకోమలుఁడవు నీకుఁ గాఠిన్య మెచ్చటిది! హా! యొంత సుదినమిది!

విష్ణు—(స్వ) పాపము! ఈకాంత యిది సుదిన మనుకొనుచున్నది. నిశ్చయముగ నిది దుర్దినము! ఈగరిత కేగాదు—నాకును—

గీ. ఎన్నినాళ్ళనుండియొ యభి ♦ వృద్ధిగాంచు
నంగన పతివ్రతాత్వ మ ♦ డంగు నేఁడు
ప్రాజ్ఞతతిఁ గాక నజ్ఞుల ♦ వలన నైన
మామకయశమ్మునకుఁ గల్గు ♦ మచ్చ నేఁడు.

దేవీ! నీపతిభక్తి నెంతని సంస్తుతింతు? నేఁడు నేను దాన వద్దానవద్విషహార్యతుండగు ఫాలాక్షుని బారినుండి బ్రతికి వచ్చుటకుఁ గారణ మేమనుకొనుచుంటివి?

గీ. హరిహరబ్రహ్మ లొసఁగిన ♦ వరపరంప
రలవలనఁ గాదు శంఖము ♦ వలనఁ గాదు
తావకీన పతివ్రతా ♦ త్వప్రభావ
మున నె బ్రతికినవాఁడ నం ♦ భోజనేత్రి!

తుల—ఆర్యపుత్రా! నిన్ను వేఁడుకొనెదను. నన్నుఁ గూర్చిన ప్రశంస మానుఁడు. (గడ్డమంటి బ్రతిమిలాడును.)

విష్ణు—ప్రియా! ఏమి నీ సౌశీల్యము!

(ముద్దుఁ బెట్టుకొనును.)

యవనిక జారును.

తొమ్మిదవ రంగము - యుద్ధభూమి.

[విల్లునమ్ములు, ఖడ్గము దాల్చి జలంధరుఁడు ప్రవేశించును.]

ఓరీ! కంఠేకాల! నీచాత్మా!

గీ. పాఱిపోయితి వేమిరా ♦ ఫాలనేత్రి!
దేబెనైతి వి దేమిరా ♦ త్రిపురదమన!
ఆలిఁ జూచి రాఁబోయితె ♦ వా దురాత్మ!
కదలితార! రక్తముఁ జూతుఁ ♦ గన్నులార.

చీ ! పిఱికిపందా ! ఎందుఁ బోయితివి? నీవు డాఁగిన నీ మృత్యువు డాఁగుననుకొంటివా ?

మ. శతపత్త్రేక్షణుఁ బంపి నాకడకు న ♦ స్వచ్ఛాంఖముంగొంటి, దు
ర్గతి యింకేల రయోరి! పర్వతగుహా ♦ ప్రాంతంబులం దాఁగ, మ
చ్ఛతకోటి ప్రతిమాన ఘోరశరముల్ ♦ శైలమ్ముతో నిన్ను నీ
సతి నీభృత్యులనెంచు, డాఁగిన నినున్ ♦ సాధింపకే పోదునే!

పర—(ప్రవేశించి) దురాత్మా ! జలంధరా ! ఇఁకఁ గాచికో !

చ. అతివ పతివ్రతాత్వ మది ♦ యడ్డగుటం నినుఁ జంపకుంటి దు
ర్మతి ! మితిమీరిపోయితివి ♦ మానిని భంగము వొందెనింక, నీ
గతిగనుఁగోర ! నీవు పద ♦ కంజములం బడివేడినం రమా
పతియు, నజుఁడు నడ్డుపడ ♦ వచ్చినఁ దప్పదు చావు నీకిటన్.

జలం—ఏమిరా! మానిని భంగమువొందుట యేమిరా! నీచాత్మ! నీ సతివలె నాసతి దుశ్చరితకాదు. అయిన దానిపాతివ్రత్యము నన్నుఁ గాచుటయేమి? వృథావాగ్వాదమేల? కాఁచికో!

(ఖడ్గము విసరును.)

పర—(తప్పించుకొని శూలముతోఁ బొడుచుచు నెట్టుకొనిపోవును.)

(తెరలోఁ గలకలము.)

హా ! ప్రియశిష్య ! దనుజవంశోద్ధారక ! జలంధరా !

[ప్రవేశము—జలంధరునిశిరముతో శుక్రుఁడు దుఃఖించుచు]

హా! ఈదివ్యు లెంతమాయచేసిరి ! ఔరా! ధర్మరక్షణ పరాయణుఁడు నారాయణుఁ డిట్లుచేయునే! కానీ! నారాయణుఁ డిందులకుఁ బ్రతిఫలము నందుఁగాక !

ఈశిరముం గొనిపోయి యామాయలాడి భర్తగా విశ్వసించి విహరించుచున్న తులసీదేవికిఁజూపి యాపద్వృత్తాంతము నివేదింతుగాక ! హా తల్లీ ! తులసీ ! నీ వన్నంతయే యయ్యె.

తుదకు నీవిభుని శిరమే గొనివచ్చుచుంటిని. (ధ్వనియగును.) ఓహో! యెవ్వరో వచ్చుచున్నారు. దివ్యులైన నీశిరము జూచిన నపాయము రాఁగలదు. ఇంక నిచటుండరాదు!

(నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.)

పదియవ రంగము—శయ్యాగృహము.

[ప్రవేశము—జలంధరరూపముతో విష్ణువు-తులసీదేవి]

తుల—మనోరమణా! నా కర్కశ బాహుమధ్యమున మిగుల నలసితిరి. ఇంతక్షీరము గొనివత్తు, త్రావి నిదురింతురుగాని!

విష్ణు—ప్రేయసీ! నీ యధరామృతముండ క్షీరమేల? అక్కఱలేదు. మఱియు,

గీ. నిరుపమకవీంద్రవిరచిత ♦ సరసకావ్య
మాత్మకరపద్మమునయందు ♦ నలరువేళ
వలపుఁ బ్రియురాలు దనదండ ♦ వఱలువేళ
నాకలియు నిద్దురయు నేటి ♦ కలసగమన!

తుల—పోనిండు. కొంచెము విసరెదను.

(పైటచెఱఁగున విసరుచుండును.)

విష్ణు—(కనులు మూసికొని యోజించుచు)

ఆ. ఏను దెఱవఁజెఱచు ♦ తఱిఁగి జలంధరు
శిరము నఱికినాఁడు ♦ హరుఁడు కలన
తచ్ఛిరమ్ముఁ గేలఁ ♦ దాల్చి దైత్యగురుండు
వచ్చె మిగిలియున్న ♦ పనిని దీర్ప.

[జలంధరుని శిరముతో సుక్రుఁడు ప్రవేశము.]

సుక్రు—(చూచి) హా! తల్లీ! నాకన్నులు చూడలేకున్నవి. ఆ మాయలాని చెంతనుండి లెమ్ము.

తుల—(లేచి) ఆ! ఆ! ఇదియేమి!

శుక్రు—ఇది నీభర్త శిరమమ్మా! అతఁడుమాయలమారి విష్ణుదేవుఁడు.

తుల—ఆ! ఆ! (శయ్యావంకఁ జూచును.)

విష్ణు—(తనరూపము దాల్చును.)

తుల—హా! (మూర్ఛిల్లును.)

విష్ణు—భార్గవా! నీ వచ్చిన పని యైనది కాదా?

శుక్రు—మహానుభావా! నీ వచ్చిన పనిమాత్రము గా లేదా?

విష్ణు—ఏది? ఇంకఁ బాషాణము గావలదా?

శుక్రు—(ఇంచుక యూరకుండి) ఇదియంతయు నిట్లు గావలసియున్నది. దేవా! అపరాధిని. నన్ను మన్నింపుము.

విష్ణు—దనుజాచార్య! ఇదియంతయు నిట్లు గావలసియున్నదని నీవే యంటివి కాదా? ఇం దెవరి తప్పును లేదు.

శుక్రు—అనుగ్రహింపఁబడితిని.

(శిరము దులసిచెంత నిడి నిష్క్రమించును.)

తుల—(మూర్ఛదేఱి) హా! భువనైకవీరా! మనోహర! దానవసార్వభౌమా! ఎంత యన్యాయము జరిగినది!

(మూర్ఛిల్లును.)

తుల—(లేచి)

మ. హృదయేశుండు సమిత్తి తిన్ దొలఁగి దానే తెంచె నం చెంచితిన్
సదయుండై ననుఁజేరఁదీసె ననుచున్ స్వాంతంబునన్ బొంగితిన్
సుదినంబంచుఁ దలంచితిన్ గటకటా! శోకమ్ము వోనాడితిన్
దుది నిట్లాట యెఱుంగ మాధవుఁడిటుల్ ద్రోహమ్ముగావించెనే!

సీ. విభుఁడు సమిత్తి తి విడిచి వచ్చెనటంచు
సకిచెప్పఁ బొందిన సంతసమ్ము

అతిపర్వమ్ముగ • నాత్మేశు రూపమ్ము
గనుఁగొన్న తఱిఁగన్న • కడిఁది మురిపె
మభివందనము సేయ • హస్తపల్లవముల
తో నెత్తఁగన్న సంతోషకలన
తొడలపై నిడుకొని • తోరంపు నునుఘనల
నాడుచో గాంచిన • యట్టిముదము

గీ. మోవి మోవినిఁ జేర్చుచు • ముద్దులాడి
కౌఁగిలి నొడలిని గలుపుచో • నొదినట్టి
పారవశ్యము, నిట్టిదే • పాపి దైవ
మా! యెఱుంగక చెడితి నే • మాయఁబడితి.

విష్ణు — అలివేణీ! శోకింపకుము.

తుల — దేవ! మహానుభావ! శోకింపకు మనుచుంటివా? నీవు చేసిన మే లింతకన్న నేమి?

సీ. పెండ్లినాటంగోలెఁ • బ్రియుని దైవమటంచు
నాత్మఁ బూజించిన • యందులకును
నన్నువిభుం డొల్లకున్న మాంగల్యమ్ము
నరసి జీవించిన • యందులకును
కలనైన విభునకు • గలుగునో సిలుగంచు
యడలుచు నొప్పిన • యందులకును
పతిఁగావరే రమా • వర! హార! యని మిమ్ము
మోదమ్మున భజించి • నందులకును

ఆ. కడకు నిదియ కాదె • కమలాక్షిప్రియా! నాకు
నీ వొసంగు ఫలము • నీ వొసంగు
కడిఁదివరము; నన్ను • కబళమ్ము నర్థింప
విషమొసంగు మాగురు • విధిని నకట!

ఓపరాత్పరా! ఎంతయన్యాయ మొనర్చితివి! ఎంతద్రోహము దలంచితివి! అమలినంబగు నా పాతివ్రత్యమును, నిరుపమానమగు నా సౌశీల్యమును మంటఁగలిపితివే! పరమపతివ్రతను, నిరంతర భర్తృపదారవింద ధ్యానరతను, నన్నొకక్షణమున స్వార్థపరుడవై కులటం గావించితివే! నిన్నేమని నిందింతు! నాదుప్రాప్తికి, నామర్గతికి నెంతనివగతు!

ఉ. ఎంతటి దుష్కృతింజలిపి • తేమన, నిన్ను రమామనోహరా!
యింతటి దార్ష్ట్యమే, యకట • యింతటి క్రౌర్యమె! యేటికయ్య దు
ర్గాంత పతివ్రతాత్వ మది? • ధర్మపదం బదియేల? నేల వే
దాంతములన్ దురంతము? లటంచు వచింపఁగరాదు యీపయిన్?

విష్ణు—కాంతామణీ! నాపలుకుల నించుక యాలింపుము.

తులసి—(వినిపించుకొనక) దేవా! పరమేశ్వరుడవే! సకలవిబుధ నికరవంద్యుండవే! జగత్కారణుడవే! దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ దీక్షాబద్ధకంకణుడవే! నీవా యిట్టిపనికి గడంగుట? నీవా యిట్టి నీచకామమునకుఁ జిక్కుట?

చ. పరమపతివ్రతామణులఁ • బట్టి దురాత్ములు భంగపెట్టుచోఁ
బరువిడి వచ్చిప్రోచెడు కృపాపరతంత్రుఁడ వీవ! దేవ! యి
ప్పరుసున ధర్మ మగ్గి నిడి • భంగమొనర్చితి సత్పతివ్రతన్
హరిహరీ! యిఁక దిక్కు గలదా సుచరిత్రల కీ జగత్త్రయిన్?

అక్కటా! కన్నతండ్రియే కసిగందు నెడఁ బిసికి చంపినట్లు, ఆలకాపరియే గోవు కుత్తుకఁ గొంకొంకఁ గోసినట్లు, జగద్రక్షకుఁడవు నీవే యీ దీనురాలిని, ఈ యమాయకురాలిని, ఈ దిక్కులేని యకించనురాలిని భంగపెట్టుదువే! అయ్యయ్యో! నీ వినిర్మలకీర్తికి, నీ యార్తరక్షణాంకమునకు, నీ ధర్మసంస్థాపన పరాయణత్వమునకు, నీ సృష్టికే భంగము గలుగుననియైన యోజింపకపోయితివే.

సీ. భగవంతుఁడవు నీవ ♦ పాపంబనక దేవ !
యింతద్రోహము సల్పి ♦ తింకపైని
అఘమన నేమి ? పు ♦ ణ్యంబన నేమి? దు
ష్పథమన నేమి? సు ♦ త్పథమనంగ
నేమి? యేమిటి? కింక ♦ నీమమ్ము వోనాడి
సంచరింపఁగరాదు ♦ సర్వజనులు ?
నీచరిత్రము విన్న ♦ నీచులు సాధ్వీమ
ణుల భంగమొనరింపఁ ♦ దలఁకువారొ ?

గీ. తలఁక కటు భంగపెట్టిన ♦ తగుననుచు
నేమొగంబున శిక్షింతు ♦ వీవు వారిఁ?
దెలిసి సృష్టికే భంగము ♦ దెచ్చిపెట్టి
కొంటివయ్యో ! మోహమ్మింత ♦ గూర్చెనయ్యొ !

విష్ణు—కాంతామణీ ! నిన్నుఁ జెఱచుటకుఁ గారణము మోహము గాదు సుమీ !

తుల—ఏమి ! దేవదేవా ! మోహము గాదనుచుంటివా ? అగు. నీ మాట నిక్కమైయుండును. ఇదియు నాతలవ్రాతయే.

ఉ. నీవు పరాత్పరుండవు, వి ♦ నిర్మల ధర్మరతుండ వాపయిన్
దానవ పుత్త్రిఁడల్లర కొ ♦ దన్ దమకమ్మును గూర్చు మారుఁడున్
నీవనజాతనేత్రి రమ ♦ ణీగుణశీలగా రమ, యిట్టి నీకమో
దేవ ! యిఁకేమిమోహము, మ ♦ దిన్ గననియ్యది నాదుప్రాప్తియే.

కాని పరమేశ్వరా ! ఇట్టి ఫల మనుభవింపఁజేయుటకుఁ గారణముండవలయుఁగాదా ? దయచేసి చెప్పుము.

విష్ణు—అలివేణీ ! ఆలింపుము. నేను దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ దీక్షాబద్ధకంకణుండనని నీవ చెప్పితివికదా ! అగును. కావుననే దుష్టుఁడును లోకద్రోహియు నగు నీ ప్రాణేశ్వరుని జంపి, శిష్టులగు

సురలను, జగల్లోకుల రక్షించుకొనుటకు నీ పాతివ్రత్య మొక్క
త్రోయరాని యవరోధమగుటచే నిట్లు చేసితి. మఱియు—

తుల—లక్ష్మీనాథా! నా ప్రాణేశ్వరుఁడు దుష్టుఁడా? సురలు శిష్టులా?
ఏల? వారి రాజ్య మాక్రమించుకొనుటచేతనా? భుజాబలంబున
పరులఁ గెల్చి వారి రాజ్యము గైకొనుట శూరధర్మముగాదా?
ఆక్కటా! దేవదేవ! నీ వెంత సురపక్షపాతివి!

క. సురల శిష్టులు? తక్కిన ♦ నరు లసురులు
దుష్టులని నీకుఁ గోఁచినఁ ♦ దోయజాక్ష!
వారి కోఁ గుల్కరారా? యిం ♦ ద్వారి సృష్టి
సేయనేల? ధర్మువు వీడి ♦ చెంతనేల?

విష్ణు—కాంతామణీ! నీవు నిక్కమెఱింగియుఁ బత్యభిమానంబున నిట్లు
పలుకుచుంటివి. భుజాబలంబున రాజ్య మార్జించుట ధర్మమే.
అంతట నూరకుండెనా నీనాథుఁడు? సాధుజనుల నొందఱి
బాధింపలేదు? సాధ్వీమణుల నొందఱఁ జెఱపట్టలేదు?

తుల—ఆర్యా! నా ప్రాణేశ్వరుఁడు సాధ్వీమణులఁ జెరపట్టినందులకు
దుష్టుఁడయ్యెనా? చెరపట్టెనేగాని, భంగపెట్టలేదే? ఇట్టి మా
యవేషములు దాల్చి యేకాంతనైన నన్యాయ మొనర్పలేదే?
అట్టి నీచపుఁగార్యము లొనర్చిన మొదటివాఁడు నీయిందుఁడు.
అతఁడు గౌతమాంగనఁ జేసిన కెఱంగు నీ వెఱుఁగుదువు. రెండవ
మహానుభావుఁడవు నీవు! ఇట్టి వంచకులు—మీరు సురలలోని
వారగు గావున శిష్టులు. చాలు! సురపక్షపాతీ! క్షీయధర్మశాస్త్ర
పరాయణా! నీవు నిశ్చయముగ ద్రోహివి. ఇట్టి నిన్ను నమ్మి
లోకులు మోసపోవుచున్నారు. అది యటుండ నీవు నన్ను భంగ
పెట్టుటకుఁ జూపిన కారణ మెంతబాగుగనున్నది? నా నాథుఁ
డొకవేళ దుష్టుఁడే కానిమ్ము నీకంటెను—అయిన నా నాథుని

శిక్షింపవలయుఁగాని యీ నీచకార్య మేమి? ఈ దొంగవేస మేమి? తల్లియావు తప్పుఁజేసెనని లేఁగను శిక్షింపవలసినదా? లోకులమేలుకొఱకు చేసితి నందువు కాఁబోలు? అది యైన నేమి సమంజసముగ నున్నది?

గీ. లోకులకు మేలుసేయఁగ ♦ లోఁ దలంచి
చెఱతువే దేవ! పావన♦శీల నన్ను
లోకులకు మాంసము నొసంగ ♦ లోఁ దలంచి
సాధుమృగమును జంపుట ♦ చనునఁటయ్య!

అయినఁ గటికవాఁడు గూడ నినుఁబోలు లోకోపకారియే.

విష్ణు — అతివా! నాచెప్పువాక్యముల సాంగముగ నాలింపక నీవు నన్ను దూషించుచుంటివి. నీ కిట్టి దుస్థితి గలుగుటకు నీనాథునిమాట యటుండ ముఖ్యముగ మఱియొక కారణమున్నది. ఆలకింపుము. పూర్వజన్మంబున నీవు తులసియను దేవకన్యవు. లక్ష్మీ దేవికిఁ జెలికత్తెవు. నన్నుఁ బొందఁగోరి పెక్కువత్సరములు తపం బొనర్చితివి. అయిన నాజన్మంబున నీ కట్టిప్రాప్తి లేదనియుఁ బిమ్మటి జన్మంబున నట్టి భాగ్యము నీ కబ్బుననియు నీకు వర మొసంగి నీతపము నాపించితి. కాని యప్పుడు నీకు నాయెడఁ గల మోహ మాఁపరాకయుండెను. దానం జేసి నీవు నన్ను మోస మునవైనఁ దలియఁగోరి, యొకనాఁడు నేను శయ్యాగృహ మున నుండఁ బద్మాలయ లేకుండఁజూచి యేకాంతరూపున నచ్చటకు వచ్చితివి. మోసము గ్రహించియు నేను నిద్రితుని వలె సెజ్జపైఁ బరుండి మాటాడకయుంటిని. నీవు నన్ను లేపఁ బ్రయత్నించుచుంటివి. ఇంతలోఁ గమల యచ్చటకు వచ్చెను. నిన్నుఁజూచి, మోస మొనర్చి నన్నుఁ గూడితివని తలంచి లక్ష్మీ దేవి కోపంబున "ఓసీ! పాపాత్మురాలా! నాకుఁ జెలివై యుండి

మెంత చేసితివి! ఇందులకు ఫలమనుభవింపుము. నీవు దానవునకుఁ బుట్టి, ఇష్టములేని నిన్ను బలవంతమున భంగపెట్టఁ బ్రయత్నించి నాచే మున్ను దానవుఁడై పుట్ట శపింపఁబడిన సుదాముని కిల్లాలి వయ్యెదవుగాక! మఱియు నీభర్తరూపమునఁ బరుఁడొకఁడు నిన్నుఁగూడి నీపాతివ్రత్యముఁ జెఱచుఁగాక! ఆపై భూలోకమున నొక వృక్ష మయ్యెదవుగాత” మనిక్రూరముగ శపించె. తరువాత నీవు తప్పు నొప్పుకొని శోకించుచు మన్నింపుడని నన్నును బద్మాలయను పాదములబడి వేఁడికొంటివి. కమలయుఁ బ్రసన్నురాలై నిన్ను శపించినందులకుఁ బశ్చాత్తాపమందె. నేనును గరుణాంతరంగుండనై, శాప మనుభవించి తీరవలయు. అయిన సుదాముఁడు నీకు భర్తయయ్యుఁ గొండొకకారణమున నిన్నొల్లకయుండుననియు, నీకన్యాత్వము చెడకుండునని యు, గొన్నాళ్ళకుఁ బిమ్మట నేనే నీపతిరూపంబున వచ్చి నిన్ను భంగమొనర్చెదననియు, నంతట నీవు పతిఁజొచ్చి, లోకంబున వృక్షమై పొడమి సర్వజనులచేఁ బూజింపఁబడెదవనియు, నాన తిచ్చితి. దాననే నీ కిట్టి భంగపాటొదవె. పూర్వజన్మంబున సుదాముండగు జలంధరుఁడు నీభర్త నిన్నొల్లకయుండుటకుఁ గారణము సిదియే. ఇదియంతయు సత్యము.

(నేపథ్యమున నానావిధ కంఠస్వరములతో)

సత్యము! సత్యము!

విష్ణు—వింటవా! సర్వభూతములు నామాటలు సత్యమని వాకొను చున్నవి. ఇప్పటికైన నామాటలు నిక్కములని విశ్వసించితివా!

తుల—పరాత్పరా! విశ్వసించితిని. సత్యస్వరూపుఁడవు నీ వబద్ధమాడెదవా! మఱియు న్యాయాన్యాయవిచక్షణదక్షుండవు నీవు

నిష్కారణముగ నట్టిపాపిష్ఠనైన శిక్షింతువా! ఇది మత్పూర్వ జన్మకృత దోషఫలము. నా దురదృష్టము.

(జలంధరుని శిరము జూచి శోకముతో) హా! ప్రాణ నాథా! దానవసార్వభౌమా! నీ కెట్టిగతి పట్టినది.

(అనుబంధము 14.)

ఆ. వె. వలదు వలదు శివుని ♦ బట్టవుదేవిని
వలచు టది యఘంబ ♦ పాయకరము
వలదు వలదు కలను ♦ వలదన్న వినవైతి
తుదకు నిట్లులైతి ♦ హృదయనాథ!

సీ. నాపాలిదైవమ్ము ♦ నాపెన్నిధానమ్ము
నామనోరమణుండు ♦ నాప్రియుండు
నాపరిభుం డింతకు ♦ న న్నెల్లకుండిన
నెన్నటికే నెల్ల ♦ డే యటంచు
నడియాస గొన్నాళ్ళ ♦ గడపితి, నయ్యాన
యడుగంట హృదయేశు ♦ నంతనుండు
నట్టిభాగ్యంబున్న ♦ నదె చాలు ననుకొని
గడపితిఁ గొన్నాళ్ళ ♦ గడకు విడువ

గీ. అచిరత మాంగల్య ముండిన ♦ నదియ చాలు
ననుచుఁ గడపితిఁ గొన్నినా ♦ ళ్ళకట! నాథ!
ఏమియాసఁ గడపుదాన ♦ నింక నుసురు
నేమి చూచికొనుచు భరి ♦ యించుదాన?

హా! ప్రాణేశ్వరా! ఈరమానాథుఁడు సాధ్వసగు నన్ను భంగపెట్టి నిరప రాధుని ని న్నుమానాథునిచే జంపించునే! (కోపావేశమున నుడలె ఖుంగక) ఓలక్ష్మీకళత్రా! దానవవైరీ! సురపక్షపాతీ! పాషాణహృత యండవై మా కొనర్చిన యన్యాయమునకు ఫల మనుభవింపుము.

నీవు పాషాణహృదయుండవై నన్ను భంగ మొనర్చితివి. కాన నందు
లకుఁ దగినఫల మనుభవింపుము.

సీ. అమలపతివ్రతా ♦ త్వమున నొప్పెడుకాంత
భంగపెట్టుట మహా ♦ పాపమేని
పరులకోసంబైనఁ ♦ బాపకార్యంబును
గావించుటయు నొక ♦ కలుషమేని
పాపకృత్యము సేయు ♦ భగవంతుఁడైన శి
క్షార్హుండగుట నిక్క ♦ మగునయేని
ధర్మంబునందును ♦ దనరెడు దైవమ్ము
నను మాట నిశ్చయం ♦ బౌనయేని
గీ. పతియటంచు భ్రమను బొంది ♦ పరునిఁ బొందు
పడఁతి నరకకూపమ్మున ♦ బడదయేని
దత్పతివ్రతాత్వం బెల్లఁ ♦ దగ్గదేని
అంబుజేక్షణ! పాషాణ ♦ మగుదుగాక!

(విష్ణువు పాషాణమగును.)

తుల—హా! ఇదియేమి! నే నేమిచేసితిని? కోపావేశంబున నొడలెఱుం
గక యీమహామహుని శపించితినా? శపించెదఁగాక! ఆశాపము
నెఱవేఱుట యెట్లు? నా పాతివ్రత్య మడుగంటుటంబట్టియే కదా
నా నాథుఁడు గతించె. తిరిగి నా కింతమహిమ యెట్లుగలిగె? హా
తెలిసె. ఇందులకుఁ గారణ మీ జగత్కారణుని ధర్మరక్షణాసక్తి
యేగాని నాశక్తిగాదు. ఓ కమలాప్రియా! పరమకరుణానిధీ!

గీ. పొరఁబడితిఁగాని నిక్కంబ ♦ పూతచరిత
తులసి సాధ్వి యనెడు మాట ♦ నిలుపుకొఱకు
అంబుజేక్షణ! పాషాణ ♦ మైతివయ్య
నీవు ధర్మబద్ధుఁడవంట ♦ నిక్కంబు.

అక్కటా! ఇట్టిధర్మబద్ధుని నిన్నన్యాయముగ శపించి యెంతటిపాపమున కొడిగట్టితి! దేవా! నన్ను క్షమింపుము.

[ప్రవేశము: దివ్యులు, లక్ష్మీదేవి.]

లక్ష్మి—అమ్మా! క్షమింపవలసదానవు నీవు. నాకుఁ బతిభిక్ష పెట్టవల సినదానవు నీవు. (పాదములఁ బడఁబోవును.)

తుల—(ఆపి) అమ్మా! పద్మాలయా! నే నెంత! నా ప్రభావమెంత! ఇదియు నామహాత్ముని ప్రభావమే.

లక్ష్మి—తల్లీ! అటులే కానిమ్ము! తన్ను శపించుటకుఁ దగిన ప్రభావ మొసంగిన యాకరుణానిధి శాపము గ్రహించుటకు మాత్ర మొసంగఁడా! కానఁ గరుణింపుము.

తుల—జగజ్జననీ! నేను నన్నుభంగపెట్టుటలో శ్రీహరితప్పు లేదనితన్ము ఖంబున విని విశ్వసించియుఁ, గ్రోధావేశంబున నొడలెఱుంగక శపించితి. ఇట్టి నే నామహనీయుని మో మెట్లుచూతు? అయిన నే నిప్పుడు చితిఁజొచ్చెద. ఆవల నమ్మహాత్ముఁడు తులసి సాధ్వి యను మాట నిలుపుటకుఁ బాషాణమైనట్లు, ఆమాట మఱి యు నిర్ధారించుటకుఁ దనరూపముఁ దాల్చుఁగాక!

దివ్యులు—అనుగ్రహింపఁబడితిమి.

తుల—దాసీ! నాకుఁ జితిం బేర్పుము.

[నేపథ్యమున—చిత్తము]

తుల—(జలంధరుని శిరమునుజూచి శోకముతో)

గీ. ప్రాణనాయక! నిన్నింత ♦ వఱకు నంటి
యెఱుఁగ నపవిత్రనై స్పృశి ♦ యించుచుంటి,
ఇట్టి నాయఘంబును క్షమి ♦ యింపు మిప్పు
డేని యుంటక యెట్లు త ♦ రింతు నేను?

(శిరముఁ జేతదాల్చును.)

[నేపథ్యమున]

అమ్మా! చితి సిద్ధమైనది.

తుల—ఇదిగో! నేను సిద్ధముగనే యుంటిని.

గీ. ప్రాణనాయక! నీకోడఁ ♦ బాన్పునందు
నను శయనించి యెటులఁగ నే ♦ యెనసుకొన్న
భగ్గుభగ్గున మండు నీ ♦ యగ్గిలోనఁ
గలుపుచుంటి నీతోడ నా ♦ కట్టె నిదుగో!

తండ్రీ! సర్వభక్షకా! వీతిహోత్రా!

ఆ. పతికిఁ బనికిరాక ♦ పతితమై, పరునిచే
మఱియుఁ బతితమైన ♦ మచ్ఛరీర
మదిగో! వేల్చుచుంటి ♦ ముదమున నపవిత్ర
మనక కృపభరింపు ♦ మయ్య! తండ్రి!

(నిష్క్రమించుచున్నది.)

దివ్యులు—హా! హా! తులసీదేవి భస్మమైపోయినది. తల్లీ! సాధ్వీమ
తల్లీ! ధన్యవు.

విష్ణు—(స్వరూపముఁదాల్చి) తులసీదేవి చితింజొచ్చి ధన్యురాలైనది. ఈవరారోహచరిత్రము ప్రస్తుతిపాత్రము. ఈసాధ్వీసమాధిపై నొకమొక్క మొలచి యాతులసిపేరఁ బరఁగుఁగాక! ఆతులసీవృక్షము భక్తజనులపాలి కల్పవృక్ష మగుఁగాక! మఱియు,

గీ. మహితసుమమాల్యమునకన్న ♦ మంచిముత్తె
ములసరమ్మున కన్నను ♦ భూరిరత్న
హారమునకన్న మాకుఁ బ్రి ♦ యంబుగూర్చి
వెలయుఁ గావుత మీఁదైని ♦ తులసిమాల!

మఱియు,

సీ. అడవులు, మృగములు, ♦ నవనీరుహంబులు
పల్లెలు, గ్రామముల్ ♦ పట్టణములు
ఘన దేశములు, నవ ♦ ఖండముల్, జనములు
పసులు, సూర్యాచంద్ర ♦ మసులుఁ, జుక్క
లాశలు, గగనంబు, ♦ సంఘజన్ములు, నదీ
నదము, లంబుధులు, ర ♦ త్నములు, జలచ
రమ్ములు, శైలముల్, ♦ రక్కసుల్, బ్రహ్మాది
సర్వసుపర్వాణ ♦ సంచయమ్ము—
గీ. ఇన్నిటింబెట్టి దూచిన ♦ యేని లేవ
బోని కమలాహృదీశుఁ ♦ శ్రీపైని మ్రొగ్గ
సత్యము తులసినైనఁ ద ♦ చ్ఛాఖనైనఁ
దద్దళమునైన నిడినంత ♦ దక్షిణాంబ.
గీ. గుడులు గట్టుకంటె ♦ మడువులఁ ద్రవ్వించు
కంటె, వనము వేయు ♦ కంటెఁ, గ్రతుల
నందుకంటె నరయ ♦ నధికపుణ్యప్రదం
బగును దులసినాటు ♦ టవనియందు.
సీ. తులసీతరువు నింటఁ ♦ గలుగువారిగృహంబు
పద్మాలయకును ని ♦ వాసమగుత!
తులసిని బూజించు ♦ చెలికి సువాసినీ
త్వమ్మును సౌఖ్యంబు ♦ దనరుఁగాత!
తులసీవనము వేయు ♦ నలఘుపుణ్యాత్ముల
కాయువు సిరులును ♦ నలరుఁగాత!
తులసిని నన్నుగాఁ ♦ దలఁచి భక్తిండు సే
వించి యుంచితముక్తి ♦ గాంచుఁగాత!

గీ. మరణ సమయమందు ♦ గరిమను తులసితీ
ర్థమ్ము పోయఁబడిన ♦ ప్రతిజనుండు
తూళితాఖిలాత్మ ♦ కల్మషుండై నాదు
పాదసన్నిధికిని ♦ వచ్చుఁ గాత!

బృందారకులారా! ఇఁక మీకుఁ గావలసిన దేమి?

బ్రహ్మ—మహాత్మా! నీ యనుగ్రహంబున లోకద్రోహి జలంధరుఁ డడంగె. లోకులకు మేలు చేకూరె. ఇంద్రాదులు కారనుండి యీవలకువచ్చిరి. ఇఁకఁ గావలసిన దేమి? అయిన నిట్లగు గాక

చ. చలమున నీ జలంధరుని ♦ చందమునన్ బ్రజఁ బాపమెంచకే
సిలుగులు వెట్టు భూమిపతి ♦ శీఘ్రమ నాశన మందుఁగావుతన్!
తులసియుఁ బోలె దైవమని ♦ తోరపుభక్తిని భర్తఁ గొల్చుచున్
బోలిచెను పూవుఁబోఁడికిని ♦ బొందక యుండుత మెట్టి బాములున్.

విష్ణు—తథాస్తు!

సంపూర్ణము

అనుబంధములు

[సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే రచియింపఁబడినవి]

1. బ్యాగ్—ఆది.

జలం—ఓహో యికనే । నిలువక చనియెదగా । రయముగా॥ ఓ॥

ఇలగలిగిన ధరాధీశ్వరులు విస్మయానుమతులై మతులధరక । ఖలుడై యమరేశ్వరు పూర్జితదర్పము చేతను మైమరచెనుగా॥ నేడోహో॥

నిరంతరణంబు మొనర్చెదక । నిజార్యులకు సంతస మిడెదన్ । జలంధరుం । డను యశమ్మున్ । దిశలెల్లను నిం । పెదగనుడీ॥ నేడోహో॥

2. జయంతశ్రీ - ఆది.

జలం—జనకా । వలదికా॥ జన॥

ఈజలరుహలోచన । సతిగాగాంచుటల్ । తొలు దొలుతనె పరిణయమున । విలసితసుమహారము నిల । బడనేసిన పరమదుష్ట భావనమది గోరనగునె॥ జనకా॥

3. బ్యాగ్—త్రిశ్రగతి.

జలం—ఓసీ యవిధేయురాల । యోసీ యహంకారచిత్త।వీనము నిను దయదలచుట । మోసమా । దోసమా॥ ఓసీ॥

ఖలమతి నాతోవాదా । చలము వహించితిగాదా । ఆరయఁ నీపాణిగ్రహణము సేయుటె పాపమయ్యె॥ ఓ॥

సుకవిజేత । నయి యాతీత । భరము దాల్చియుంటిగా । నిరుప

మాన్వయము గళంక । మగునటుసలిపితి । మగువరో॥ ఓసీ।

---

4. భాగేశ్వరి—త్రిశ్రగతి.

తులసి—అలలలలలలహృదయేశ్వర నను దయగనుమా॥ అల॥

మీాచరణము లంటవేడుదాననో దయాకరా యోచనసలుపకవి

రోధమెనరుపదగునా॥ అల॥

కరుణదలపుమా । నామనవి వినుమా । ధరణిము నభములు

సాక్షిగ దలచితి మిముభర్తగా॥ అలఅల॥

---

5. తోడి - ఆది.

తుల—సుగుణాన్వయభరణా । భాసురవరచరణా ॥ సు ॥

పగమీారక । ననుగనుట । భావ్యంబా । శుభచరితా ।

జలం—ఖలాత్మురాలవు । దురాత్మురాలవు । పిశాచినీ నినుతుమీతు

నా । కులంబు నట్లాకులంబుజేయక । దలచితివిగా । ఖల

మతివిగా । నిజమువేగా । శిరమును దునిమెద ॥

తుల—నాయందున ప్రేమను గనుమా । న్యాయమైన మార్గము

వినుమా । అబలామణి నిటు లార్తినిడక మనుమా । జన దూ

షితమయిన పనులు విడుమా॥ సుగు॥

జలం—ఊరకయుండిన కారులుప్రేలెదవా । దురితాత్మక కావరమా ।

కాలుని పాలునికి నంపెద జూడుము । నీరుధిరము । నదముగ

సిదెజనగా ॥

తుల—సుగుణా న్వయభరణా॥

6. బ్యాగ్—అద్రితాళం.

జలం—ఎంతటిపనిగావించె శచీపతి।

సుంతయైన నే దెలియను నారద॥యెంత।

పంతమునను నాదారనిర్జ జెర।

బట్టగనెట్టుల నెంచెదలంచెను॥ యెంత॥

వానికంఠమును దునాదున్కలుగ। ఖండించెద దండించెదగా।

యతుల సిద్ధుల సాధ్యుల నెల్లరశిక్షించెద పరివార్చెద తీర్చెద॥ ఎంత॥

---

7. కాంభోజి—ఆదితాళం.

తులసి—వినుమాసురనాథా।వినయమునను నినువేడెద మనమున॥ వి॥

ఆసురమగుపనియిదిగాదా। నీ సము లిటుసలుపుటమేలా। నా

నవ నీయశమదిపోదా॥ విను॥

---

8. బ్యాగ్—ఆదితాళం.

జలం—ఓరిదురాత్మా। ధీరుడవైనా। యువిదను తులసిని జేరితివా॥ ఓరి॥

కారులుపేలకురా నినురక్షుమున। ఖండించెదరా। యరానా

రా॥ ఓరి॥

కూరిరముగా ధరణికి భారముగా। రాక్షసవైరముగా। ఘనరిపు

హారముగా। సారపరాక్రమవిక్రమసంయుత। జాలంధరు మరిమా

చితివా॥ ఓరి॥

ఝ్యాన్—ఆదితాళం.

జలం—ఓరీశైలవి. . యిమ్మువధించెదరా। బంధించెదరా॥ ఓరీ॥

కార్యము గాదది సురాకలశమ్మును గదురయమున నర్పించుట హితమగు॥ నోరీ॥

అనృతలాపము లాడుట తగదిక। నదను గతించెను మించెనురా। ననయంబుగనే। నడిగెదనిపుడే। సమర్పింపదగునోచెడుగా॥ ఓ॥

---

10. బ్యాన్ - ఆదితాళం.

జలం—వెను వెంటన్ బడి। నినుబలవంతము। గనుగొనిపోవక మానను వినవే॥ వెను॥

ననురాతిర్రించర। ఘనవిభునవహేళన మొనరింతువె యఘచారీ॥ వెను॥

త్రిశ్రగతి.

పార్వ—తగునటరా సురవిరోధి। తరుణులనిటులీడ్చుట। జగతిని పరమపవిత్ర। శాపము ఘనతరమురా॥ తగు॥

ఆదితాళం.

జలం—ఓతరుణీమణి యిదివినవే। నీతులు నాయెడసరిపడవే। పాతకమదియని। పలుకగ వలదిక। భ్రమదీర్చుటసాఫల్యముగా।

పార్వ—చెడెదవు సుమ్మా। దురితమతీ।

జలం—వదరకుమా। యిక పరుమగతీ।

-ిదరు లేల బెదరు లేల చెదరు సుద

ను వెంటన్॥

---

11. జంగ్లా—రుజంపె ళ౦.తా

—ఈశ్వరా ఈశోక మేలు సహించెదను॥ పరమే॥

శాశ్వతైశ్వర్యములు। సంతతవిలాసములు। కాల్పనా

గల్గనియ భాగ్యకో॥ యీ॥

పతిపాదములు గొలువ పతిపదమున నెలువ। గ

హీనత గల్గజేసితివె॥ ఈశ్వ॥

---

12. —ఆదితాళం.

—నాప్రాణనాథుని గనుటె। నాటకో హాతవిధీ॥ హానా॥

నాప్రియుని యీ నవమోహనాంగు। పదములు గొలువగ।

తిగా॥ హా నా॥

ప్రాణేశ్వరు గను భాగ్యముగలదో। ప్రాణవిముక్తికి మార్గముగ

। దీననై తిగా। యేగతి గానక। ప్రాణము తల్లడపాటునందెగా॥

నా॥

---

13. హా... ...

కలేంద్రియము లాగ । ననుడు మిప్పుడు ... ...యు.

రే ఎఎఎఎఎఎ॥ సక॥

ప్రకటముగ ... ...

స॥

... ...

కేళా । ... ...

...రు॥ స॥

14. ము...—...౦.

తుల—హా నాహృదయేశ్వరా హా నా॥

నాపయి ప్రేమ వీడి । నను శాశ్వతముగ । నీభువివీడి । దీపిత

ముగు । దితివంశమువీడి । పోయితివా । మృతికన్యకగూడి॥ హా నా॥

యెన్నడో । నాకునీ । మన్నన । గలదని । యెన్నితి నామది

నున్న యయ్యోనా॥ హా నా॥

హనుమద్రామ :

ఆఱంకముల. నాటకము.

(గ్రంథకర్త: బద్దిరెడ్డి కోటీశ్వరరావుగారు.)

ఇందు యయాతి రాజును గురించి శ్రీరామాంజనేయులకు (జ)రిగిన ఘోరయుద్ధము చూపబడినది. విశ్వామిత్రుని కోపము, యయాతుని విచారము, అంగదరాయబారము, హనుమంతుని సత్య వాక్య పరిపాలన, రామునియొక్క గురువాత్సల్యము, మొదలగు సంగతులతో విరాజిల్లుచున్నది. ఇదంతయు గరుడోపాఖ్యానమువలెనే యుండును. ఎన్నో ప్రతులు లేవు. త్వరపడనిచో ప్రతులు దొరక నేరవు. వెల 0—12—0.

విజయభాస్కరము

ఆఱంకము — నాటకము.

(గ్రంథకర్త: పిడుమ్మలమఱ్ఱి లక్ష్మీనృసింహముగారు.)

ఇందు భట్టి విక్రమాదిత్యుని మనుమడగు విజయభాస్కరుని చరిత్రమంతయు మనోహరమగు శైలిని చక్కని సాంగ్సులో వ్రాయ బడినది. విజయభాస్కరుని శౌర్య ధైర్య గాంభీర్యములు చదివిచూడ వలెనన్న ఈ నాటకమే తప్పక చదువతగినది. వెల 1—0—0.

సంగీత గులోబకావలి

(గ్రంథకర్త: చక్రవధానుల మాణిక్య శర్మగారు.)

నవరసములలొ ముద్దుల మూటగట్టు నాటకరాజము. ఈ నాటకమంతయు శృంగార రసమే. ఎచ్చట చదివిచూచిన ఆనందమే, నాటకము చదువుట మొదలుపెట్టినచో, సాంతమగువరకు విడువ రు. ఇందచ్చటచ్చట పార్సీమట్లు గూడా చేర్చబడినవి.

వెల 1—0—0.

వలయువారు:- కంమలగోవిందం, జనరల్ బుక్కుడిపో,

బెజవాడ. కృష్ణాజిల్లా.